

De landing in Zeeland in 1809,

DOOR

J. C. C. TONNET,

Kapitein van den Generalen Staf.

(Vervolg van blz. 240.)

H. EEN WAAGSTUK.

De kritieke dagen waren voorbij.

Den 26sten Augustus kwam er beweging in de Engelsche vloot, die door het heilige weder nog wel niet dadelijk in haar vollen omgang door onze voorposten werd waargenomen, doch die toch na enkele dagen reeds als een onbetwistbare terugtocht werd herkend. Generaal DU RY meldde van uit Willemstad, dat ook voor den mond der Dintel de vijandelijke barkassen verdwenen waren en den 29sten Augustus was er geen twijfel meer, of de Engelschen hadden hunne aanvalsplannen tegen de Schelde opgegeven.

Wat dan wel de instructiën mogen hebben ingehouden, waarmede den 26sten Augustus een officier uit Amsterdam naar DUMONCEAU's hoofdkwartier vertrok? In de doorsnuffelde archieven werden zij niet aangetroffen, zoodat men zich over haar inhoud in gissingen kan verdiepen. Onwillekeurig rijst daarbij in de eerste plaats de gedachte aan eene waarschuwing tegen mogelijke aanmatigingen van de zijde der Franschen, die blijkbaar wat in hun schild voerden. Den 24sten toch, had de legerintendant REGNAULT van uit Bergen-op-Zoom een uitvoerig verslag gedaan van een bezoek door hem te Antwerpen bij zijn Franschen ambtgenoot, Generaal DEJEAN, afgelegd. »Du résultat »j'ai pu remarquer que si l'armée française prenait l'offensive c'est »par le territoire hollandais qu'elle devait opérer... je suis même »autorisé à prévenir V. E. que la place de Berg op Zoom sera le »point central des opérations de l'armée française«. Wat moet ik doen? vroeg REGNAULT. Het ongelukkige aannemersstelsel was geen dienst. Het had nog niet eenmaal voldaan om gedurende vier weken de 6000 man Hollandsche troepen te verplegen. Dan ontwikkelde REGNAULT eene regeling voor den dienst achter het leger, die van zijn helder en practisch doorzicht getuigde. »Je sais bien que le défaut »de précaution n'arrêtera pas la marche de l'armée française, mais il »en résultera des désordres, l'habitant souffrira d'avantage et les abus »qui naissent de la confusion prouveront que l'État n'aura rien épargné«.

Natuurlijk zullen die wijze woorden een diepen indruk bij den Minister van Oorlog hebben nagelaten, doch zonder middelen zijnde, was hij tegen die naderende verwarring vrijwel machteloos. Men had en kreeg geen geld, toen de vijand kwam opzetten. Vanwaar moest men het thans krijgen, nu hij ging afzakken?

KRAYENHOFF was juist doende met de begrooting voor 1810 »le »plus difficile à faire« — zooals de Koning hem eenige weken later (13 Sept.) schreef. »Vouz avez un problème à résoudre, c'est celui de »conserver le plus de monde possible avec le moins de frais«. De oude Romeinsche les: de oorlog moet den oorlog voeden, mag voor den aanvallenden, overwinnenden groot-staat, die op vijandelijk gebied krijg voert, waardevol zijn, voor den klein-staat, die op eigen bodem strijden moet, heeft zij slechts theoretische beteekenis.

Is voor het oogenblik niet met juistheid na te gaan, wat de instructiën des Konings inhielden, bekend is daarentegen, dat DUMONCEAU zich onmiddellijk na ontvangst naar Antwerpen begaf »pour arrêter »de concert avec S. A. la base de tous nos mouvements«. Aldus verontschuldigde de maarschalk tegenover Generaal BRUNO, die gedurende zijn afwezigheid het bevel zou voeren, het tijdelijk verlaten van zijn post. Twee dagen later was DUMONCEAU weder terug, meldde aan den Koning de ontvangst der geheime instructiën en tevens, dat »les dispositions prises par V. M. coïncident parfaitement avec les »siennes« (van BERNADOTTE). Mocht er dan ook argwaan in het spel zijn geweest, tegenover den Prins van PONTE-CORVO was dit zeker misplaatst. BERNADOTTE stond bij zijn keizerlijken meester in geen te goed blaadje, doch tegenover Holland en de Hollanders heeft hij zich zeker niets te verwijten. De briefwisseling met DUMONCEAU getuigt van eene loyaliteit, die voorzeker onze waardeering vraagt. In het keizerlijke stelsel hoorde deze echter niet thuis en zoo zien wij dan ook weldra den Prins ter zijde schuiven, ten einde NAPOLEON's wil meer klem te kunnen bijzetten. Al schulde er dan ook van de zijde van den Franschen aanvoerder geen gevaar, toch naderde het met onmiskenbare zekerheid.

In het zelfde schrijven van den 29sten Augustus aan den Koning gaf DUMONCEAU wederom blijk van den drang naar voren, die hem zoozeer kenmerkte. Hij wilde zich onmiddellijk van Zuid-Beveland en van alles, wat hij verder grijpen kon, meester maken. Nog vóór hij uit Amsterdam eene beslissing had vernomen, waren reeds de eerste stappen in die richting gedaan door aan den commandant der vesting Bergen-op-Zoom het bijeenbrengen in de haven van alle beschikbare schuiten te gelasten. Wars van het defensief, en blijkbaar vast besloten, om den aftrekkenden vijand niet zonder kleerscheuren te laten ontkomen, stelde hij voor, om de inondatiën, die de bewegingen belemmerden en de bevolking veel overlast deden, te laten afloopen. Vermoedelijk om zijn actiyiteit te Amsterdam een goed onthaal te verzekeren, besloot hij met de verblijdende mededeeling, dat er zoeven

twee kanonschoten knalden, dat 150 schepen voor Waarder en »presque »tous les transports devant Bath« zeil heschen en naar zee gingen. De verdedigers van de stelling van Woensdrecht wenschten den Engelschman goede reis, doch de Regeering te Amsterdam vroeg zich met bange bezordheid af: waarheen zich die vloot thans wenden zou?

Voor de zooveelste maal zouden zich de inzichten van het opperbevel niet dekken met die van den veldlegercommandant. Onmiddellijk na ontvangst van DUMONCEAU's brief wordt de reactie merkbaar. Men zou zich gereed houden per omgaande versterking in Voorne te werpen, waar Generaal VAN HELDEN »verdubbelde vigilantie« zou toonen. Een ijlbode werd naar Brabant afgevaardigd, om de uit Duitschland gekomen divisie aan te houden. Generaal VAN HASSELT zou »met revocatie van alle de ordres, welke u ter contrarie mogten »zijn geworden« den marsch staken en langs den kortsten weg en met den meest mogelijken spoed naar het kamp van Naarden marcheeren. Een en ander »in de onzekerheid, welke de gevolgen zouden »kunnen zijn van het mouvement in de Engelsche vloot, sedert eenige »dagen plaats hebbende«. Voor de zooveelste maal werd de marschrichting van de Deutsche divisie verlegd. Op zichzelf beschouwd, was deze dispositie wel verklaarbaar. Minder verklaarbaar echter was de wijze, waarop de Koning DUMONCEAU's drang naar voren meende te moeten breidelen. »Z. M. schijnt voorts niet te gouteeren« — aldus schreef KRAYENHOFF den 30sten — »het voornemen van U.H.E.G. om »zich van het eiland Zuid-Beveland meester te maken en begeert in »tegendeel, dat Uwe Excellentie geene operatie van dien aard onderneme, anders dan in het geval bij de secreete instructiën, welke »Hoogst Deselve U.H.E.G. met brenger deses, zo 'k vermeen, doet »toekomen, in 't breede gedetailleerd, en welke hierop zullen neerkomen, dat indien Z.D.H. de Prins van PONTE-CORVO eenige attaque »mocht willen tenteren, de Hollandsche troupen daaraan niet alleen »zullen mogen deelnemen, maar dat deselven door U.H.E.G. als de avantgarde op den weg der eere zullen worden geleid«. Voorts mochten de inondatiën volstrekt niet worden afgetapt; »ce serait très-imprudent«, had de Koning geschreven. DUMONCEAU's vuur was voor een oogenblik gebluscht. Hij mocht een vuist maken in den zak.

Het 8ste regiment infanterie was juist Breda binnengerukt — beter gereden, want het geheele vervoer was door den directeur der posten op uitmuntende wijze met voertuigen geregeld — het 6^e regiment was Breda tot op korten afstand genaderd, toen Generaal VAN HASSELT de tegenbevelen ontving. In snelle marschen voerde hij zijne ongeveer 5000 man sterke divisie noordwaarts en bereikte reeds den 1sten September Hilversum. Kolonel WAGNER van het 9^e regiment kreeg last onmiddellijk met compagnieën van zijn regiment naar den Helder door te gaan en de daar aanwezige garde-compagnieën af te lossen. Bevelen waren voorts gegeven om Medemblik te versterken en mede van bezetting te voorzien. Men scheen eene herhaling van

de operatiën van 1799 te vreezen. De terugroeping van CHASSÉ's brigade uit Spanje schijnt hiervan tevens het bewijs te leveren. Althans aan den Spaanschen minister van oorlog — zoover deze titel nog als juist mocht gelden — werd de terugroeping gemotiveerd, op grond dat de vijand »continue à menacer les autres parties du »royaume«. Niet zonder invloed op deze terugroeping was echter blijkbaar de treurige toestand, waarin de brigade allengs in Spanje was geraakt. Het terugtrekken — schreef KRAYENHOFF althans aan CHASSÉ — was het eenige middel, om »de ongelukkige disseminatie »harer troupes en het gebrek, het welk zij geleden hebben, te doen »vergeten«. De vrij uitgebreide correspondentie van CHASSÉ, die zich in het archief van het departement van oorlog van deze jaren bevindt, getuigt voorzeker, behalve van de roemrijke daden door onze troepen daar verricht, ook van de doorgestane ellende en ontberingen.

Ten einde eene snellere gemeenschap met DUMONCEAU mogelijk te maken, werd den 29^{st^e} Augustus de oprichting van eene telegraaflijn van Amsterdam naar Bergen-op-Zoom bevolen. Zoo heel snel ging dit natuurlijk niet in zijn werk; niet voor den 25^{st^e} September was de verbinding tot stand gebracht. Zeer teeknend voor de op dat tijdstip gewijzigde toestanden is voorzeker, dat onder de afgesproken teekens twee voorkwamen, welke blijkens het seinboek uit het Secret Verbaal de volgende beteekenis hadden:

»Het Fransche leger begeert troepen binnen Bergen-op-Zoom te »laten«.

»De gouverneur wordt meer en meer gepresseerd om troepen binnen »te laten en vraagt nadere orders«.

De telegraaf zou niet meer tegen den vijand van buiten, doch tegen dien van binnen dienen.

Maarschalk DUMONCEAU gaf in een uitvoerig schrijven van 31 Augustus 's morgens, blijkbaar nog vóór de dispositiën uit de hoofdstad hem bereikt hadden, zijn inzicht in den toestand weêr. Er lagen nog slechts 52 schepen in zicht en ook deze verwachtte men elk oogenblik te zullen zien afzakken. Weldra zou er van de »bruyante expédition« geen ander spoor zijn achtergebleven, dan de verwoesting te Vlissingen gesticht. Van hetgeen het Engelsche gouvernement wijders zou doen, viel niet veel met zekerheid te zeggen, want »ses opérations sont si »bizarres que le plus adroit doit s'y tromper souvent«. Liet men echter zijn gezond verstand werken — aldus DUMONCEAU —, dan stond de geheele ontruiming van Zeeland te wachten »sans exception pour »s'en retourner en Angleterre, il n'y a plus de but politique parce »que toutes les puissances du continent sont maintenant bien convaincus »que ce n'est pas pour défendre les intérêts du Continent que les »Anglais sont entrés dans l'Escaut«. Nu de vernieling van de Fransche vloot mislukt was, viel er nergens meer iets te halen, noch langs de Maas, noch te Hellevoetsluis »et même pas au Helder«. Nergens bevindt zich meer eene scheepsmacht »qui dusse inquiéter l'Angleterre«.

Evenals in onze dagen liep er dus ook toenmaals meeningsverschil over de vraag, of de Engelschen bij een aanslag op onze havens belang konden hebben. »Cependant — aldus vervolgt DUMONCEAU — »la prudence exige qu'on se garde autant que possible partout, mais »cette surveillance doit être bornée, car une trop grande extension »paralserait la grande mesure«. Men gevoelt, dat hier de veldlegercommandant aan het woord is, die op het punt staat, een klap uit te deelen, en niet de opperbevelhebber, die zich op afweer voorbereidt. DUMONCEAU wil de troepen bijeenhouden, om zijn slag te slaan, »qui ferait honneur à l'armée«. Stelden de Franschen zich aan het hoofd der beweging en namen zij bezit van de eilanden in naam des Keizers »ce ne sera que très difficilement qu'on les nous rendra«. Even voor het sluiten van den brief, werd het afzeilen van de laatste vaartuigen gemeld.

Wat DUMONCEAU van de Engelschen verwachtte, dekte zich volkomen met de beschouwingen van Engelsche bladen van dien tijd. De *Moniteur* gaf eene vertaling van een zeer belangrijk stuk uit de *Morning Chronicle* over het mislukken der expeditie. »On prétend »qu'une partie de notre armée ne reviendra pas en Angleterre mais »qu'elle est destinée à une autre expédition. Nous ne pouvons nous »empêcher de frémir de l'idée de voir le ministère réparer une telle »mésaventure par quelque trait de désespoir«. Edoch, de *Morning Chronicle* werd niet zoo kersversch in de hoofdkwartieren gelezen en voorloopig bleef het gissen en appreciatie. Wat BERNADOTTE den 31sten Augustus aan DUMONCEAU schreef, duidde weêr eenigszins in anderen zin. Hij had van een spion, die als loods op het Engelsche admiraalschip had dienst gedaan, vernomen, wat de denkbeelden aan Engelsche zijde waren geweest over de kansen van een aanval en wat men van die zijde verder beoogde. Waarschijnlijk zou men zich naar den Helder richten »afin de s'en emparer et de la révolutionner »s'il est possible«. Aan de Schelde woei de wind dan ook niet altijd uit den zelfden hoek. Den 2^{den} September was echter alle twijfel zoo goed als opgeheven. Immers had, volgens mededeeling van BERNADOTTE, »de Engelsche divisie, welke uit de positie onder Bath vertrokken is, zich niet naar de kust van Holland gewend«, doch was van Duinkerken en Ostende, twee honderd zeilen sterk, in de richting van de Engelsche kust stevenende, gezien.

Een aanval op Zuid-Beveland, schrijft DUMONCEAU dan dien zelfden dag verder zou niet worden ondernomen, »zonder de ordres van Z. M. »vooraf daartoe bekomen te hebben.... Ik heb van preparativen tot »eene attaque gesproken en heb gezegd, dat wanneer de vijand werkelijkelijk retireerde, ik maatregelen zoude nemen om mij van het eiland »Zuid-Beveland meester te maken en verder van alles wat ik kan. »De geest van dit gezegde duidt minder aan het voornemen om te »attaqueeren, als het verlangen om wederom van dat land possessie te nemen«. DUMONCEAU zat met gebonden handen.

Het slot van zijn schrijven klinkt welhaast als een »amende honorable«, dat hij eigenlijk nog offensieve plannen koesteren waagde. Zijn positie was — men vergeve de vergelijking — niet ongelijk met die van een kettinghond, die wel blaffen, doch niet bijten mocht.

Met de grootste zorgvuldigheid bleef men middelerwijl den vijandelijken oever bespieden. Twee boodschappers waren naar de overzijde gezonden, om zoo spoedig het fort verlaten mocht worden, over de slikken gaande, het bericht ervan bij DUMONCEAU te brengen. Den 4^{en} September scheen het, alsof de vijand was afgetrokken. Snel werden enkele regelen op het papier gesteld voor het legerbestuur; het was 11 uur 's morgens. »Je n'ai plus rien pu découvrir dans le fort »de Bath, ainsi il est possible qu'il est évacué. J'ai fait prendre les »armes à la troupe« en dan vervolgt veel beteekenend: »c'est bien »dommage Votre Excellence que nous ne soyons pas plus forts ici, »car il me paraît que l'instant est bien favorable«. Blijkbaar eene betuiging van spijt over het te ongelukkiger tijde doen afbuigen van de Duitsche divisie naar het kamp van Naarden.

De moeilijkheden, verbonden aan de doorwading van het Kreekrak, die enkele uren later door CORT HEILIGERS met twee compagnieën jagers werd uitgevoerd, waren in het hoofdkwartier van DUMONCEAU ten volle bekend. Den 11^{en} Augustus, onmiddellijk na zijn aankomst in Brabant, had hij dienaangaande reeds de noodige inlichtingen ingewonnen en daarover aan KRAYENHOFF het navolgende geschreven: »Il est vrai qu'un homme seul pourrait bien parvenir à passer à pied »de la rive droite par les bas-fonds dans l'isle de Sud-Beveland, mais »ce passage est extrêmement difficile, à cause qu'il faut chercher sous »l'eau dans une direction tortueuse les seuls passages qu'on puisse »suivre et c'est par le moyen d'une perche qu'on peut éviter les trous »qui se trouvent dans les courants, qui subsistent toujours, quelque »basse que soit la marée; du reste le temps favorable à ce passage »ne dure $\frac{1}{2}$ heure à chaque marée. Comme je l'ai dit, un homme seul »parviendra bien à surmonter les obstacles précités, mais ils ne »pourraient être surmontés par une troupe *en corps* qui tenterait »de se porter au delà; d'ailleurs quoique les bas-fonds, dont il est »question, sont pour la majeure partie assez solide pour pouvoir y »marcher à l'aise; il reste encore une espace de 100 toises (200 M.) »qui couvre toute la rive au nord de l'isle où l'on enfonce dans la »glaise jusqu'à demi-jambe«. Het schijnt, dat DUMONCEAU deze inlichtingen uit de beste bron had gekregen, althans zij werden door de op 4 September opgedane ervaring vrij wel bevestigd. Een der deelgenooten aan den tocht, de Kapitein SCHUURMAN, beschrijft hem in zijn journaal, als volgt¹⁾: »Het was in dezen stand van zaken, »dat 4 Sept. 1809, zijnde de verjaardag van Koning LODEWIJK, het »plan ten uitvoer gelegd zou worden om het fort Bath te nemen;

¹⁾ Een uittreksel van dit Journaal werd mij zeer welwillend door Luitenant-Generaal SABRON, Chef van den Generalen Staf, ter inzage afgestaan.

»er was reden toe om den Franschen hiervan de kans af te winnen,
 »die reeds door bitse verwijten de ontruiming van het fort den Hol-
 »landschen krijgsman tot schande aanrekenden. In den Oosterarm
 »van de Schelde tusschen de oevers van Z.-Beveland en N.-Brabant
 »gaat een sterke eb en vloed, en gedurende deze eb is het mogelijk
 »de rivier op enkele plaatsen geheel te doorwaden. De menigvuldige
 »putten of diepten maken dit echter altijd gevaarlijk, en de tijd der
 »ebbe moet zorgvuldig worden waargenomen. Op den gemelden dag
 »(4 Sept.) des namiddags te 3 uur kwam de maarschalk DUMONCEAU
 »bij ons aan de voorposten, terwijl inmiddels het regiment zich ver-
 »zamelde op den dijk. Hier kreeg ik last om met mijne compagnie
 »(karabiniers) en de compagnie voltigeurs van het bataillon de bui-
 »tengronden der rivierbedding, welke gedurende de eb droog lagen,
 »over te trekken en te trachten de overzijde of wel het fort te be-
 »reiken om zich zodoende daarvan meester te maken. De Generaal-
 »Majoor CORT HEYLIGERS en de Kapitein TABOR, Adjudant van den
 »maarschalk DUMONCEAU, deden den tocht mede. Zonder gids en
 »onbekend met de geulen en diepten in de rivier liet zich al ras de
 »hachelijkheid der onderneming gevoelen, toen men na reeds lang
 »door den modder en de slikken gebaggerd te hebben aan het vaar-
 »water of Kreekerak kwam. De lucht was betrokken en het fort Bath
 »was zeer moeilijk met het bloote oog te onderscheiden. Toen wij
 »de geul begonnen te doorwaden, brak er een hevig onweder los; de
 »plasregen, die het vergezelde, maakte den oever, waarop het gemunt
 »was, voor ons genoegzaam geheel onzichtbaar, en de vloed, die in-
 »tusschen was ingevallen, was ook oorzaak, dat wij tot aan de borst
 »door het water moesten waden, ja zelfs zij, die klein van ge-
 »stalte waren, waaronder ik ook behoorde, werden door de anderen
 »bijgestaan en voortgeholpen. De manschappen hielden patroontasch
 »en geweer op en boven het hoofd en waren gedeeltelijk en tirailleur
 »opgelost om zodoende de ondiepe plaatsen te kunnen uitzoeken.
 »Gelukkig bereikten wij de overzijde der geul, en daar de vloed
 »meer en meer kwam opzetten, moesten wij ons haasten, om niet op
 »de slikken en schorren van den vasten wal te worden afgesneden.
 »Bij gebrek aan eenig zichtbaar voorwerp op den oever ging men
 »als het ware op goed geluk voorwaarts, totdat men door het be-
 »daren van de onweersbui den dijk van het eiland onverwacht be-
 »merkte. De eerste, die ons tegemoet kwam, was de predikant van
 »Bath, genaamd KÖNIG . . . Hij verzekerde ons, dat het fort door de
 »Engelschen verlaten was, en geleidde ons derwaarts. Te 7 uur
 »'s avonds wapperde de Hollandsche vlag van het fort Bath, zonder
 »dat er een schot gelost en zonder dat er één man verloren was«.

Prof. BOSSCHA geeft in *Neerlands heldendaden te land* een overeen-
 komstig verhaal ¹⁾, dat echter iets hooger gestemd is, dan de

¹⁾ Ook in *De Militaire Spectator* van het jaar 1835, blz. 15, wordt eene
 schets gegeven, waarmede die van BOSSCHA veel gelijkenis vertoont.

eenvoudige schets van den dapperen SCHUURMAN, die voor zijn kloekmoedig gedrag tot luitenant-kolonel werd bevorderd. Het officieele rapport van den overtocht, door CORT HEYLIERS opgemaakt, werd in originali aan den Koning doorgezonden, zoodat het waarschijnlijk met diens verdere correspondentie in de *Archives nationales* is te recht gekomen. Vermoedelijk is het verslag van het gebeurde, in de *Kon. Courant* van 8 September gegeven, aan dit rapport ontleend. In hoofdzaak stemt dit verslag met SCHUURMAN's mededeelingen overeen. Merkwaardig is voorzeker de beschouwing, die KRAYENHOFF in zijne *Bijdragen*, waarin hij een verhaal van de oorlogshandelingen geeft, aan de stoutmoedige daad verbindt. »Wat den overtocht van den Ooster-arm der »Schelde tegenover Zuid-Beveland betrof, deze werd alleen moeilijk, en »inderdaad gevaarlijk, door de omstandigheden, waarin zich de Generaal »CORT-HEYLIERS, door den donkeren nacht, en het onstuimig weder »bevond; immers eene geheele afdeeling artillerie, met al haar materieel, »is later, bij peil-laag water, dezen kreek, zonder het minste verlies, »doorgewaad, en men verwondert zich teregt, dat de vijand, langs »dezen weg, nimmer eenen aanval tegen den Brabandschen oever »ondernomen, maar het slechts bij het doen van peilingen gelaten »heeft«. KRAYENHOFF vergist zich in het tijdstip van den dag, waarop de doortocht heeft plaats gevonden; wellicht ook in het verhaal van het doorwaden van de kreek door artillerie; althans men vindt daarvan nergens in de archieven eenig spoor. Doch dat het onstuimige weder ten slotte alleen de oorzaak van het gevaar is geweest, daarin heeft KRAYENHOFF gelijk. De slikken en schorren toch hebben later getoond voor troepen van alle wapens begaanbaar te zijn, terwijl de bewuste kreek slechts eene zeer matige breedte moet hebben gehad. Den 30sten September doet toch DUMONCEAU relaas van den brugslag op zijn last in de kreek tusschen Woensdrecht en het fort Bath verricht. »Les bateaux arrivèrent à midi au moment de la marée basse et à »moins de 5 minutes le pont fut jeté et nous passâmes dessus. »Vingt-cinq bateaux suffissent pour ce passage et je puis assurer V. M. »qu'en moins de deux heures 10.000 hommes peuvent maintenant »sans danger et sans aucun obstacle se porter à pied dans l'île de »Zuid-Beveland. J'ai chargé le capitaine de pontonniers BENTHIEN, »officier très entendu, de la direction de ce pont«.

Tien dagen later passeerde de eerste groote afdeeling, het 1ste bataljon van het 7e regiment, de brug, terwijl »de passage zonder het minste »accident geffectueerd is, zelfs zonder dat de soldaten genoodzaakt »waren door 't water of slik te gaan«. Nog twee dagen later passeerde het eerste detachment cavalerie »sans qu'aucun homme ait du mettre »pied à terre. Demain l'on essayera si l'artillerie de campagne pourra »également y passer«. Werkelijk passeerde daags daarop de eerste rijdende batterij de brug, zoodat het uitgemaakt was »dat de Inf., »cav. en veld-artillerie op dit punt bij ieder laag water zonder inconvenient passeren kunnen«. Schipper JAN VAN BOVEN, die zich bij

de directie van de brug zeer verdienstelijk maakte, ook als gids voor het geleiden van »cavalerie en artillerie over de schorren en stranden«, kreeg een paard ten gebruike, tot betere vervulling van zijn belangrijken dienst.

Den 17^{en} November rukte eene geheele Fransche brigade over de brug Zuid-Beveland binnen; doch zooals DUMONCEAU daags daarop schreef: »Il me semble cependant que la saison est trop avancée pour qu'on puisse s'en servir sans danger à moins que le temps soit extrêmement favorable«. Dat blijkbaar de bewuste geul nimmer door paarden, allermintst door voertuigen, is gepasseerd, zooals KRAYENHOFF beweert, moge blijken uit het onderzoek, dat DUMONCEAU 2 Januari 1810 liet instellen, om na te gaan of het 2e regiment huzaren — de brug was toen weggenomen — »door de geul naar »Woensdrecht al of niet, zoude kunnen passeren«. Mocht blijken, dat dit niet het geval was, dan zou nog getracht moeten worden, »om »die passage, al ware het dan maar voor eene reis, desnoods praticabel »te maken, hetzij door het aanbrengen van fascines . . . of door eenig »ander middel«. Het kostbare transport met vaartuigen zou dan kunnen worden vermeden.

Vorenstaande bijzonderheden doen wel zien, dat de overtocht van de slikken en schorren bij eenige plaatselijke bekendheid zelfs voor groote troepenmassa's geen moeilijkheden opleverde. De omstandigheden, waaronder deze echter den 4^{en} September moest plaats hebben, onder inwerking van het zware noodweer¹⁾ en den opkomenden vloed, maakten het passeeren dezer drooglopende gronden tot eene hoogst gevaarlijke onderneming. Het doorwaden van de kreek, reeds bij kalm weder een waagstuk, en dan ook sedert door andere troepen blijkbaar niet meer herhaald, ging met de grootste gevaren gepaard. De belooningen, aan de deelgenooten toegekend, moeten dan ook voorzeker als volkomen verdiend gelden. Bij Besluit van 8 September werd aan alle deelnemers vergund »als een *eerevol* en *distinctief* teken een zabel »in goud geborduurd op de linkerkant van hun lieder uniform« te dragen, terwijl aan alle onderofficieren en minderen gedurende den veldtocht dubbel tractement werd toegekend. De kapiteins SCHUURMAN en TABOR werden tot luitenant-kolonel, de luitenants WOLFF VAN WESTEROODE en CORNABÉ tot kapitein bevorderd. Het hiervoren bedoelde onderscheidingsteeken werd verleend, behalve aan de vorenvermelde officieren, aan de Kapiteins van INGEN en BISCOURNET, de Luitenants LINTELO en KONINGS, alsmede aan 7 sergeanten, 8 korporals, 1 halvemaanblazer, 1 tamboer en 120 soldaten.

De van verschillende zijde gehoorde bewering, dat de tocht zonder gidsen zou zijn ondernomen — zie ook het relaas van SCHUURMAN en elders — schijnt bepaaldelijk op misverstand te berusten. SEVERING

¹⁾ DUMONCEAU schreef van „un orage et une pluie, comme je n'en connais, „sais pas encore“. (5 Sept.)

ADRIAANSE werd toch een maand later door DUMONCEAU bij den minister voor eene belooning voorgedragen, daar hij den 4^{en} September eene compagnie jagers had geleid van den wal van Hinkelenoord naar Bath. Ook in het *Krijgsgeschiedkundig Archief* vindt men melding gemaakt van eene belooning, toegekend aan CHRISTIAAN VAN NISPEN, voor het zelfde doel.

»C'est une très-belle action«, schreef LODEWIJK den 8ten September over de wijze, waarop de Hollandsche troepen op zijn naamdag, de schande van Bath hadden uitgewischt. De Fransche *Moniteur* van den 14^{en} September gaf echter voor de zooveelste maal te aanschouwen, hoe van die zijde met opzet alles werd verkleind, wat in Holland kranig werd verricht. »Nos canonnières allèrent s'en emparer »(t. W. van Bath) et le remirent quelques heures après aux troupes »hollandaises du corps du maréchal DUMONCEAU«. Over het heldenfeit zelf geen woord van lof. Ook uit het *Moniteur*-bericht van 5 September moet wel worden afgeleid, dat Fransch marinepersoneel vóór onze troepen het fort had bezet. Ten 2 uur door de Engelschen verlaten »à 4 heures M. le capitaine de vaisseau ROBIN, »commandant la flotille française s'en est emparé. A six heures un »détachement de carabiniers hollandais du 1er régiment est venu »occuper le fort«. Daar ook KRAYENHOFF in de *Bijdragen* erkent, dat het fort te voren door Fransche schepelingen is bezocht geworden, zoo moet dit feit wel als vaststaande worden aangenomen, in weerwil van de Hollandsche berichten, die er geen melding van maken. Te recht merkt echter deze schrijver erbij op, dat deze voorafgaande bezetting »aan de waarde der onderneming niets te kort doet«. Op eenige waardeering van Fransche zijde had onzerzijds dan ook aanspraak gemaakt kunnen worden, doch in de verhouding van Staten is het als in den omgang der menschen, waar de pitten veelal het loon van de kleine luiden zijn.

Over de doortastende wijze, waarop DUMONCEAU de Hollandsche troepen in Zuid-Beveland wierp, en over het voor de zooveelste maal wederom op Brabant dirigeeren van de juist in het kamp van Naarden aangekomen divisie uit Duitschland, eene volgende maal.

(Wordt vervolgd.)

Geweer-Mitrailleurs, Stelsel MADSEN, in het Buitenland.

Revue der Literatuur, 1902—1910,

DOOR

J. H. BOEIJE,

Kapitein aan de Normaal-Schietschool.

(Vervolg van blz. 267.)

5. AARD VAN HET WAPEN. DE RUSSISCHE INSTRUCTIE VAN 1906. ONDERHOUD. ENZ.

Naar de inrichting, den vorm, het volume, het gewicht, de wijze van gebruik, de te ontwikkelen vuurkracht, kosten van uitrusting, enz. bestaat er onderscheid tusschen de volgende soorten van vuurwapenen:

- a. Zelflaadpistolen (automatische vuistvuurwapenen).
- b. Zelflaadkarabijnen en zelflaadgeweren (automatische handvuurwapenen).
- c. Geweer-mitrailleurs.
- d. De *moderne machinegeweren of mitrailleurs*.

Al zijn deze nu alle automatische wapens, toch is hun karakter zeer verschillend. Men stuit in dit opzicht in de buitenlandsche literatuur nog wel eens op begripsverwarring.

De geweer-mitrailleur is noch zelflaadgeweer, waarmede men ieder man van een troep zou kunnen bewapenen, noch eigenlijk machinegeweer.

De voormalige REXER Arms Co., Ltd., London, schreef:

The REXER Automatic Machine Gun is a weapon of an entirely novel character, which, owing to its extreme lightness and portability, combined with its high rate of automatic firing, will greatly increase the fighting power of all branches of the military and naval service, both for attack and defence, while at the same time greatly reducing the transport requirements as compared with the machine guns at present in use.

The machine guns at present in use are weapons of a much heavier character, having to be carried on a wheeled carriage, drawn either by one or two horses, or by a number of men; or, where the ground is so difficult as not to permit of wheeled transport, having to be loaded on to pack-horses or mules, a very inconvenient method, as the gun and its support and appliances have to be separated, and put together again when required for action.

Dat afnemen van mitrailleur en stel en het verbinden van beide

voor het gebruik, zoomede het scheiden en oppakken na het vuur, kost tijd.

Daarbij komt het nadeel van het verdeeld zijn over de paarden, terwijl de geweer-mitrailleur met eersten voorraad patronen bijeen blijft.

Vergelijk het Wetenschappelijk Jaarbericht 1906—1907, blz. 153, van de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Maar nu geen verdere zijsprongen, hoe aantrekkelijk ook!

Morning Post, 4th April, 1905:

The REXER Automatic Machine Gun may be described as something between a MAXIM gun and a magazine rifle.

Pall Mall Gazette, 4th April, 1905:

It is a kind of hybrid between the magazine rifle and the MAXIM quick-firer, and as such it is likely to prove a determining factor in the warfare of the future.

Westminster Gazette, 4th April, 1905:

It requires no gun carriage with horses and men, but can be carried by the one man who uses it.

A. FLECK, Maschinengewehre, ihre Technik und Taktik:

Das MADSEN-Gewehr ist ein Mittelding zwischen Maschinengewehr und Selbstlade-Infanteriegewehr.

Oberstleutnant OTFRIED LAYRIZ, Berlin, 1908:

Einen besonderen Typus vertritt das Maschinengewehr (geweer-mitrailleur) MADSEN...

Les Mitrailleuses, Major Adjoint d'État-Major J. GODTS, 1908:

On peut considérer comme un type spécial de mitrailleuse, le fusil MADSEN...

Nog eens Oberstleutnant OTFRIED LAYRIZ in Altes und Neues aus der Kriegstechnik, Berlin, 1908:

Vom eigentlichen Maschinengewehr unterscheidet es sich dadurch, dass es für gewöhnlich mit keinem fahrbaren Gestell oder tragbaren Schlitten verbunden ist.

Als boven La Belgique militaire, 4 juillet 1909.

A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, Berlin 1910:

Sie bilden eine Zwischenstufe zwischen den selbsttätigen Infanteriegewehren und den Maschinengewehren.

Lichte geweer-mitrailleurs kan men alleen verkrijgen door het weglaten van een (zwaren) watermantel en van een afzonderlijk stel, waarop het wapen rust. De vuurstooten van één dergelijk wapen moeten dus wegens de loopverhitting van korteren duur zijn.

Bij automatisch vuur zal de geweer-mitrailleur eenigszins achterstaan bij het machinegeweer, wat betreft de dichtheid van den bundel, wegens het ontbreken van het stel en dus door de meerdere afhankelijkheid van de bekwaamheid, het fysiek en het moreel van den schutter. Intusschen het wapen rust toch stevig met zijn steunijzers op den grond en op en in den schouder van den schutter. Wapen en schutter vormen één geheel. Maar natuurlijk, de schutter moet een kerel zijn, geen jonge juffer!

V. LÖBELL's Jahresberichte für 1907, Maschinengewehre:

MADSEN-, HOTCHKISZ- und COLT-gewehr haben Luftkühlung. Ersteres würde übrigens auch Wasserkühlung zulassen. Sie ist jedoch zur Gewichtsparring niet angewandt worden, und haben sich auch Anstände bei diesem Gewehr bisher niet ergeben. Ein den Lauf omgebender Mantel beugt einer Beschädigung des Schützen vor, während anderseits in dem Mantel ein Luftstrom entsteht, der zur Kühlung verhilft.

Bij dezen geweer-mitrailleur heeft geen aanvoer door patroonbanden plaats. Met het oog op eenvoudige samenstelling en gemakkelijke bediening door slechts één persoon kwam de ontwerper van dezen geweer-mitrailleur tot magazijnen met minder inhoud. Vandaar meer vuurpauzen, hoe kort ook, ter verwisseling van ledige met gevulde magazijnen en tot het opnieuw richten van het wapen. De vuursnelheid van den enkelen geweer-mitrailleur is daardoor geringer dan die van een machinegeweer. Intusschen toch aardig groot!

A. FLECK, Die neuesten Maschinengewehre, Berlin 1910:

Die einzelnen Magazine (Patronenrahmen) können schnell ausgewechselt werden.

Bij de snelle verwisseling van magazijnen kan de schutter het doel blijven vasthouden.

In Heft I van het Kriegstechnische Zeitschrift 1907 komt een belangrijk artikel voor van de hand van den redacteur, den bekenden toenmaligen Kolonel E. HARTMANN, »Die Maschinengewehre und ihre Kriegsbrauchbarkeit«, welk stuk ook als »Sonderabdruck« verspreid is. In dit opstel worden eischen voor machinegeweren vastgesteld,¹⁾ van commentaar voorzien, en eenige machinegeweren aan die eischen getoetst, waarbij tevens met krachtig orgaan de lof van de MAXIMS gezongen wordt. Andere machinegeweren, ook de SCHWARZLOSE, kunnen den Schrijver niet in die mate bekoren. Die critiek gaf ook wel aanleiding tot eenig protest. Zie b.v. het zelfde tijdschrift, blz. 76. De geachte Schrijver rekent onder de machinegeweren ook The REXER Automatic Machine Gun. Van deze, zeer aanvechtbare praemisse uitgaande, wordt dan besloten tot te geringe vuursnelheid, te korte schiet-series, te spoedige vergrooting van de spreiding door de loopverwarming e. a., waarbij eenige overdrijving — natuurlijk onbewust — niet te miskennen is. Een geweer-mitrailleur is geen eigenlijk machinegeweer. Wil men hun vuurkracht vergelijken, nogmaals, dan moet men — de financieele quaestie in aanmerking genomen — de vuurkracht van b.v. één MAXIM vergelijken met die van eenige geweer-mitrailleurs.

¹⁾ Door den Belgischen Schrijver NOËL tweemaal vermeld in de Revue de l'Armée belge: 32me année, Tome III, novembre-décembre 1907, en 34me année, Tome III, novembre-décembre 1909.

De schrijver wijst ook op het »Flimmern« van warme lucht, waardoor het richten bemoeilijkt wordt, bij het ontbreken van een watermantel en zeer lange series (desgelijks A. FLECK, 1910), alsmede op het in zoodanig geval ontstaan van »Mündungsfeuer«, dat bij betrokken lucht of donkeren achtergrond de plaats van het wapen verraadt en zijn bestrijding vergemakkelijkt. De MADSEN-geweermitrailleurs kan men, de kosten in aanmerking genomen, in grooter aantal doen optreden dan machinegeweren, zoodat die zeer lange schiet-series per wapen, door in het algemeen bij opvolging te vuren, gemakkelijk kunnen worden vermeden. Ik moet echter den eersten schutter nog ontmoeten, die bij dit wapen last heeft gehad van bedoeld »Flimmern« boven den loop.

Naar aanleiding van den inhoud van eene zinsnede in het stuk zij opgemerkt, dat bij den geweer-mitrailleur het foedraal de »Gefechtsbereitschaft« al heel weinig vermindert. Neen, de »Gefechtsbereitschaft ist grosz«. (A. FLECK, 1910, blz. 125.)

Artilleristische Monatshefte, N°. 8, Berlin, 1907: Seine Aufstellung erfolgt in $\frac{1}{2}$ Minute längst...

Indisch Militair Tijdschrift, N°. 6, 1908: Het tot vuren gereed maken duurt na het halt houden van het paard \pm 22 seconden. Hierbij werd nog een afstand van ongeveer 10 M. afgelegd.

Andere opgaven later!

Wij kunnen niet langer bij dit artikel in het Kriegstechnische Zeitschrift blijven stilstaan en verwijzen alleen ter vergelijking nog naar het Indisch Militair Tijdschrift, 1907, N°. 4: Mitrailleurs voor Indië.

In de belangrijke opstellen »Maschinengewehre« en »Das REXER-Maschinengewehr« in de Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens, Jahrgang 1907, Viertes Heft, welke artikelen alleen of in vereeniging met WLTAWSKY bewerkt zijn door ANTON KORZEN, wordt eveneens ten onrechte voorop gesteld, dat de geweer-mitrailleur een eigenlijk machinegeweer zou zijn.

Deutsches Offizierblatt, N°. 47, Berlin, 1907: Es wäre aber unbillig, von der in der einfachsten Weise den Selbstlademechanismus betätigenden Waffe in jeder Hinsicht dasselbe zu verlangen, wie von den in fester Lafette montierten, dauernd mit Wasser gekühlten eigentlichen Maschinengewehren. Das MADSEN-gewehr ist eben eine Waffe von anderer Bauart als das Maschinengewehr...

Le Temps, Paris, 4 mars 1908: Si l'on veut comparer leur effet à ceux des mitrailleuses lourdes, il faut donc, en regard d'une de ces dernières, considérer trois fusils-mitrailleuses pointés sur un même objectif et fournissant alors sur cet objectif plus de 700 coups par minute; mais ils peuvent aussi répartir ces 700 balles dans trois directions différentes ce qui est précieux sur des buts mobiles.

Evenzoo La Tribuna, Roma, 26 Maggio 1908.

Als boven Bucarest Viitorul, 10. 3. 1909, Mitrailezele.

Indisch Militair Tijdschrift, N°. 6, 1908: »De vuurkracht, die verloren

wordt bij het onklaar raken van één MADSEN-geweer (geweer-mitrailleur) is maar $\frac{1}{3}$ van het verlies in een dergelijk geval van een MAXIM.

De literatuur is een beetje karig met opgaven omtrent de kosten van uitrusting.

Artilleristische Monatshefte, N°. 8, Berlin, 1907: Schliesslich ist es billiger als andere Maschinenwaffen.

Le Temps, Paris, 4 mars 1908: Le fusil-mitrailleuse danois: Ajoutons que le prix même de trois de ces armes est au total inférieur à celui de la plupart des mitrailleuses lourdes.

Desgelijks La Tribuna, Roma, 26 Maggio 1908, I fucili mitragliatrici danesi.

Later meer!

In de Revue de l'Armée belge, 30me année, Tome VI, mai-juin 1906, wijdt de toenmalige Lieutenant adjoint d'État-Major M. NOËL in zijn artikel Les Mitrailleuses eenige regels aan de geweer-mitrailleurs. Enkele vergissingen kunnen wij na al het voorgaande onbesproken laten.

Op een paar zaken, door den geachten schrijver aangeroerd, wil ik echter even terugkomen.

»A en croire les spécialistes, la mitrailleuse, ou plutôt le fusil automatique REXER, est une arme parfaite, appelée à détrôner les engins du même genre, comme les MAXIM en usage jusqu'à présent«.

Men moet zeggen: vervangen neen, daarnaast gebruiken ja! Machinegeweren met watermantel en stel, als MAXIM, SCHWARZLOSE, enz. zijn prachtwapens. Zijn zij éénmaal ter plaatse, waar men ze wil gebruiken, dan kunnen zij eene ontzettende vuurkracht ontwikkelen en dus krachtig meewerken tot bereiking van het gevechtsdoel. Maar hun werkkring is beperkt. Ik heb ze b.v. nog liever op ons diluvium, dan in het echte Hollandsche polderland, waar voertuigen (mitrailleurs met affuitage) zich soms moeilijk kunnen roeren. Men stelle zich eene dergelijke machinegeweerafdeeling op marsch in oorlogstijd eens voor op een smallen polderweg, zonder gelegenheid rechts of links uit te wijken en — de bedekking ten spijt — plotseling onder het vuur komende van eene kleine infanterie-patrouille onder een stout officier, en bestaande uit jongens van stavast, echte waterrotten, die zich snel en gemakkelijk in eene sloot of achter eene heg onzichtbaar genesteld hebben, van waar zij weer even gemakkelijk en vlug verdwijnen, als zij zulks noodig vinden! En de bereden artillerie dan? Ook zij loopt gevaar, maar zij kan op veel grooter afstand blijven, om haar werk te verrichten! Geweer-mitrailleurs zijn veelzijdiger in de toepassing. Men kan ze met voordeel indeelen bij alle wapensoorten en... bij machinegeweerafdeelingen. Maar ik kom hierop uitvoerig terug. Voorloopig alleen nog dit: Geweer-mitrailleurs zijn eenvoudiger, natuurlijker, vereischen veel minder omslag, veel beperkter materieel, personeel, c. q. paarden, dan machinegeweren.

De Heer NOËL laat zich ongunstig uit over de wijze van vuren. Ik

heb mijne meening gezegd, en wil nog opmerken, dat er wel degelijk gericht wordt onder het vuren.

Overigens krijgt men den indruk, dat in 1906 de kennis van de geweer-mitrailleurs nog alles behalve gemeen goed was geworden.

Ook het opstel »Fusils-mitrailleuses et Mitrailleuses« in de Revue de l'Armée belge, 33me année, Tome III, novembre-décembre 1908, onderteekend met N..., spreekt zich niet gunstig voor den geweer-mitrailleur uit.

VORM EN VOLUME.

De geweer-mitrailleurs hebben een handigen vorm, van belang voor de behandeling.

Zonder de waarde van verschillende kijkers te miskennen, dient gezegd, dat de vijand op korten afstand reeds moeite heeft, het wapen van een gewoon geweer of eene gewone karabijn te onderscheiden.

Indisch Militair Tijdschrift, N°. 6, 1908:

Tot op \pm 150 M. is met een kijker niet te onderscheiden, of een man met een geweer M. 95 of met een MADSEN-geweer (geweer-mitrailleur) loopt.

D. R. S.:

Man bedenke, dass die Gewehr-Mitrailleusen von fern den gewöhnlichen Gewehren vollkommen ähnlich sehen.

A. FLECK, Maschinengewehre, ihre Technik und Taktik:

Das MADSEN-Gewehr ist sehr handlich, seine Abmessungen überschreiten kaum diejenigen eines gewöhnlichen Infanterie-Gewehrs.

Oberstleutnant OTFRIED LAYRIZ, Berlin 1908:

Nicht genug kann als Vorteil des leichten Maschinengewehres (geweer-mitrailleur) hervorgehoben werden, dass es nur das Aussehen eines einfachen Gewehres hat. Es fehlt daher der Trophäen-Charakter des MAXIM-Geschützes. Man wird sich weniger scheuen, solche Maschinengewehre (geweer-mitrailleurs) den Zufälligkeiten eines Nahkampfes auszusetzen wie Maschinengewehre des bisherigen Typus.

Desgelijks Les Mitrailleuses, Major Adjoint d'État-Major J. GODTS, 1908.

Over het opvallend geluid tot nog toe bij het schieten spreken wij nu niet!

Geweer-mitrailleurs hebben gering volume, nemen dus weinig ruimte in.

Het wapen biedt weinig grooter schijf aan dan een gewoon geweer en is daarom veel minder blootgesteld aan een buiten gevecht stellen dan machinegeweren. Dekking wordt gemakkelijk verkregen.

Morning Post, 4th April, 1905:

A very important point is the ease with which the gun can be sheltered. It takes little more space, and is no more conspicuous than an ordinary rifle. The marksman lies prone and could be sheltered by a few shovelfuls of earth.

Streffleurs Oesterreichische Militärische Zeitschrift, 7. Heft, 1905:
Die Waffe ist nicht viel voluminöser als ein gewöhnliches Infanteriegewehr.

Artilleristische Monatshefte N°. 8, Berlin, 1907:

Sein geringes Volumen erlaubt Ausnützen jeder Deckung für den Schützen, dessen Anwesenheit vom Gegner schwer zu entdecken sein dürfte.

Le Temps, Paris, 4 mars 1908, Le fusil-mitrailleuse danois:

Dans le tir en rase campagne, on prendra en principe la position couchée: on sera ainsi presque invisible et invulnérable.

Als boven: La Tribuna, 26 Maggio 1908, I fucili mitragliatrici danesi.

GEWICHT.

De geweer-mitrailleur (8 KG.) is veel lichter dan eenig machinegeweer. Gevolg: grooter beweegbaarheid. Het wapen kan gemakkelijk door één man worden meegevoerd, te gelijk met den eersten voorraad gevulde magazijnen. Het blijft bij vervoer één geheel, is dus bijna terstond gereed voor het vuurgevecht en wordt na afloop weer gemakkelijk en vlug naar eene nieuwe stelling gebracht. Met den geweer-mitrailleur kan men overal komen (bergland, polderland!); men gaat er mede over slooten, kruipt er mede over hekken of door dicht kreupelhout, even gemakkelijk en vlug als een infanterist met zijn geweer. De geweer-mitrailleur is beter dan eenig machinegeweer tot verrassend optreden in staat.

Streffleurs Oesterreichische Militärische Zeitschrift, 7. Heft, 1905:

Von den Vorzügen des Gewehres (geweer-mitrailleur) gegenüber ähnlichen Waffen ist wohl das geringe Gewicht (8 kg.) der ausschlaggebendste. Das Gewehr kann sowohl zu Fusz als auch zu Pferd von einem einzelnen Mann leicht fortgeschafft werden . . .

Desgelijks Militär-Wochenblatt, N°. 98, 1905.

Beschrijving van de voormalige REXER Arms Co., Ltd., London:

Men armed with it (the REXER Automatic Machine Gun) can accompany both infantry and cavalry to any position accessible by these branches of the service . . . The rapidity and ease with which they could be brought into action at unexpected points, and withdrawn at the last moment as the attack developes, gives them a great advantage over any wheeled machine gun. As a weapon for the defence of passes and defensive positions in mountain warfare, probably the gun has no equal. Wherever a man can climb, the REXER could follow.

Standard, 4th April, 1905:

It is hardly necessary to dwell upon the great usefulness of a weapon of this sort. It is especially adapted to mountain warfare, because it can be carried quite easily wherever a man can go.

Kriegstechnische Zeitschrift, 6. Heft, 1907:

Es sei noch besonders hervorgehoben, dass dieses MADSEN-Gewehr nur 6,80 kg. wiegt, während sonst das übliche Gewicht derartiger

Waffen zwischen 18 und 26 kg. sich bewegt. Deshalb bedarf das MADSEN-Gewehr auch keines besonderen Schießgerüsts, sondern es ist vorn mit einer gabelartigen Stütze versehen, die sich beim Transport der Waffe an den Schaft heranlegen lässt.

Deutsches Offizierblatt, N°. 47, 1907:

Das Gewicht beträgt in der heute empfohlenen Ausführungsform 7½ kg., also nicht ganz das Doppelte der eingeführten Infanteriegewehre, aber nur einen Bruchteil der Maschinengewehre (das leichteste Maschinengewehr ist das Modell BERGMANN mit 15 kg., dann folgt SCHWARZLOSE mit 19, BROWNING mit 20 kg., HOCCHKISS mit 24, MAXIM mit 27 kg.).

En verder: Dazu kommt der Vorzug seines ausserordentlich geringen Gewichts, so dass es leicht untergebracht und schnell (von einem Berittenen im Galopp oder von einem Unberittenen im Laufschrift) dahin gebracht werden kann, wo man seiner bedarf.

Le Temps, Paris, 4 mars 1908, Le fusil-mitrailleuse danois:

C'est, en regard des mitrailleuses proprement dites, très utiles sur le champ de bataille, mais relativement pesantes et ne pouvant passer partout, un fusil, comme son nom l'indique, facilement transportable, avec des troupes de toutes armes.

Desgelijks La Tribuna, Roma, 26 Maggio 1908, I fucili mitragliatrici danesi.

Indisch Militair Tijdschrift, N°. 6, 1908: De lichtheid waarborgt een gemakkelijk en onopgemerkt vervoer... Cavalerie zoowel als infanterie kunnen er een belangrijke aanwinst in vuurkracht door krijgen, vooral waar modder of zwaar bergland het snel gebruik van zwaardere schietwapens zoo niet uitsluit, dan toch bemoeilijkt.

La France Militaire, 16. 9. 1908: Le gros avantage du fusil-mitrailleur réside dans son faible poids qui permet de le transporter et de le manier facilement.

A. FLECK, Maschinengewehre, ihre Technik und Taktik: Das MADSEN-Gewehr kann von einem einzelnen Mann bequem getragen oder von einem Reiter zugleich mit 400 Patronen am Sattel transportiert werden.

Nog een paar citaten mogen hier eene plaats vinden.

V. LÖBELLS Jahresberichte für 1907: Das MADSEN-Gewehr hat sich infolge seines geringen Gewichts — 7 kg. gegenüber bis zu 20 kg. der übrigen — und seiner dadurch bequemen Mitführung sowie auch seiner guten Schiessleistungen als eine sehr brauchbare Waffe erwiesen. Namentlich dürfte dies für gewisse Verwendungszwecke, wo es sich darum handelt, sich ungesehen möglichst dicht an den Feind heranzuschleichen, zutreffen. Es kann dabei die Waffe statt des Karabiners neben dem Reiter auf dem Pferde, auch von einem Mann zu Fuss über den Rücken oder in der Hand ohne besondere Mühe getragen werden.

Deutsche Waffenzzeitung, 25. Februar 1908:

Die Vorteile der Selbstladegewehre (geweer-mitrailleurs) gegenüber

den Maschinengewehren liegen in der grösseren Leichtigkeit, die nicht allein die Mitführung auf dem Pferde gestattet, sondern auch den Transport durch den Mann selbst in schwierigem Gelände, wo das Maschinengewehr nicht mehr fortzubringen ist, was sie sehr geeignet macht zum Heranschleichen und für den Feuerüberfall, sie erfordern weniger Bedienung als andere Systeme, sind verhältnismässig billig und bieten ein geringeres Ziel dar als die Maschinengewehre, da die einzelnen Gewehrträger sich genau wie andere Schützen im Gelände verteilen und decken können. Auch ist dem Feinde sehr schwer, zu erkennen, ob er solche Gewehre oder abgesessene Kavallerie vor sich hat.

Altes und Neues aus der Kriegstechnik, von Oberstleutnant OTFRIED LAYRIZ, 1908:

Vergleicht man das dänische Maschinengewehr (geweer-mitrailleur) in seiner Schussleistung mit dem MAXIM-Geschütz, so fällt natürlich die geringe Feuergeschwindigkeit auf. Man kann wieder den Vergleich anstellen wie früher zwischen Mitrailleuse und Infanteriegewehr, indem man sagt: ein MAXIM leistet so viel wie 5 dänische Maschinengewehre (geweer-mitrailleurs) in der Minute. Dem wäre bei einem Gewicht von 80 Kilogramm für MAXIM auf Schlittenlafette entgegen zu halten, dass erst zwölf dänische Maschinengewehre (geweer-mitrailleurs) gleich viel wiegen, aber mehr wie die doppelte Schusszahl in der Minute abgeben. 6 Mann mit dem schweren Selbstlader (geweer-mitrailleur), die ungefähr dasselbe leisten, verschwinden aber im Gelände, auch auf nahen Entfernungen, wo ein MAXIM-Maschinengewehr bald erkannt und durch Artilleriefeuer ausser Gefecht gesetzt wird. Will man die Leistungsfähigkeit erhöhen, so hält man für die 6 Mann ein oder mehrere Gewehre (geweer-mitrailleurs) in Reserve, welches von dem Munitionszubringer nachgeschafft wird.

Nur in ganz besonderen Fällen, bei Platzbeschränkung z. B. zum Flankieren eines Drahthindernisses im Graben, wenn er mit engen Dimensionen im Feldkrieg vorkommen sollte, ist das MAXIM-Maschinengewehr dem leichten Typus überlegen. Bei Nachtkämpfen wird der Nachteil des MAXIM, leicht erkannt zu werden, nicht empfunden.

Als boven Les Mitrailleuses, Major Adjoint d'État-Major J. GODTS, 1908.

Thans volge een Russisch officieel stuk!

Instructie van het jaar 1906 voor de Russische Schietschool voor officieren, betreffende het vermogen en het gebruik van den Russischen cavalerie-geweer-mitrailleur M. 1902, stelsel MADSEN.

1. De geweer-mitrailleur heeft een iets korteren loop dan het Dreiliniengeweer M. 91 en schiet 13,7 gram zware projectielen met eene aanvangssnelheid van 575 M.; hoogste opzet: 2700 Russische pas. (1 Russ. pas, archine of arschin = 71,1 cM.)

De ballistische eigenschappen zijn nagenoeg de zelfde, als die van het geweer M. 91. Onderscheid bestaat slechts in het volgende:

a. De nauwkeurigheid bij het vuren schot voor schot met den geweer-mitrailleur is nagenoeg 2-maal zoo groot, als die van het individueel vuur met het infanteriegeweer, gebruikt uit de vrije hand, terwijl de nauwkeurigheid bij het automatisch vuur van den geweer-mitrailleur overeenkomt met die van het salvovuur.

b. De vuursnelheid van den geweer-mitrailleur bij gebruik schot voor schot is 5-maal zoo groot (60 schoten per minuut), als die van het individueel vuur met het Dreiliniengeweer, bij het automatisch vuur van den geweer-mitrailleur is die factor 15 (180 schoten per minuut). De gevolgen dezer vuursnelheid zijn echter eene snellere uitslijting van den loop, dientengevolge afnemering van de aanvangssnelheid en eene vermindering van de nauwkeurigheid, welke laatste reeds na 15.000 à 20.000 schoten niet meer voldoende is.

c. De grootere trefferdichtheid vergroot het vermogen tot het doorslaan van dekkingen, weshalve deze tegen het vuur uit geweer-mitrailleurs sterker moeten zijn.

2. Evenals bij het geweer oefenen de gesteldheid van atmosfeer en weder ook op de uitkomsten van den geweer-mitrailleur een grooten invloed uit. Ter bepaling van de noodzakelijke correcties bij het schieten ten gevolge van atmosferische invloeden, kan met voor de practijk voldoende nauwkeurigheid aangenomen worden, dat eene temperatuursverandering met 20° de dracht, naar gelang van den afstand (1500 tot 2000 Arschin), met 50 tot 100 Arschin wijzigt. Met stijgende (dalende) temperatuur wordt de dracht grooter (resp. kleiner).

3. Tot op den afstand van 3000 Russ. pas hebben de ricochetten nog zulk eene kracht, dat levende doelen er door buiten gevecht worden gesteld. De zijdelingsche afwijking der ricochetten overschrijdt naar links de 150 Arschin niet, naar rechts geen 350 Arschin, terwijl de groepeerings op de kleine en middelbare afstanden vrij regelmatig is.

4. Wat de ballistische eigenschappen van den geweer-mitrailleur betreft, deze verschillen weinig met die van den MAXIM-mitrailleur, die op een vast stel rust. Wat echter den aard van het schieten aangaat, zoo bestaat tusschen beide het kenmerkende onderscheid, dat bij het schieten met den geweer-mitrailleur de uitkomsten bepaald van den schutter afhankelijk zijn, aangezien de vizierlijn door den terugstoot steeds van stand verandert en de schutter dus steeds richten moet.

Algemeene Aanwijzingen voor het Gebruik van den Geweer-Mitrailleur M. 1902 van de Cavalerie-Mitrailleurafdeeling:

Zowel in het gevecht als op marsch en in den toestand van rust zijn de Algemeene bepalingen van het Velddienstvoorschrift op de Cavalerie-Mitrailleurafdeeling van toepassing. Met het oog op de eigenschappen van het vuur dezer wapens en de organisatie, worden in eenige opzichten uitzonderingen toegestaan, welke echter de algemeene beginselen van het Voorschrift onaangetast laten.

RUST.

1. In den toestand van rust kan de cavalerie-mitrailleurafdeeling in bivaks, oordbivaks en kantonnementen worden gelegerd. Aan de laatste twee wijzen de voorkeur te geven.

2. Tot beveiliging van de algemeene stelling wordt de geweer-mitrailleurafdeeling niet gecommandeerd.

3. In afwachtingsstelling worden de geweer-mitrailleurs gedekt achter terreingolven gehouden; eerst, als zij in werking moeten komen, nemen zij stelling op de te voren bepaalde punten.

MARSCH.

1. De geweer-mitrailleurs kunnen overal komen, waar een ruiter kan komen.

2. De cavalerie-mitrailleurafdeeling marcheert met de cavalerie, en verblijft bij haar, als deze rust.

3. Bij marschen in de nabijheid van den vijand krijgt de afdeeling eene eigen dekking.

GEVECHT.

1. De geweer-mitrailleur munt uit door vuursnelheid, juist vuur en massawerking; hij kan gemakkelijk gedekt worden opgesteld en door zijn vuurkracht een aanzienlijk getal schutters vervangen. Voor zijn vuur heeft het wapen echter zeer veel patronen noodig. Bij onvoldoende dekking is het kwetsbaar door vijandelijk infanterie- en artillerievuur. De karakteristiek van het wapen bepaalt geheel en al het tactisch gebruik, alsmede de schietopdrachten, welke in algemeene trekken de volgende zullen zijn:

De geweer-mitrailleur zal voornamelijk nuttig zijn, als een klein getal strijders een sterkeren tegenstander moet ophouden, of als gedurende korten tijd een krachtig en juist vuur moet worden afgegeven, voorts als in eene smalle strook van de stelling geen plaats is voor veel schutters en toch eene groote vuurkracht noodzakelijk is. In verband met het voorgaande zullen de geweer-mitrailleurs voornamelijk toepassing vinden in de volgende gevallen:

a. Het wapen moet eerst in de beslissende oogenblikken van het gevecht gebruikt worden, hoofdzakelijk tegen dichte doelen op korte afstanden.

b. Van de meer verwijderde doelen moeten slechts diegene onder vuur worden genomen, welke eenigen tijd zichtbaar en overeenkomstig hunne bestemming zeer gewichtig zijn, alsmede zóó belangrijke afmetingen hebben, dat zekere uitkomsten te verwachten zijn.

c. Voor de beheersching van verschillende defilés, en ook als groote werking in korten tijd gevorderd wordt, is de geweer-mitrailleur een niet te vervangen vuurwapen. Als zoodanig kenmerkt het wapen zich ook in nachtgevechten, bij den afweer van aanval en storm.

d. De bestrijking van de naar de eigen stellingen voerende lijnen

en ruimten, alsmede het afgeven van enfileervuur tegen de vijandelijke stellingen, als gevolg van de mogelijkheid van eene gedekte stellingverwisseling, moet ook aan de geweer-mitrailleurafdelingen opgedragen worden.

e. Geweer-mitrailleurs, toegevoegd aan de op kleinere en grootere afstanden vooruitgeschoven patrouilles, verhoogden belangrijk de kracht en beteekenis van deze, zoowel bij de verschillende verkenningen als voornamelijk bij het in bezit nemen en vasthouden van voorgelegen punten.

f. Geweer-mitrailleurafdelingen zijn ook nuttig bij cavalerie-afdeelingen, welke tegen de flanken en den rug van de tegenpartij gedetacheerd worden, zoowel tot dekking van de flanken dier cavalerie-afdeelingen als tot bescherming van deze in het geval van een terugtocht.

g. Bij een mogelijk stooten op vijandelijke cavalerie verdient het aanbeveling, de geweer-mitrailleurafdelingen uit zijdelingsche opstellingen te laten werken. Hiertoe kan eene zwakkere cavalerie-afdeeling eene sterkere onder het vuur der geweer-mitrailleurs lokken.

h. Geweer-mitrailleurs kunnen bij kleine ondernemingen van groot nut zijn: bij overvalling van vijandelijke cavalerie-afdeelingen, bij den afweer van zulke overvallingen, bij fourageeringen, dekking van transporten, enz.

2. De cavalerie-mitrailleurafdelingen kunnen overal, op alle wegen en in ieder terrein de cavalerie volgen.

Bij het oprukken ten aanval moet als regel gelden, dat de commandant der geweer-mitrailleurafdeeling zich aanvankelijk bij den cavaleriecommandant bevindt, ten einde van dezen bevelen voor de aanwending der geweer-mitrailleurs te ontvangen, of wel aanwijzingen voor hun zelfstandig gebruik, overeenkomstig het inzicht en het algemeene plan van den cavaleriecommandant.

3. Aan het betrekken eener stelling moet eene zorgvuldige verkenning door den commandant der geweer-mitrailleurafdeeling voorafgaan. De verschillende gedeelten van de afdeeling worden zoo gedekt mogelijk in stelling gebracht, terwijl dekking en maskeering zooveel mogelijk met zorg dienen te geschieden.

4. De beveiliging en gedekte opstelling van den munitievoorraad, de bescherming van de flanken en het onderhouden van het verband tusschen de afzonderlijke deelen van de geweer-mitrailleurafdeeling in de diepte en in front vormen eene der belangrijkste verplichtingen van den afdeelingscommandant in het gevecht.

5. De opstelling van den munitievoorraad, enz. moet aan twee eischen voldoen: ongehinderde en snelle beschikbaarstelling van de patronen, alsmede zoo goed mogelijke dekking tegen het vijandelijk vuur. In doorsneden en bedekt terrein is de afstand van den munitievoorraad tot de vurende geweer-mitrailleurs kleiner, in open terrein grooter.

6. De geweer-mitrailleurafdeeling kan in haar geheel (vereenigd)

optreden, dan wel met het oog op werking in flanken of rug sectiën afscheiden. In het algemeen is echter verdeling niet gewenscht, en vooral zal het detachieren van afzonderlijke geweer-mitrailleurs worden nagelaten, daar men zich dan mogelijk aan het gevaar blootstelt, dat in beslissende, kritieke oogenblikken zulk een geweer-mitrailleur onklaar wordt.

7. Het plotseling verschijnen van geweer-mitrailleurs daar, waar de tegenpartij ze niet verwacht, oefent op het moreel van deze eene schokkende werking. Deze omstandigheid moet men zich ten nutte maken door de geweer-mitrailleurs — voornamelijk bij de verdediging — zoo lang mogelijk verborgen te houden.

Vergelijk Mitteilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens, Jahrgang 1907, Viertes Heft.

Kriegstechnische Zeitschrift, 7. Heft, 1908.

A. FLECK. Maschinengewehre, ihre Technik und Taktik.

La France Militaire, 16. 9. 1908.

ONDERHOUD IN VREDESTIJD, ENZ.

Het onderhoud kan plaats hebben in den geest van de punten 19 tot 25 en 26 tot 38 van het Wapenvoorschrift der Infanterie, 1906, of de overeenkomstige punten van de betreffende voorschriften voor de karabijnen M. 95, Nos. 1 en 3.

Vóór het in gebruik nemen wordt de loop doorgehaald. De kamer moet rein, ook geheel vrij van vet zijn, ten einde de patroon te kunnen opnemen.

Tegen onnoodig indringen van zand, vuil e.d. in het mechanisme worde gewaakt. In ieder geval vóór het schieten even een paar maal het mechanisme in werking brengen!

Om de goede werking van het mechanisme te verzekeren, kunnen, vóór het gebruik van het wapen, de draaibare aanbrengherle, in den linkerwand van den magazijnhouder, en de geleigleuven, in de zijwanden van de kast, van een weinig olie worden voorzien. Dit geschiedt zeer gemakkelijk met behulp van een oliespuitje, zooals er bij rijwielen en naaimachines worden gebezigd.

Na afloop van het schieten op het proefveld moet het inwendige van den loop onmiddellijk van vet worden voorzien. Wanneer veel patronen na elkaar verschoten zijn en de loop dientengevolge zeer warm is, zal het vet, met de hand alleen of met behulp van eenig voorwerp, bij tromp of kamer moeten worden ingebracht. Bij dadelijk gebruik van den loopborstel zouden de haren daarvan verbranden. Eerst wanneer de loop eenigszins is afgekoeld, dus nog warm is, kan het vet met den loopborstel over den geheelen zielwand worden verspreid.

Bij terugkomst in het kwartier na het vuren moet het wapen gedeeltelijk uiteengenomen en schoon gewreven worden, tevens moeten de daarvoor in aanmerking komende deelen een weinig worden inge-

vet. Hierbij de slagpin uit het blok nemen, schoonmaken en opnieuw een weinig invetten. Intusschen liever geen vet of olie in het mechanisme, dan te veel.

Aangezien zand en vuil in de magazijnen het vullen en de goede werking zouden kunnen belemmeren, moeten de magazijnen na gebruik worden schoongemaakt, waartoe de aanbrengrer met veer moet worden uitgenomen.

De magazijnen moeten vrij zijn van deuken, om de beweging der patronen niet te bemoeilijken.

Bij het wapen behoort een lederen waterzak. De mondstop draagt eene gebogen buis met kanaal van geringe middellijn. Het vullen van den waterzak gaat gemakkelijk en vlug. Men schroefte den mondstop af en late het water uit eene pomp in de wijde opening van den zak loopen of giete het er op andere manier in. Men kan trouwens den waterzak laten maken, zooals men wil. Schroefdraad kan b.v. vervallen, enz. Men hanteert den waterzak als de kapper zijn spuitje na het scheren. Het spreekt vanzelf, dat de waterzak van grooter afmetingen en steviger is. Bij de afkoeling van den loop, waarbij haast geen water verloren gaat, vooral profijt te trekken van de openingen in den mantel!

En nu nog eens gebruik gemaakt van het licht, ortstoken door het Ind. Mil. Tijdschrift, N°. 6, 1908 :

»Het geheel maakt den indruk van soliditeit. . .

»Verschillende deelen zijn op de niet wrijvende oppervlakken ruw gelaten en daarna gebruieneerd. Oorspronkelijk maakte de fabriek alles glad gebruieneerd. De tegenwoordig gevolgde werkwijze voldoet volgens den vertegenwoordiger beter en geeft minder aanleiding tot roestvorming.

»Het uit elkaar nemen is, evenals het in elkaar zetten, zeer eenvoudig en spoedig aan te leeren.

»De tijd, vereischt voor het zoover uit elkander nemen, dat de schutter de hoofddeelen kan nazien en schoonmaken, is 15 seconden; het in elkaar zetten duurt dan 18 seconden.

»Het geheel uit elkaar nemen duurt 4 minuten en dan weer samenstellen 5 minuten.

»Bij het geheel uit elkaar nemen vereischt het losmaken en weder plaatsen van de terughaalveer (sluitveer, natuurlijk ook van de slagveer) een eenvoudig instrument (veerhaak) en eenige handigheid.

»Per Deensch regiment cavalerie (= 3 eskadrons) één geweermaker.

»In Denemarken wordt een loop afgekeurd, zoodra er 30.000 tot 40.000 patronen uit zijn verschoten«.

(Wordt vervolgd.)

Welke steun kan voor het Nederlandsche veldleger, onder de voor dat leger meest waarschijnlijke gevechtomstandigheden, van de indeeling van veldhouwitsers verwacht worden?

DOOR

J. H. WESTERVELD,

1ste Luitenant 4. R. V. A.

(Vervolg van blz. 292.)

Gegeven de in de vorige aflevering vermelde, van verschillende zijden verzamelde ervaringen, geloof ik, dat geen onbevooroordeeld beoordeelaar tot eene andere conclusie, dan die van den Genl. RICHTER kan komen, en waar dus de jongste oorlog ons onvoldoende uitsluitsel over het nut van het krombaanvuur heeft kunnen geven, is het noodzakelijk zoo onpartijdig mogelijk na te gaan, welke omstandigheden op het gebruik daarvan in de toekomst van invloed zullen zijn.

Eén der eerste factoren dan waarmede rekening moet worden gehouden — en in dat opzicht heeft de R.-J. oorlog zeker absoluut vaststaande bewijzen gegeven — is de waarneming.

Dank zij de volmaakte richtmiddelen der nieuwste vuurmonden in alle moderne legers is het gebruik van gedekte stellingen — gedekt zelfs zoo, dat geen vlamverschijnselen zichtbaar zijn — niet alleen mogelijk, doch zelfs zeer waarschijnlijk geworden, waardoor in den tegenwoordigen tijd het zwaartepunt van het optreden van veldartillerie is gelegen in *waarneming*. Wij moeten ons in den vervolge niet in de eerste plaats afvragen: waar kunnen wij onze batterijen in stelling brengen — dat kan met eenige oefening nagenoeg overal —, doch, van waar kunnen wij waarnemen.

Met die mogelijkheid van waarnemen houdt dus zeer nauw verband de te verwachten uitwerking van veldartillerie en bestaat die veldartillerie dan nog bovendien uit veldhouwitsers, die slechts met eene zeer beperkte hoeveelheid munitie kunnen zijn uitgerust, dan mogen wij m. i. *zonder overdrijving verklaren, dat de mogelijkheid van toepassing van boogvuur staat of valt met de mogelijkheid van waarneming.*

Houwitserartillerie, met name de Nederlandsche, beschikt over de navolgende hulpmiddelen voor waarneming:

1°. artillerie-verkenningspatrouilles;

2°. waarnemingsladders ;

3°. telefoonlijnen, waarvan de lengte mij tot mijn spijt onbekend is. Ik wil evenwel aannemen, om de conditie zoo gunstig mogelijk te stellen, dat per batterij over 4 KM. geleiding kan worden beschikt.

Wanneer wij nu, in het voor-ontwerp Voorschrift-houwitserartillerie, nagaan welke doelen men in het algemeen met deze vuurmonden denkt te bestrijden, dan vinden wij :

1°. *Doelen, opgesteld onder horizontale of schuine dekkingen.* Afgescheiden van de vraag, of wij op deze doelen in de door het Nederlandsche veldleger te voeren bewegingsoorlog in grooten getale mogen rekenen, moeten wij, bij de beoordeeling der mogelijkheid van waarneming, m. i. in de eerste plaats rekening houden met de zeer groote waarschijnlijkheid, dat door den vijand alle maatregelen genomen zullen worden om die dekkingen zoo zorgvuldig mogelijk aan ons oog te onttrekken. Zullen wij dan echter ooit nauwkeurig hare plaats kunnen bepalen? Met artillerie-verkenningsspatrouilles zeker niet. Die zijn te zwak in aantal, om zich ver naar voren te wagen. De hier bedoelde doelen verraden zich verder *niet* door vuurverschijnselen, dus toepassing van de planchet-methode of andere methodes is onmogelijk.

Van af de waarnemingsladders? Met alle respect voor de technisch volmaakte kijkers van Mr. ZEISS e. a., meen ik het ernstig te moeten betwijfelen.

Door zijposten dan? Die kunnen voorzien zijn van prismakijkers, doch zeker niet van het vermogen van die, waarover de B.C. beschikt. Vuurverschijnselen ziet men weer niet.

Ik geloof, dat van de hier bedoelde doelen nooit met nauwkeurigheid de plaats is te bepalen, dat eene regeling van het vuur daartegen dus niet mogelijk is, en dat men met een veldhouwitser als de onze, die over slechts 32 schoten per caissonachterwagen beschikt, niet tegen deze soort doelen *mag* trachten op te treden.

2°. *Doelen, opgesteld achter kunstmatige, verticale dekkingen, als:*

a. troepen, opgesteld in diepe loopgraven, achter gevechts- en afwachtingsdekkingen, in versterkingen en steunpunten, enz.;

b. schildartillerie (de bediening achter de schilden).

Ik wil de waarschijnlijkheid van waarneming tegen al deze doelsoorten achtereenvolgens nader beschouwen.

Troepen, opgesteld in diepe loopgraven.

De uitdrukking diepe loopgraven doet mij onwillekeurig denken aan een positie-oorlog, maar over dat bezwaar wil ik heen stappen. Ik wil alleen de vraag stellen: wanneer, waar en hoe men zich het opwerpen dier loopgraven mogelijk denkt in den door het Nederlandsche veldleger te voeren strijd.

Bij een ontmoetingsgevecht op de Veluwe, bij eene IJsselverdediging, bij eene landing op de kusten? Ik kan mij vergissen, maar ik betwijfel de mogelijkheid. Bij een ontmoetingsgevecht op de Veluwe

zal het geheele Nederlandsche veldleger hoogstens eene frontbreedte van 12—15 KM. innemen, dus omtrekking of omvatting binnen een etmaal mogelijk zijn. Bij eene IJsselverdediging zal de aanvaller hoofdzakelijk trachten, de aandacht van het gekozen overgangspunt af te leiden. Doet hij dit ergens door uitgebreide veldversterkingen aan te leggen en brengen wij er onze houwtserartillerie tegen in het vuur, welnu dan zijn wij in den val geloopt en 's vijands toeleg is gelukt. De rivierovergang zelf zal bij verrassing, dus waarschijnlijk 's nachts, plaats vinden en de waarschijnlijkheid van verrassing sluit langdurige voorbereiding uit, dus het aanleggen van diepe loopgraven.

De landingen ga ik zonder verder commentaar voorbij.

Er is in mijn oog in den veldoorlog maar ééne waarschijnlijkheid van diepe loopgraven en deze dan niet aangelegd, maar gevormd door de natuurlijke gesteldheid van den bodem, d. i. : bij eene neutraliteits-schending in Zuid-Limburg.

Of wij voor dit bijzondere geval evenwel eene afzonderlijke soort vuurmonden moeten bezitten, en of er dan niet meer succes van b.v. eenige kabelballons is te verwachten, is eene vraag, die ik hier niet wil beantwoorden, doch slechts volledigheidshalve wil stellen.

Troepen, opgesteld achter gevechts- en afwachtingsaekkingen.

Onder den algemeenen naam gevechtsdekkingen moeten wij voor den veldoorlog verstaan, naast terreindekkingen, loopgraven voor knielende en liggende schutters, tirailleurputten, enz.

Voor de beschieting van de bezetting dier dekkingen met BGT. en GKT. komt het op den aard der dekking niet zoo zeer aan. De vraag, die wij ons moeten stellen, is alleen deze: is de vijand zichtbaar, d. w. z. vertoont hij eene z.g. kopschijf, of is hij onzichtbaar. Is hij onzichtbaar, dan vuurt hij waarschijnlijk niet; in het tegenovergestelde geval waarschijnlijk wel.

Tegen zichtbare, vijandelijke schutters is de trefkans der GKT. van de houwtzers ontegenzeggelijk grooter dan van die der veldkanonnen. Daartegenover staat evenwel, dat elk schot van den veldvuurmond $\frac{1}{64}$ deel van den voorraad van een caissonachterwagen vertegenwoordigt, terwijl dit bij den veldhouwtser $\frac{1}{32}$ deel bedraagt.

Is de vijand onzichtbaar, dan treedt de factor der waarneming weer onverbiddeijk op den voorgrond. Volgt de onzichtbaarheid van een deel der vijandelijke troepen op een moment, waarop zij zichtbaar waren, dan kan waarschijnlijk met de reeds verkregen gegevens doorgesproken worden. Twee belangrijke factoren mogen hier evenwel nooit over het hoofd worden gezien, n.l.: 1°. de zeer geringe munitie-toerusting der houwtzers, 2°. de noodzakelijke spaarzaamheid in het munitieverbruik met het oog op de, in de laatste perioden van het gevecht, volgende beslissing.

In ieder geval is eene zeer juiste bepaling van een baan van het projectiel een vereischte. Ter illustratie mogen de volgende getallen dienen :

Bij volkomen juiste ligging van het gemiddeld trefpunt is op 1650 M. tegen door loopgraven gedekte schutters nuttig effect te verwachten van 4 $\frac{0}{10}$ der BGT.; valt het gemiddeld trefpunt op dezen afstand evenwel 25 + of —, dan daalt de zelfde trefkans onmiddellijk tot $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{10}$. Op grootere afstanden is deze vermindering natuurlijk nog beduidender.

Hoewel dus niet ontkend kan worden, dat van houwiterartillerie tegen deze soort doelen uitwerking is te verwachten, mogen wij daarbij niet uit het oog verliezen, dat, althans tegen de zichtbare schutters, ook van de veldkanonnen uitwerking mogelijk is.

Later kom ik hierop nader terug.

Over het bevuren van troepen in afwachtingsdekkingen kan ik na de vorenstaande beschouwingen over waarneming kort zijn. Ik volsta met de vermelding, dat ik weinig verwacht van het bevuren van dergelijke doelen met een karig van munitie voorzien vuurmond.

Betreffende troepen, opgesteld in versterkingen en steunpunten, kan in het algemeen de zelfde redeneering gevolgd worden.

Schildartillerie.

Bij de beoordeeling van de practische bruikbaarheid van veldhouwitsers ter bestrijding van schildartillerie moet in de eerste plaats rekening gehouden worden met de wijze, waarop die schildartillerie is opgesteld.

Afgaande op de ervaringen uit den R.-J. oorlog en de tijdschriftartikelen der laatste jaren, mag vrijwel worden aangenomen, dat in de eerste fasen van elken strijd, zoowel de aanvaller als de verdediger, van de indirecte richting zullen gebruik maken, daardoor in staat gesteld, door de meer en meer volmaakte richtmiddelen en hoekmeetinstrumenten, als ons richttoestel B.C.

Naar gelang van de door het terrein geboden dekking, zal de indirect vurende batterij, hetzij absoluut onzichtbaar zijn, hetzij enkel door vuurverschijnselen hare aanwezigheid verraden.

Beschouwen wij in de eerste plaats de absoluut gedekte schildbatterij als doel, dan treedt — over welke geschutsoort wij ook beschikken — de noodzakelijkheid van zeer goed georganiseerde doelverkenning al dadelijk op den voorgrond. Hulpmiddelen, zooals de richting der lengteas van trechters van BG., mogen gelegenheid geven ten naaste bij te schatten, van waar geschoten wordt, eenigszins nauwkeurige aanwijzingen geven zij zeker niet.

Goed opgeleid en onderlegd verkenningpersoneel zal in sommige gevallen op de kaart, misschien vrij nauwkeurig, de plaats kunnen bepalen, waar de vijandelijke batterij is opgesteld, doch hoe nauwkeurig die plaatsbepaling ook is, voldoende gegevens voor een werkzaam vuur kunnen zij niet verschaffen, omdat geen *nauwe* grenzen kunnen worden bepaald. Men zal zich dus moeten tevreden stellen — afhankelijk van de mogelijkheid om van hulpwaarnemers gebruik

te maken — met meer of minder *wijde* grenzen, waar tusschen gestrooid moet worden. De kanonbatterijen zullen strooien met GKT., waarbij weinig uitwerking is te verwachten, omdat bij frontale beschieting de schilden onmiddellijke dekking bieden, en bij min of meer echarpeerende beschieting, door eenvoudige hulpmiddelen, als het omzetten van de caissonachterwagens, uitwerking van GKT.-vuur vrijwel kan worden belet.

De houwitserbatterijen beschikken voor eene dergelijke beschieting over GKT. en BGT. De GKT. zijn even onvermogen als die der kanonnen, want al mag de uitwerking van één enkel gelukkig gesprongen projectiel, door het grooter aantal kogels en de grootere invalshoeken, grooter kunnen zijn dan die van eene GKT. van 7 cm., het geringe aantal GKT., dat de houwitsers medevoeren en kunnen medevoeren, doet de kans op gunstig vallende springpunten sterk verminderen.

De BG. der houwitsers leveren springstukken, waarvan de grootste de schilden kunnen doorboren, doch de diepte-werking is zoo gering, dat goede ligging der springpunten slechts bij hooge uitzondering verwacht kan worden, dus deze projectielen zich weinig tot strooien eigenen.

De BGS. van beide geschutsoorten is voor deze wijze van beschieting ongeschikt.

Hoewel dus noch van het veldkanon, noch van den veldhouwiter uitwerking van beteekenis tegen volkomen gedekte schildbatterijen is te verwachten, is toch volgens mijn oordeel beschieting van dit doel door veldkanonnen verre te verkiezen boven die door veldhouwitsers, zoowel wegens den grooteren munitievoorraad der kanonnen, als wegens de eenvoudiger vuurleiding en eenvoudiger bediening van het stuk.

Zijn van de indirect vurende vijandelijke artillerie de vlamverschijnselen zichtbaar, of vuurt zij direct, doch van achter maskers — hetzij natuurlijke dan wel kunstmatige —, dan is het bepalen van nauwe grenzen slechts mogelijk, wanneer, evenals bij het vuren op kabelballons, beschikt kan worden over een op 500—1000 M. van de batterij opgestelden waarnemingspost. De vuurleiding is onder zulke omstandigheden zeer goed mogelijk, zooals door proefnemingen der oefeningsbatterij is bewezen, mits beschikt worde over eene telefonische verbinding tusschen batterij en waarnemingspost. De houwitserbatterijen beschikken thans reeds over het daartoe benoodigde telefoonmaterieel, de kanonbatterijen zullen er binnen korten tijd mede uitgerust zijn.

Met dit hulpmiddel kan men het bovenbedoelde doel vrij wel even nauwkeurig beschieten als ongedekte batterijen. Het bepalen der nauwe grenzen toch, zal — hoewel minder vlug — bijna even nauwkeurig kunnen geschieden, zoodat een uitwerkingsvuur met BG. kan volgen.

Bij eene vergelijking nu weer van veldkanonnen en veldhouwitsers,

vinden wij in het kanon een gemakkelijk bedienbaren vuurmond, waarmede men, door de eenvoudige inrichting van den opzet, snel kan inschieten en waarbij de vuurleiding zeer eenvoudig is.

De veldhouwitser heeft grooter kaliber, de bediening is dus moeilijker, terwijl verder het noodzakelijk gebruik van meerdere ladingen en dus van eene schootstafel, den vuurmond tot een minder handig schietwerktuig maken.

Beide vuurmonden hebben eene BG.; die van het veldkanon weegt evenwel slechts 7 KG., die van den houwitser 20 KG. Proefnemingen nu, hebben bewezen, dat één enkele voltreffer met eene BGS. van 7 cM. voldoende is om een stuk buiten gevecht te stellen. Eene, onder de zelfde omstandigheden treffende, BGS. van 12 cM. houwitser zal natuurlijk grooter uitwerking hebben, doch, waar die van 7 cM. reeds voldoende was, is het meerdere overbodig.

Eindelijk vertegenwoordigt elke treffer van het veldkanon $\frac{1}{64}$ van den voorraad in den caissonachterwagen, die van den houwitser $\frac{1}{32}$ van dien voorraad.

Wanneer nu ten slotte, door de meerdere bestrekenheid van de baan, de trefkans der kanonnen op schildbatterijen aanzienlijk hooger is dan die der houwitsers, dan is volgens mij het bewijs geleverd, *dat de kanonbatterijen in den strijd tegen schildbatterijen de voorkeur verdienen boven houwitserbatterijen*, en is het mij onverklaarbaar, dat bijkans overal en door ieder als het eerste voordeel der veldhouwitsers wordt genoemd de meerdere uitwerking tegen schildartillerie.

De eenige grond voor die bewering kan zijn de grootere uitwerking van het enkele schot, doch het zelfde kan, met nog meer recht, worden gezegd van een kanon van 24 cM., terwijl toch niemand er aan zal denken dergelijke vuurmonden te velde mede te sleepen.

In het voorgaande is steeds uitgegaan van de onderstelling, dat de opstelling der vijandelijke artillerie zoodanig was, dat zij door onze veldkanonnen was te bereiken. Dit *kan* onmogelijk zijn, wanneer de vijand in alle opzichten gebruik maakt van de voordeelen van het boogschot, d. w. z. zijne veldhouwitsers zoo dicht mogelijk achter de kruin der dekking opstelt. De schootshoeken toch, der veldhouwitsers wisselen af tusschen 20° en $43\frac{1}{2}^\circ$, terwijl de invalshoeken van het volle projectiel der veldkanonnen eerst op 5100 M. meer dan 20° bedragen.

Zijn de vijandelijke veldhouwitsers evenwel zoodanig opgesteld, dat zelfs de vlamverschijnselen onzichtbaar zijn, dan doet het er weinig toe, of zij voor de projectielen der kanonnen al dan niet bereikbaar zijn, omdat wij dan onmiddellijk met het tot nog toe onopgeloste vraagstuk der waarneming te rekenen krijgen.

Zijn de vlamverschijnselen der houwitsers wél zichtbaar, en zijn zij daarbij zoodanig opgesteld, dat zij door vuur uit veldkanonnen niet zijn te treffen, dan is voor hunne bestrijding de aanwezigheid van veldhouwitsers aan onze zijde noodzakelijk. Of wij in ons vlakke land

evenwel op een veelvuldig voorkomen van een zoodanigen, voor de veldhouwitsers gunstigen, samenloop van omstandigheden mogen rekenen en of, in verband daarmee, aanschaffing van die vuurmonden gewettigd is, is eene vraag, die naar mijne meening *beslist ontkennend* beantwoord moet worden.

3°. *Troepen, achter natuurlijke, verticale dekkingen, hetzij stilstaande of in beweging.*

Na al het voorgaande meen ik, ter beoordeeling van de practische bruikbaarheid der veldhouwitsers, als krombaangeschut, tegen deze soort van doelen, te kunnen volstaan met de opmerkingen:

- a. dat men deze doelen, van welken aard zij ook zijn, kan onderscheiden in zichtbare en onzichtbare;
- b. dat voor de bestrijding der zichtbare doelen de kanonnen de voorkeur verdienen boven de houwitsers; en
- c. dat aan de bestrijding der onzichtbare doelen door de moeilijkheden eener goede waarneming zulke hinderpalen in den weg gelegd kunnen worden, dat zij (de bestrijding) onmogelijk wordt.

Ik meen in het voorgaande voldoende duidelijk te hebben aange-toond, dat de in de punten 2 en 3 van het Ontwerp-Voorschrift houwitsersartillerie vermelde eigenschappen van dat krombaangeschut veel te hoog worden aangeslagen en in menig opzicht onjuist zijn.

Na dus de gronden te hebben aangevoerd, waarop men slechts een gering nuttig effect mag verwachten van het toedeelen van veldhouwitsers aan het Nederlandsche veldleger, zal hieronder getracht worden in het kort aan te geven, waarom aanschaffing dier vuurmonden — althans in de eerste jaren — hoogst ongewenscht is.

De algemeene drang naar zuinigheid in de uitgaven voor leger en vloot, gevoegd bij de weinig gelukkige organisatie der bereden artillerie, zijn oorzaak, dat de Nederlandsche veldartillerie, zoowel wat het aantal vuurmonden, als de munitie-uitrusting betreft, eene weinig gunstige plaats in de rij der Europeesche artillerieën inneemt.

Tegenover eene Duitsche divisie, sterk \pm 13.000 man infanterie en 72 vuurmonden, staat eene Nederlandsche divisie sterk ruim 16.000 man infanterie en 36 vuurmonden, dus voor ons eene meer dan tweemaal ongunstiger verhouding tusschen infanterie en artillerie.

Voor Nederland is het dus niet de eerste vraag: moeten er houwitsers bij het veldleger zijn, maar veeleer: moet, gezien de dringende noodzakelijkheid onze veldartillerie uit te breiden, die uitbreiding bestaan uit kanonnen, uit houwitsers of uit beide.

Reeds heb ik aangetoond, dat in een bewegingsoorlog, d. i. *de* oorlog, die door het Nederlandsche veldleger buiten de vesting Holland, zeer waarschijnlijk gevoerd zal worden, voor het veldkanon eene veel uitgebreider taak is weggelegd, dan voor den veldhouwitser. Waar

nu bovendien het aantal Nederlandsche veldkanonnen per divisie verre staat beneden dat der andere Europeesche mogendheden, moet m.i. in de eerste plaats gezorgd worden voor uitbreiding van dat aantal. Welke maatregelen daartoe genomen moeten worden, hoort in dit opstel feitelijk niet thuis. Slechts wil ik wijzen op de volgende omstandigheden:

1°. Er zijn beschikbaar 204 veldkanonnen, waarvan er slechts 156 zijn ingedeeld, bij de, in geval van mobilisatie onmiddellijk beschikbare, troepen.

2°. Er bestaat een aanzienlijk te kort aan luitenants, wat, vooral met het oog op de hoogst noodzakelijke waarnemingsorganen in grooter en kleiner verband, de kracht onzer veldartillerie belangrijk kan verminderen.

3°. De regeling onzer munitie-aanvulling is onvoldoende, zoowel wat de aanwezige hoeveelheid aangaat, als wat betreft de verbinding tusschen de verschillende organen en de aanvoering van de onderdeelen van den artilleriemunitietrein.

4°. Eene sterke artillerie is voor een klein leger, opererend in een vlak land, van meer gewicht dan voor een grooter leger, in meer geaccidenteerd terrein optredend.

Betreffende de *noodzakelijkheid* van Nederlandsche veldhouwitsers wil ik, behalve op het voorgaande, o.a. nog op het volgende wijzen:

1°. Het zeer uiteenlopende karakter van de terreinsgesteldheid in verschillende deelen van ons land, is een ernstig bezwaar voor de permanente indeeling van grootere artillerie-eenheden aan de divisien. In verband hiermede zou dus voor Nederland het in het leven roepen van eene »leger-artillerie« vele voordeelen opleveren.

2°. De aanschaffing van elke houwtserbatterij vermindert de kans op uitbreiding van het aantal kanonbatterijen (kosten).

3°. Grondige oefening eischt ook voor houwtserartillerie afdeeliningsverband. Dan alleen is onderlinge bespreking van verschillende technische en tactische vraagstukken voldoende verzekerd.

4°. Er zijn grenzen, voor de werkkraft, *selfs* van divisiecommandanten, en voor hun vermogen om gecombineerde oefeningen *zoo* te leiden, dat ieder der wapensoorten daarbij zooveel mogelijk ondervinding opdoet.

5°. De veldhouwtser is een zwaarder voertuig dan het veldkanon; hoogere eischen moeten dus gesteld worden aan paarden en stukrijders.

Bij de *vaststelling van het kaliber* zal men eindelijk rekening moeten houden met de volgende omstandigheden:

1°. De noodzakelijkheid van een lichten vuurmond voor het optreden te velde.

2°. De noodzakelijkheid van ruime munitietoedeeling aan snelvuurgeschut.

Eene Nederlandsche houwtserbatterij van 12 cM., bestaande uit

4 stukken, ieder voorzien van 3 caissons, zou beschikken over \pm 640 schoten, eene zelfde batterij bestaande uit houwitser van 10 cM. over 792 schoten per batterij.

3°. Voor den bewegingsoorlog is een kaliber van 10,5 cM. het meest geschikt gebleken.

4°. De artillerie van het Nederlandsche veldleger zal bijna altijd den terugtocht der infanterie binnen de vesting Holland moeten dekken. Zij zal er zich dus in de eerste plaats op moeten voorbereiden, zich *dan* voor de infanterie te moeten opofferen, en omgekeerd zal men dus op het terugtrekken van *ongeschokte* veldartillerie binnen de vesting Holland eerst *in de laatste plaats* mogen rekenen.

Een kaliber van dualistisch karakter, zooals dat van onzen 12 cM. houwitser, mag men dus zeker niet a priori als een voordeel beschouwen. Men mag eerst besluiten tot de wenschelijkheid dat kaliber te kiezen, wanneer en de noodzakelijkheid van veldhouwitser voor het Nederlandsche veldleger absoluut bewezen is, en de toestand onzer geldmiddelen genee betere oplossing mogelijk maakt.

5°. Een houwtiser van 12 cM. is, zelfs wanneer zij ongeschonden binnen de vesting Holland terugtrekt, een, voor den dan noodzakelijk volgenden positie-oorlog, in vele opzichten te weinig krachtig wapen.

's Hertogenbosch, 1910.

De hedendaagsche duurzame versterkingskunst.

Onder dezen titel ¹⁾ verscheen het vorig jaar van de hand van den Belgischen Majoor der Genie V. DEGUISE, diens jongste werk op het gebied der duurzame versterkingskunst, dat als een tweede herziene, omgewerkte en verbeterde druk zou kunnen worden beschouwd van zijn »La fortification permanente appliquée à l'organisation des forteresses à grand développement«, dat in 1896 het licht zag.

In menig opzicht volgt DEGUISE zijn grooten Belgischen voorganger, den Generaal BRIALMONT na; zoo ook in dit, dat hij aan een nieuwen gewijzigden druk van een zijner bestaande werken, een gansch anderen titel geeft en het alzoo doet voorkomen, als ware daarin eene geheel nieuwe stof verwerkt. De illusie, dat men iets nieuws voor zich heeft, verdwijnt dan echter bij de kennismeming al spoedig, wanneer het blijkt, dat het vroegere, zij het dan ook in een eenigszins gewijzigden vorm, weder wordt opgedischt. Zoo wekt onwillekeurig de hierboven vermelde titel, vooral door het daarin opnemen van het woord »contemporaine« de nieuwsgierigheid op, en meent men in het werk te zullen aantreffen nieuwe ontwerpen, als gevolg van de jongste onderzanding op het gebied van de duurzame versterkingskunst opgedaan, zoomede de toepassing van materialen, die in den laatsten tijd bijzonder op den voorgrond zijn getreden. Doch niet aldus; de Schrijver houdt in dit werk geen rekening met de ervaringen, in den Russisch-Japanschen oorlog opgedaan, in het bijzonder bij het beleg van Port Arthur — althans hij noemt ze niet —, noch past hij in zijn constructies, om maar een voorbeeld te noemen, het gewapend beton toe. In zekeren zin doet zich hierbij dus het zelfde voor, als bij de verschijning van BRIALMONT'S »La fortification« du temps présent«, dat in 1885 het licht zag, en waarin die generaal zich in dier voege uitsprak, dat zijn werk niet alleen voor het tegenwoordige met alle bestaande eischen rekening hield, doch ook voor de naaste toekomst zou gelden, wijl het niet waarschijnlijk was, dat zich binnenkort ingrijpende wijzigingen in de aanvalsmiddelen zouden voordoen.

En wat was het geval?

Terwijl het werk nog geschreven werd, maakte het krombaanvuur belangrijke vorderingen en nauw was het verschenen, of de mijngranaat deed haar intrede in de militaire wereld.

BRIALMONT was echter spoedig besloten; reeds in 1888 verschijnt

¹⁾ Le fortification permanente contemporaine par V. DEGUISE, Major du Génie etc. Bruxelles. JOSEPH POLLEUNIS. 1908.

een nieuw groot werk, zijn: »Influence du tir plongeant et des obus torpilles sur la fortification«, waarin hij, naar zijne meening, volkomen rekening hield met de nieuw verschenen aanvalsmiddelen, die eene geheele omwenteling in den vestingoorlog en in de versterkingskunst te weeg brachten.

Zal DEGUISE eveneens handelen? Zal zijn werk, om met recht den naam van »fortification contemporaine« te dragen, spoedig gevolgd worden door eene wijziging of aanvulling?

Wel zijn de omstandigheden van thans niet geheel gelijk aan die van 1885; er is thans geen omwenteling in den vestingoorlog ontstaan; maar toch dient een werk, dat zich ten opzichte van de versterkingskunst op een hedendaagsch standpunt wil plaatsen, rekening te houden met de ervaringen, bij het beleg van Port Arthur opgedaan. Aan den anderen kant mag men echter de lessen, uit dat beleg te trekken, niet te hoog aanslaan. Voor een goed deel hebben de opgedane ervaringen bevestigd, hetgeen theoretisch al was vastgesteld, wat op zichzelf al van groote waarde is, doch waardoor geen nieuwe gezichtspunten geopend zijn.

Ook zou men de bijvoeging »contemporaine« in dien zin kunnen opvatten, dat daarin mede werden vermeld, de versterkingen, zooals zij op dit oogenblik in de verschillende Rijken worden aangetroffen.

Minder dus aangevende, hoe de versterkingen volgens het hedendaagsche standpunt van den vestingoorlog zouden *dienen* te zijn, doch hoe zij in verscheidene landen op dit oogenblik werkelijk zijn ingericht. Doch ook in dat geval zal blijken, dat men zich vergist heeft; het werk is een gewoon leerboek der duurzame versterkingskunst, dat aanvankelijk de verschillende elementen behandelt, om die daarna te vereenigen en zoo de vesting, n.l. de verschanste legerplaats of gordelvesting, samen te stellen.

Na in hoofdstuk I de verschillende samenstellende deelen van de permanente verdedigingswerken te hebben opgesomd en de algemeene eischen te hebben vermeld, waaraan zij moeten voldoen, meer in het bijzonder wat betreft de hindernis en de dekking, wordt het tweede hoofdstuk gewijd aan »het profiel« en wel in de voornaamste plaats aan »het profiel in hoog terrein«. Met groote uitvoerigheid, liever breedsprakigheid, en onder verwijzing naar vroegere vormen uit de geschiedenis der versterkingskunst, wordt dit onderwerp behandeld, waarbij tal van verschillende gevallen worden onderscheiden. Toch wordt hierin m. i. nog veel gemist en wel voornamelijk de redenen, die den Schrijver tot verschillende constructiën en afmetingen hebben geleid. Het is niet voldoende, zelfs voor een leerboek niet, dat de Schrijver »aanneemt«, dat de dikte van dezen of genen muur zooveel moet bedragen, of wel eenig profiel voor een bekleedingsmuur »van toepassing verklaart«, wanneer daarbij niet tevens vermeld wordt, op grond waarvan die dikte in dit of in een ander geval zóóveel moet

bedragen of waarom de bekleedingsmuur den voorgestelden vorm dient te bezitten. Zoo b.v. wordt eene constructie van décharge-gewelven gegeven, doch daarbij met geen enkel woord vermeld, wat de bedoeling van die constructie is, of in welk geval zij voor toepassing in aanmerking komt.

Opmerking verdient voorts, dat alle profielen van contrescarp- en escarp-muren bijzonder zwaar zijn en daarbij bovendien op uitgebreide schaal bestortingen van harden steen worden toegepast, met het doel de mijngranaten niet te dicht bij het betonmuurwerk te doen ontploffen. Hoewel niet ontkend kan worden, dat verzekering van fundamente ten tegen die ontploffingen een voorname eisch is, zoo schijnt de veiligheid hier toch op overdreven wijze verkregen en zou met toepassing van de hier te lande gebruikelijke betonranden en betonrabatten eene eenvoudiger en goedkoooper constructie verkregen kunnen zijn.

De hindernissen nemen in Schrijver's profiel, naast de contrescarp-muren, eene voorname plaats in. IJzerdraadhindernissen, ingericht op de wijze ongeveer als vroeger ¹⁾ reeds door DEGUISE voorgesteld, gepaard met doornstruikbeplantingen, zoomede ijzeren hindernishekken, gesteld en bevestigd op betonblokken, worden daarbij op ruime schaal toegepast.

In het IIIe hoofdstuk bespreekt DEGUISE de »dekkingen« en wel in hoofdzaak de *gevechtsdekkingen*, zoowel voor artillerie als voor infanterie, en voegt daaraan nog enkele woorden toe omtrent *afwachtingsdekkingen* voor licht geschut en mitrailleurs. Die bespreking omvat in de eerste plaats de koepels voor de vuurmonden voor den verafstrijd, waarbij een geschiedkundig overzicht wordt gegeven van de invoering en de aanvankelijke verbetering van de koepels, voorts de proeven worden vermeld te Bucharest in 1885—86 gehouden en vervolgens de invloed wordt besproken van de mijngranaten op de koepelconstructies; het laatste aan de hand van BRIALMONT, uit wiens werken van 1888 (*Influence du tir plongeant et des obus torpilles sur la fortification*) en van 1895 (*La défense des États et la fortification à la fin du XIXe siècle*) wordt geciteerd.

Erg *up to date* zijn de beschouwingen over en de beschrijvingen van de verschillende inrichtingen van pantseringen met de daarbij behorende figuren niet. De jongste pantserconstructies van KRUPP b.v. schijnen den Schrijver niet bekend, althans hij vermeldt ze niet, en komt o. m. aandragen met de eerste hefkoepelontwerpen van SCHUMANN uit de jaren 1885—87, voorts met die van SOURIAU, van BUSSIÈRE en van GALOPIN, reeds vóór 1892 gepubliceerd. Het programma van BRIALMONT uit het jaar 1890, vastgesteld voor de koepels van de Maasforten, wordt ook thans nog geldend verklaard en grootendeels in dit werk opgenomen.

¹⁾ *La fortification permanente appliquée à l'organisation des forteresses à grand développement.*

■ Ook worden de bekende voor- en nadeelen van het plaatsen van één of twee vuurmonden in één koepel vermeld en wordt ten slotte betoogd, dat, hoewel in de, in dit boekwerk gepubliceerde, fortontwerpen voor houwitsers en licht snelvuurgeschut slechts koepels met één vuurmond eene plaats hebben gevonden, hij toch van meening is, dat het niet onmogelijk zou zijn koepels te construeeren voor twee houwitsers of voor twee snelvuurkanonnen, die aan alle eischen, wat de bediening betreft, voldoen. Dat dergelijke koepels geconstrueerd *kunnen* worden is zeer wel aan te nemen; of het gebruik daarvan echter practisch en economisch zou zijn, is eene andere vraag, die naar mijn meening zeer zeker ontkennend moet worden beantwoord.

■ Ook op tactische gronden zouden daartegen nog al eenige bezwaren zijn in te brengen, vooral waar het de plaatsing van *snelvuurgeschut* betreft. Men mag toch bij de beoordeeling van deze aangelegenheid niet over het hoofd zien, dat een koepel met 2 vuurmonden geen vuurverdeling toelaat, doch dat beide vuurmonden gelijktijdig een zelfde doel moeten bevuren ¹⁾; de eene vuurmond dient alzoo in zekeren zin ter versterking van het vuur van den anderen; na verstriking van den zelfden laadtijd kunnen dus telkens 2 projectielen op het doel afgezonden worden, wat bij gebruik van langzaam vurend geschut eene belangrijk grootere uitwerking belooft. Waar nu echter snelvuurgeschut wordt toegepast, is men in de gelegenheid, door de vuursnelheid tot haar maximum op te voeren, in korten tijd zulk eene belangrijke hoeveelheid projectielen op het doel af te vuren, dat in den regel versterking van dit vuur onnoodig zal zijn. De tweede vuurmond, in een afzonderlijken koepel opgesteld, kan desvereischt toch dit doel mede bevuren, wanneer de noodzakelijkheid van een zoo hevig vuur daarop mocht blijken, doch is nu echter tevens in de gelegenheid desgewenscht een ander doel en mede zeer krachtig onder vuur te nemen.

■ DEGUISE ziet van de toepassing van hefkoepels in zijn ontwerpen geheel af en meent, dat met het gebruik van gewone koepels kan worden volstaan. Voor zoover hij hierbij het oog gevestigd heeft op de koepels voor middelbaar en zwaar geschut, kan hiermede worden ingestemd. Waar hij echter evenmin het lichte snelvuurgeschut, voor de nabijverdediging bestemd, daarin wil plaatsen, gaat hij te ver en ziet de groote voordeelen van het, tot het laatste oogenblik intact houden van eene belangrijke vuurkracht, kennelijk niet in.

Dit lichte geschut, dat, ook naar zijne meening, op het laatste oogenblik aan de verdediging moet deelnemen, wil DEGUISE plaatsen in betonremises op den walgang, om op het tijdstip van overgang tot den stormaanval, daaruit te voorschijn gehaald en in batterij te

¹⁾ De uitdrukking „zweiläufig”, voor een dergelijken koepel door von LEITHNER aangenomen, geeft dan ook zeer duidelijk de bedoeling en het onderling verband van die vuurmonden weer.

worden gebracht. Die vuurmonden — en hij denkt zich daarbij geschut van een kaliber van 7,5 cM. — moeten daarbij langs opritten 1,7 M. hoog worden opgevoerd, om achter de vuurlijn in stelling te komen. Doch na een bombardement van eenig aanbelang is er natuurlijk geen sprake van, dat dit transport in enkele oogenblikken kan geschieden, wijl walgang, opritten en omgeving in omgewoelden staat verkeeren, terwijl juist de gevechtsonstandigheden op dit oogenblik den grootsten spoed vereischen. Had de Schrijver bij de bespreking van het remiségeschut alleen het oog gevestigd op zeer lichte vuurmonden, b.v. van een kaliber van 5,7 cM., of op mitrailleurs, vuurmonden alzo die desnoods door twee man gedragen kunnen worden, dan is het mogelijk, dat dergelijk geschut nog te rechter tijd in batterij komt, ook al moet het transport over eenigen afstand plaats hebben. Voor de mitrailleurs zou de opstelling in remises zelfs de voorkeur verdienen boven die in koepels, als waarvan DEGUISE spreekt, omdat die remises zouden kunnen bestaan uit kokers in de betonborstwering, en die mitrailleurs dus onmiddellijk, nagenoeg zonder eenig transport, ter plaatse in batterij zijn te brengen, als zulks wordt verlangd, terwijl zij toch niet dermate aan de plaats gebonden zijn, als van eene opstelling in een koepel het gevolg is. Deze mitrailleurkokers of nissen worden niet in DEGUISE's ontwerpen aangetroffen, wat te betreuren is.

Ook over de *infanterie* strekt DEGUISE zijn zorgen uit en ontwerpt daarvoor eene nieuwe gevechtsstelling, bestaande uit eene betonborstwering met daaraan bevestigde stalen schilden. Dat de Schrijver een voorstander is van het gebruik van eene verharde borstwering en van de toepassing van stalen schilden voor de infanterie, wisten wij reeds uit zijn vorige duurzame versterkingskunst (1896). Toen waren evenwel zijn schilden verplaatsbaar en stonden in den afwachtingstoestand op het banket, om op het gewilde oogenblik elk door een tweetal schutters op de borstwering te worden geplaatst. Die chroomstalen schilden waren toen 48 KG. zwaar en 4 mM. dik, eene dikte wel wat te gering tegenover het moderne infanterievuur. Thans worden zij ter dikte van 5 mM. (zeker nog een minimum) voorgesteld, waardoor het gewicht tot ± 60 KG. zou worden vergroot, doch, in verband met de dientengevolge minder gemakkelijke verplaatsbaarheid, draaiend aan de borstwering verbonden. In neergeslagen toestand achter de borstwering, verleenen zij dekking tegen GKT.-vuur aan de schutters op het banket, met hun rug tegen het binnentalud, gezeten, terwijl zij, opgeslagen, boven de borstwering uitsteken en in die positie kunnen worden vastgezet en, door middel van de beide daarin aangebrachte schietgaten, de schutters in de gelegenheid stellen hun vuur gedekt af te geven.

De vrees schijnt echter gewettigd, dat deze schilden, na een bombardement van het fort, door volle treffers en door groote scherven voor een belangrijk deel zullen blijken vernield te zijn of dermate

vervormd, dat zij bezwaarlijk goed kunnen worden opgezet, terwijl volle treffers op de betonborstwering, dicht nabij de vuurlijn, de steunen bevestigingsinrichting van de schilden kunnen vernielen. Voorts schijnen de ± 40 cM. achter het binnentalud uitstekende consoles niet in het belang van de gemeenschap langs het banket, terwijl het bezetten van het banket door de schilden in neergeslagen toestand zeer wordt bemoeilijkt. Onverdeelde instemming kan dit ontwerp alzoo naar mijne meening niet vinden.

Het volgende hoofdstuk is gewijd aan *het tracé en de grachtsflankeering*.

De inhoud van dit hoofdstuk geeft weinig aanleiding tot aantekeningen. Met instemming wordt daarin de meening aangetroffen, dat het grachtsflankement niet uitsluitend mag berusten op geweeren mitrailleurvuur, doch dat daarbij het snelvuurkanon niet mag ontbreken, omdat daarin alleen het middel gezien wordt om de dekingsmiddelen, waarvan de aanvaller bij eene eventueele poging tot grachtsovergang zich zal bedienen, te vernielen en den zich daarachter bevindenden vijand te treffen.

Opmerking verdient verder, dat DEGUISE, na de inrichting van betoncaponnières en contrescarpkoffers te hebben beschreven en vooral over de eerste te hebben uitgeweid, in plaats van aan deze middelen van grachtsbestrijking, de voorkeur geeft aan koepels aan de escarpzijde, in den regel twee aan twee in de saillanten opgesteld. Deze koepels zullen slechts 1 à 1,5 M. boven den grachtsbodem zich verheffen en dientengevolge aan het gezicht en aan vlakbaanvuur onttrokken zijn. Zelfs hefkoepels acht hij hier toelaatbaar. Bij elk tweetal van zulke koepels plaatst hij nog een electrisch-lichtkoepel, ter verlichting van de gracht.

Ook BRIALMONT stelde reeds in zijn werk van 1895 ¹⁾ laag geplaatste koepels ter grachtbestrijking voor en wordt daarin nu door DEGUISE nagevolgd. Het mag echter betwijfeld worden, of de koepel met een werkingssfeer van 360° hier wel het aangewezen strijdmiddel is, waar aan elken koepel slechts een vuursector van enkele graden wordt toebedeeld. Zeker is deze oplossing ontzettend duur en ingewikkeld, mede door toevoeging van een electrisch-lichtkoepel. Eene vaste, gepantserde caponnière zou hier zeker beter op haar plaats zijn. De contrescarpkoffers hebben slechts weinig de sympathie van DEGUISE en wel voornamelijk ten gevolge van de bezwaren, verbonden aan de gemeenschap onder den grachtsbodem door met de binnenruimte van het fort.

Voor de opstelling van de vuurmonden in de flankkazematten past DEGUISE schietgatschilden met daaraan bevestigde affuiten toe, wat zeer zeker aanbeveling verdient. Mede kan worden ingestemd met

¹⁾ Le défense des États et la fortification à la fin du XIXe siècle.

het denkbeeld om in de permanente werken de gelegenheid aanwezig te doen zijn, om desnoodig een tegenmijnstelsel te kunnen openen. Waar DEGUISE contrescarpflankement toepast, worden de contrescarpkazematten daartoe gebezigd; bij gebruik van escarpcaaponnières, gaan de mijngangen c. a. van deze laatste uit.

In hoofdstuk V behandelt DEGUISE de beginselen, naar welke de gordelvesting, dienende tot verdediging van een belangrijk bevolkingscentrum, moet worden ingericht. Wat den afstand van den gordel betreft, blijft hij te recht vasthouden aan vrijwaring tegen bombardement en wenscht daarom de forten op minstens 7 KM. van de uitloopers van het woningcomplex verwijderd te zien.

Na verschillende meer of minder breed opgezette beschouwingen, vindt men ten slotte als DEGUISE's meening omtrent de beste samenstelling van den gordel vermeld, dat deze dient te bestaan uit een aantal forten, uitsluitend bestemd voor den strijd van nabij, gescheiden door niet permanent ingerichte intervallen, — alzoó zonder dekkingen met hindernissen, of zonder hindernissen alleen — en voorts uit permanente batterijen, tusschen en achter de fortenrij gelegen, waarin de vuurmonden van de veiligheidsbewapening voor den verafstrijd *in koepels* zijn opgesteld.

Dit laatste acht de Schrijver noodig, omdat den aanvaller de plaats van *permanente* werken steeds bekend zal zijn en hij dus zijn vuur daarop zal kunnen concentreeren en omdat het niet toepassen van koepels eene miskennis zou zijn van de diensten, die de metaalfabricatie aan de hedendaagsche versterkingskunst kan bewijzen.

Dit is nu alles goed en wel en in beginsel bestaat er natuurlijk geen bezwaar tegen, die vuurmonden voor den verafstrijd onder pantser (hetzij vast of draaibaar) te plaatsen, doch de vraag is, of zulks bepaald noodig is, en wel met het oog op de groote kosten, die aan eene dergelijke opstelling verbonden zijn. Leiden de omstandigheden er toe dat uit eene batterij direct gericht vuur wordt afgegeven, wat m. i. uitzondering zal zijn, dan *moeten* de vuurmonden onder pantser zijn geplaatst. Kan echter met indirecte richting worden volstaan en kan de batterij dientengevolge achter eene terreinbedekking zijn geplaatst, dan wordt zulks niet strikt noodig geacht en dient er de voorkeur aangegeven, meer vuurmonden in de batterij te plaatsen of meer batterijen van een zelfde aantal vuurmonden in te richten, waardoor men zeker goedkooper uitkomt, bovendien een, althans aanvankelijk, krachtiger vuur kan afgeven, tot doelverdeling bij den aanvaller aanleiding geeft, om, na het demonteeren van een aantal vuurmonden, als men aanvankelijk onder pantser had willen plaatsen, nog eene voldoende vuurkracht over te houden. Het demonteeren van vuurmonden achter een ondoorzichtig masker geplaatst, eischt, zoo al mogelijk, eene buitengewoon groote hoeveelheid munitie, ook al is de plaats dier vuurmonden volgens de kaart vrijwel bekend.

Wordt overigens met het stelsel van de scheiding van den nabij- en den verafstrijd ingestemd, het zal kunnen voorkomen, zooals DEGUISE mede aangeeft, dat de vuurmonden van de veiligheidsbewapening in de forten moeten worden opgesteld, onder pantser alzo, waardoor dan de zoogenaamde eenheidsforten ontstaan, die dus ook in het stelsel van DEGUISE eene plaats kunnen vinden.

De onderlinge afstand van de forten in den gordel wordt door den Schrijver op 2500 M. gesteld, waartegen zeker wel geen bedenking zal bestaan, vooral wanneer deze maat als uiterste grens wordt aangenomen.

Behalve een gordel, ingericht op de wijze, als hiervoren besproken, acht DEGUISE eene *kernversterking* noodig, doch eene, die slechts als »enceinte de sureté« is ingericht, hoewel de Schrijver daarin op het vermoedelijke aanvalsfront ook vuurmonden voor den verafstrijd wensch op te stellen. Kan met deze laatste zienswijze weinig worden ingestemd, beter kan worden medegegaan met het denkbeeld om deze enceinte slechts voor die vestingen permanent in te richten, welke door hun ligging reeds spoedig na het uitbreken van den oorlog met een beleg kunnen worden bedreigd, terwijl de kernversterking in de andere vestingen eerst in oorlogstijd met de middelen van de veld- en tijdelijke versterkingskunst tot stand wordt gebracht.

DEGUISE is evenwel met deze twee stellingen niet tevreden. Op het voetspoor van BRIALMONT, wensch hij op die gedeelten van de vesting, waar gelegenheid bestaat voor den aanval voet voor voet, op minstens 2500 M. achter de hoofdverdedigingslijn, eene derde stelling: »ligne de défense intérieure«, liefst uit permanente werken bestaande, te zien aangelegd. Worden deze permanente steunpunten in 2e linie, vereenigd door »courtines défensives« — waaronder te verstaan, een kring van permanente hindernissen, al of niet door gevechtsdekkingen versterkt —, dan kan de kernenceinte vervallen en bestaat dus de vesting uit een tweetal stellingen achter elkaar.

Ongetwijfeld gaat DEGUISE hier wel wat ver met zijn eischen, vooral met het oog op de daarbij betrokken financiën.

Tegen het hebben van eene tweede teruggetrokken stelling bestaat natuurlijk op zichzelf geen bezwaar; zij kan de verdediging slechts rekken. En dat zij in oorlogstijd, wanneer het aanvalsfront zich heeft afgeteekend, met tijdelijke middelen tot stand zal worden gebracht, schijnt aan geen twijfel onderhevig. Eene andere vraag is evenwel, of eene dergelijke stelling uit *permanente* steunpunten met tusschengelagen *permanente* batterijen moet bestaan, en deze zou ik niet gaarne bevestigend beantwoorden. Wanneer men zich baadt in het geld en wanneer de hoofdverdedigingslijn aan de strengste eischen voor de verdediging voldoet, dan zou wellicht aanleiding kunnen bestaan aan de inrichting van de tweede linie te denken, doch anders zou, bij beschikking over beperkte fondsen, eerder *verbetering* van de hoofdstelling voor uitvoering in aanmerking komen, dan het inrichten van

eene tweede linie. Op de verdediging van de hoofdstelling toch, moeten alle krachten worden geconcentreerd.

Geheel op theoretischen weg begeeft de Schrijver zich in den aanvang van het volgende hoofdstuk (VI), waar hij bij de samenstelling van een *fort-ontwerp* nagaat, hoe de richting en de lengte van de verschillende vuurlijnen moeten zijn, welk van de in hoofdstuk II behandelde profielen moet worden toegepast, hoe de onderlinge plaatsing van de koepels voor het vuur op groote afstanden kan worden aangenomen en welke het meest voor toepassing in aanmerking komt, verder, welke de plaats en de richting van de grootflankementsopstellingen moeten zijn, hoe de observatie zal kunnen geschieden en op welke wijze de grachtsverlichting het best kan plaats hebben, welke de richting, ligging, uitgestrektheid en indeeling van de bomvrije onderkomens dient te zijn, en ten slotte, hoe de gemeenschap in en naar achter het werk kan worden ingericht. De Schrijver stelt zich hierbij zuiver op het standpunt van den leeraar en ontwikkelt voor zijn leerlingen verscheidene onderwerpen op een ruim breedten grondslag; van andere daarentegen maakt hij zich met eene machtspreuk af en geeft de redenen niet aan, welke hem tot de aangenomen oplossing hebben geleid.

Daarna gaat hij over tot de beschrijving van *drie* types van werken, door hem ontworpen: de beide eerste van eenheidsforten, dus voorzien van vuurmonden voor den verafstrijd, en het derde van een fort, uitsluitend voor den nabijstrijd bestemd; alle drie in hoog terrein gelegen.

Bij de beschouwing van die ontwerpen zijn er enkele omstandigheden, die bijzonder de aandacht trekken. Zoo valt het op, vooral bij de beide eerste ontwerpen, dat de frontvuurlijn slechts voor een klein gedeelte voor infanterie is ingericht, en dit wel als gevolg van de plaatsing van de koepels onmiddellijk vóór of in de vuurlijn. Voorts trekt het bij alle drie ontwerpen de aandacht, dat de diepte van de werken grooter is, dan strikt genomen noodig was, en zulks ten gevolge van de omstandigheid, dat de grootflankementsbatterijen zijn geplaatst ongeveer achter het midden van het keelfront. Waren deze aan de uiteinden van de keelkazerne geplaatst, dan zou reeds daardoor de diepte van het werk, met behoud van ongeveer de zelfde lengte van de zijfronten, belangrijk minder kunnen worden.

Bij het tweede ontwerp wordt eene soort binnenplaats achter de frontkazerne aangetroffen, wat met het oog op het worpvuur met brisantgranaten een belangrijk nadeel moet worden genoemd. In dit zelfde ontwerp, waar het grachtsflankement van de contrescarpzijde wordt verkregen, schijnt dit noodeloos uitgebreid en ingewikkeld ingericht en toch is daarbij de mogelijkheid van het vuren in elkanders schietgaten van de neven elkander geplaatste flankementsbatterijen niet buiten gesloten.

Voorts verdient opmerking het krachtige grootflankementsvuur, waarop door DEGUISE gerekend wordt. In elk werk treffen wij naar elke zijde niet minder dan 2 snelvuurkanonnen van 7,5 cM. en 2 houwitser van 12 cM. aan. De vraag rijst, of de houwitser voor dit vuur wel de geëigende vuurmond is en of niet met de beide snelvuurkanonnen kan worden volstaan, of wel de beide houwitser althans niet door 1 snelvuurkanon konden worden vervangen.

Niet zeer gelukkig schijnt eindelijk de oplossing met betrekking tot het remisegeschut, waartoe de Schrijver in zijn fortontwerpen gekomen is. Bij de bespreking van hoofdstuk III werd reeds een enkel woord in het midden gebracht over de moeilijkheid, om dit geschut te rechter tijd in batterij te zien komen, en werd daarbij in de eerste plaats gedacht aan gebruik op den frontwal of anders op de flanken. Uit de aangeboden fortontwerpen blijkt echter, dat DEGUISE — zeker ook eenigermate het voren geopperde bezwaar deelende — die remisevuurmonden van 7,5 cM. uitsluitend ter verdediging van het keelfront wenscht te gebruiken. Zij zijn in afwachtingsdekkingen opgesteld onder den frontwal en moeten daaruit te voorschijn gebracht en over een oprit onder $\frac{1}{4}$, niet minder dan 4,2 M. hoog opgevoerd worden, om op de gronddekking van het keelgebouw te komen, daarover een eindweegs horizontaal gereden worden, om, vervolgens 0,4 M. rijkende, op het barbet achter den keelmuur in batterij te staan. De af te leggen weg bedraagt, horizontaal gemeten ongeveer 40 M. Het kan niet worden ontkend, dat de hier beschreven inrichting, die aan het eerste fortontwerp is ontleend — doch bij alle andere ontwerpen op overeenkomstige wijze is toegepast —, geen waarborgen geeft, dat dit geschut *tijdig* in batterij komt, doch, eenmaal op het barbet aangekomen, is de toestand voor de bediening nog weinig rooskleurig. Front- en keelborstwering toch zijn even hoog daartusschen is geen dekking, die naar eene of andere zijde als parados dienst kan doen, uit het voorterrein zijn dus vuurmonden en bediening te zien en alzoo te bevuren, terwijl voorts vele van de voor den frontwal bestemde projectielen, die daar hun doel niet treffen, bij de keelborstwering verliezen zullen veroorzaken. Dit laatste bezwaar geldt natuurlijk ook voor de infanterie, wanneer front- en keelborstwering gelijktijdig bezet zijn.

Wenscht de Schrijver bepaaldelijk naar de keelzijde geschutvuur af te geven, dan had toch zeer eenvoudig in de traditooruitbouwen daarvoor eene opstelling kunnen zijn ingericht en had hij zeker met de helft van het thans daarvoor uitgetrokken aantal vuurmonden kunnen volstaan.

In hoofdstuk VII worden in de allereerste plaats twee fortontwerpen beschreven, beide uitsluitend voor de nabijverdediging ingericht, waarvan een in hoog en een in laag terrein is gelegen, in verband waarmede dit laatste van natte grachten is voorzien. Die natte gracht

van 40 à 50 M. breedte schijnt den Schrijver als hindernis nog niet voldoende en wordt nog versterkt door beplantingen met doornstruiken, wat natuurlijk op zichzelf geen kwaad kan. Aan de keelzijde echter, waar ten behoeve van die beplanting eene berm van ± 10 M. breedte aan de escarpzijde is aangebracht, schijnt aan de gracht te weinig, aan de beplanting te veel waarde toegekend. Zou zonder die berm met beplanting de hindernis daar niet krachtiger zijn dan thans het geval is?

Ook zou men mogen vragen, waarom de keelverdediging boven van de keelkazerne wordt gevoerd en niet uit die kazerne zelf, waar de gelegenheid daartoe te over aanwezig is en de infanterist veel beter gedekt is opgesteld.

Vele van de opmerkingen, bij de vorige fortontwerpen gemaakt, zijn voorts ook op deze beide van toepassing.

In het stelsel van de scheiding tusschen den nabij- en den verafstrijd, waarin deze werken thuis behooren, past tevens de batterij voor het vuur op groote afstanden, welke, voor zooveel de veiligheidsbewapening betreft, door DEGUISE permanent en gepantserd wordt verlangd.

Een ontwerp van eene dergelijke batterij wordt gegeven, waarvan de bewapening bestaat uit 4 kanonnen van 15 of 12 cM., twee aan twee in één koepel geplaatst, en 4 houwitser van gelijk kaliber, elk afzonderlijk in een koepel ondergebracht; voorts is een gepantserde observatiekoepel aanwezig.

DEGUISE bespreekt hierna de *groepen van werken* en licht dit stelsel door voorbeelden toe. Het blijkt dan, dat door eene *groep* wordt verstaan de vereeniging van een of wel van twee gesloten werken (forten dus) met een of meer niet gesloten werken (loopgraven); die in verband met elkander zijn aangelegd. Die loopgraven zijn permanent en zijn voorzien van bomvrije gebouwen, waarin de bezetting een onderkomen vindt, en waarop koepels voor licht geschut zijn geplaatst; voorts liggen op ± 60 M. voor die loopgraven permanente hindernissen met voorgelegen glacis, welke in verbinding staan met de hindernissen om de gesloten werken van de groep.

In de toelichting omtrent de toepassing van dit groepenstelsel is DEGUISE zeer spaarzaam. Wij lezen daaromtrent slechts: »à l'ouvrage unique, il sera parfois nécessaire de substituer le *groupe d'ouvrages*« en elders: »que l'emploi du groupe d'ouvrages sera justifié quand il s'agira d'organiser un point tactiquement important de la ligne de défense«. Men zou kunnen opmerken, dat op de tactisch gewichtige punten van de weerstandslijn alreeds de fortten zijn aangelegd en dat natuurlijk de stelling ter zijde daarvan in oorlogstijd door den aanleg van loopgraven c. a. meer wordt volmaakt. Waardoor kan nu het gewicht van dat punt zoodanig worden verhoogd, dat *permanente* nevenstellingen met hindernissen noodig zijn? Duidelijk is alzoo datgene, wat DEGUISE met zijn »groepen« beoogt, niet geheel. Op zichzelf

bestaat natuurlijk tegen eene dergelijke inrichting van de stelling, zij het ook plaatselijk, geen bezwaar; alleen zou mogen worden opgemerkt, dat zulks veel, eigenlijk gezegd onnoodig veel, geld kost.

Wat de voorgestelde inrichting van de groep (Pl. XII, fig. 1) betreft eene enkele, doch niet van belang ontbloote opmerking. Moet het goed worden geacht, dat de traditoorkoepels de nevengelegen hindernis bestrijken, hoewel zij deze niet zuiver in het verlengde behoeven te nemen, bedenkelijk moet het worden geacht, dat de achtergelegen loopgraaf van uit die zelfde koepels *niet* in het verlengde genomen wordt. Daardoor toch vindt een aanvaller, wien het gelukt is bij verassing tot die loopgraaf door te dringen, daarin dekking tegenover het nabijliggende steunpunt, wat niet het geval zou mogen zijn en ook niet behoeven te zijn. Eene geringe verandering toch in de richting van de loopgraaf en verwijdering van den aan die zijde gevormden haak zijn daartoe voldoende.

Hoofdstuk VIII, het laatste van het werk, is gewijd aan de inrichting van de stellingen in tweede linie, waarbij in de eerste plaats de aandacht wordt gevraagd voor de kernenceinte en vervolgens voor de »ligne de défense intérieure«.

Wat de inrichting van de kernenceinte betreft, worden door DEGUISE geen zeer overdreven eischen gesteld. De verdediging daarvan is opgedragen aan infanterie, waaraan, per sector van circa 2400 M., toegevoegd een vijf- à zestal kanonnen van 7,5 cM., in koepels opgesteld. Wel wordt in verband met het onttrokken zijn aan een bombardement eene geringere dikte van dekpantsers en betonring voorgesteld, maar toch zou gevraagd mogen worden, of hier niet met lichter vuurmonden en met lichter pantsers, b.v. met transportabele pantsers, zou kunnen worden volstaan.

In stede van eene doorgaande kernenceinte kan de verdediging van de kern ook gevoerd worden uit steunpunten, die verbonden zijn door doorgaande hindernissen, waarvoor in laag terrein kanalen en grachten zich in het bijzonder eigenen, terwijl van uit die steunpunten de doorgaande hindernissen goed bestreken kunnen worden.

Ten slotte bespreekt DEGUISE de inrichting van de stelling in tweede linie op \pm 2500 M. achter de fortentrij en in de eerste plaats daarbij die van de steunpunten. De hindernissen nemen daarbij eene bijzonder gewichtige plaats in; liefst drie rijen achter elkander, te zamen eene diepte van \pm 36 M. beslaande, te midden waarvan een doorgaand hindernishek van 3 M. hoogte op betonvoet is aangebracht, worden door den Schrijver in zijn ontwerpen aanbevolen. De steunpunten zijn natuurlijk uitsluitend voor de nabijverdediging ingericht. met sterke infanteriebezetting, terwijl een krachtig grootflankementsvuur, gelijk aan dat van de fortentrij in eerste linie, kan worden afgegeven. Worden deze steunpunten verbonden door »courtines défensives«, dus door eene doorgaande hindernis met achtergelegen dekkingen, waarin

betongebouwtjes, koepels, enz., dan kan, volgens DEGUISE, zooals wij reeds hebben gezien, de kernenceinte achterwege blijven. In dat geval krijgt men echter eene kernenceinte van veel grooter sterkte en van veel grooter omvang, waarvan de kosten dus enorm veel hooger zullen zijn, eene inrichting die wel bij weinig nieuw in te richten vestingen toepassing zal vinden. Bij eene oude bestaande vesting, die door het vooruitschuiven van een nieuwen fortenkring verbeterd moet worden, daar kan, dus als gevolg van de omstandigheden, eene dergelijke tweede linie reden van bestaan hebben.

Hebben wij reeds in den aanvang van vorenstaande beschouwingen, naar aanleiding van DEGUISE's arbeid, erop gewezen, dat aan dit werk het nadeel kleeft, dat het niet geheel op de hoogte van zijn tijd is, dit neemt niet weg, dat er, vooral in de détails van de ontwerpen, veel voorkomt, dat voor de bestudeering door den militairen ingenieur van groot belang is te achten. En al mag men ook niet medegaan met tal van uitspraken, door DEGUISE in dit werk gedaan, waarvan er in de voorgaande bladzijden eenige zijn aangeteekend, toch bevat het werk veel belangrijks en kan de studie daarvan voor hem, die zich op het gebied der versterkingskunst veelzijdig wil ontwikkelen, ten zeerste worden aanbevolen.

MIJSBERG,

Majoor der Genie.

Utrecht.

Verplegingsbevel.

Met zeer veel belangstelling kennis nemende van de zoo belangrijke studie der Heeren MULLER MASSIS en TEN BOSCH in zake tactiek, stafdienst en legerverpleging, trof mij het woord »verplegings-dagorder«. Toen mij kort daarna bleek, dat bij eene verplegingsoefening bij eene der divisien mede herhaaldelijk gesproken was van eene verplegings-dagorder kon ik niet nalaten de pen op te nemen om er op te wijzen, dat in den Ontwerp-Leidraad voor den Stafdienst te velde op blz. 35 gezegd wordt, dat: *bijzondere bevelen* zoo noodig verpleging, enz. regelen, terwijl in eene volgende alinea gesproken wordt van *dagorders*, waarin aangelegenheden vermeld worden niet van tactischen aard.

Voor eene dagorder bestaat thans geen model meer, vroeger bestond dat wel en hierin kwam o. a. eene rubriek verpleging voor.

Hoewel uit een en ander blijkt, dat het in de bedoeling ligt verplegingsaangelegenheden *niet* in het operatiebevel te vermelden, zooals vroeger gebruikelijk was, althans niet, wanneer er veel over vermeld moet worden en dit tijd in beslag neemt, is het m. i. *tegen* de bedoeling van bovenvermelden Leidraad om de verpleging te behandelen in eene dagorder en nog meer om eene bijzondere soort van dagorder te scheppen. Dit is eene onnoodige complicatie.

De Leidraad drukt zich m. i. zoo duidelijk mogelijk hieromtrent uit, n.l. de verpleging moet behandeld worden in een bijzonder bevel, en draagt dan den naam van **verplegingsbevel**, evenals men spreekt van verdedigings-, marsch-, aanval-, enz. bevel.

Ik heb gemeend met deze opmerking te moeten wachten tot het verschijnen van den Leidraad Verplegingsofficier, doch deze handleiding vermeldt het woord verplegingsdagorder gelukkig niet.

Tevens grijp ik deze gelegenheid aan, om te wijzen op een paar drukfouten in laatstgenoemd boekje.

Op blz. 46 is de verplegingssterkte van een regiment van 4 bataljons abusievelijk vermeld als te zijn 4314; dit moet zijn 4315 (zie Leidraad Stafdienst, blz. 70). Verder is in beide boekjes blijkbaar geen rekening gehouden met de onlangs in het Recueil Militair aangegeven wijziging in de Verplegingsafdeeling der divisie, waarbij het rijpaard van den kapitein-kwartiermeester vervallen is, zoodat het aantal paarden van 129 op 128 is teruggebracht (zie Wijzigingen Tactische Gegevens 5^e druk). Als gevolg hiervan wijzige men in Leidr. Verpl., blz. 50, regel 5 van boven, het getal 129 in 128 en wordt het aantal paarden op blz. 52 op de eerste 4 regels van boven 1 minder. De zelfde wijzigingen aan te brengen op blzn. 70 en 71 van Leidraad Stafdienst.

W. VOSMAER,

Luitenant-Kolonel der Artillerie.

Onze diplomatieke en consulaire dienst in Oost-Azië in verband met de verdediging van Nederlandsch Oost-Indië.

De toenemende ontwikkeling van onze O.-I. koloniën, de enorme uitbreiding van ons gezag op de buitenbezittingen en het beschikbaar komen van nieuwe terreinen voor exploitatie en cultures zijn oorzaak, dat Nederland meer dan ooit zijne zonen en zijn kapitaal ter beschikking zal moeten stellen, om ginds niet in zijn verplichtingen te kort te schieten. Hierdoor zal tevens de overtuiging algemeener worden, dat Nederland *sonder* zijne koloniën tot eene Europeesche mogendheid der laagste orde zou afdalen, terwijl wij nu in het internationaal verkeer eene positie innemen, die menige kleine Staat ons zal benijden. Het is daarom eene questie van welbegrepen eigenbelang, dat wij alles in het werk stellen, om die koloniën niet te verliezen. Een rechtvaardig en vooruitstrevend koloniaal bestuur moet Indië het Nederlandsche gezag op prijs leeren stellen, waardoor tevens aan vreemde mogendheden elk voorwendsel wordt ontnomen, om zich in onze koloniale aangelegenheden te mengen. Op mogelijke conflicten dienen wij echter steeds voorbereid te wezen: wij mogen dus geen middel verzuimen om onze weerbaarheid in Indië zoo hoog mogelijk op te voeren.

Waar het onderlinge verkeer der volken plaats heeft door tusschenkomst van diplomaten (consuls),¹⁾ daar zal dus onze diplomatieke (consulaire) dienst het voorspel der vijandelijkheden in handen hebben. Die dienst in Oost-Azië kan en moet ook dienstbaar gemaakt worden aan de verdediging van Indië. In de eerste plaats kunnen gezanten en consuls door een tactvol optreden eventueele geschillen langs vredelievenden weg uit de wereld trachten te helpen. Natuurlijk zal men daarin niet altijd slagen: verplichte arbitrage behoort nog steeds tot de vrome wenschen.

Het is daarom van het hoogste belang, dat zij een mogelijk gewapend conflict tijdig ter kennis brengen van het Indische Gouvernement. Ook moet het Indische Legerbestuur inlichtingen van hen ontvangen over de weermacht van onze tegenstanders, c. q. van het gedeelte, dat tegen ons zal worden afgezonden.

Voor dat doel kunnen Indische officieren als militaire attachés aan

¹⁾ Volgens art. 12 van het consulaire reglement treden consuls somtijds tevens als diplomatieke vertegenwoordigers op.

de legaties worden toegevoegd, zooals reeds te Tokio geschied is. Zou Peking langzamerhand ook niet voor zulk eene detachering in aanmerking komen?

Aangezien militaire attachés slechts in zeer beperkt getal te werk gesteld kunnen worden, zal men er dus iets anders op moeten vinden, om juiste inlichtingen te verkrijgen over vreemde vloten en legers. M. i. zou men daartoe gebruik kunnen maken van onze *beroepsconsuls*, die op verschillende plaatsen in het Oosten hun standplaats hebben. De oud-Majoor van den Indischen Generalen Staf HAVER DROEZE heeft eenige jaren geleden de functie bekleed van consul-generaal in Oost-Azië. Ik weet niet, of deze benoeming destijds verband heeft gehouden met onze defensiebelangen. Mocht zulks wel het geval zijn geweest, dan moet dat op hoogen prijs gesteld worden. Misschien zou men in deze richting verder kunnen gaan, door in Oost-Azië enkele gewezen Indische officieren tot consul aan te stellen. Is het echter niet mogelijk, in het Indische officierskorps goede stof voor consuls te vinden — want handelsinstinct blijft natuurlijk de hoofdzaak —, dan moeten de consuls zelf geschikt gemaakt worden voor dit nieuwe onderdeel van hun werkkring.

Men zou dan kunnen beginnen met als candidaat-consulair-ambtenaar bij voorkeur zulke personen te benoemen, die in het leger een rang of graad bekleed hebben. De adspirant-vice-consuls hebben dan voldoende elementaire kennis van militaire zaken, om voor hun taak als militaire voelhoorn verder bekwaamd te worden.

Ter illustratie van de gewichtige diensten, die consuls en diplomaten bij een eventueelen oorlog aan het Indische Gouvernement kunnen bewijzen, zullen wij hier eens in beschouwing nemen het optreden van onzen Consul-Generaal READ in 1873 te Singapore. Hierdoor zijn wij tevens in de gelegenheid, om meer nauwkeurig aan te geven, hoe deze categorie van personen ten bate van de verdediging van N.-I. benut kan worden.

Den 25sten Januari 1873 vertrokken 5 Atjehsche gezanten met het Nederlandsche oorlogsschip »Marnix« van Riouw naar Singapore, om aldaar een schip te koopen. Zij maakten er echter ook gebruik van, om den 26sten Januari hun opwachting te maken bij den Amerikaanschen consul-generaal en den volgenden dag bij den Italiaanschen consul, met het doel hulp te verkrijgen tegen het N.-I. Gouvernement, in ruil waarvoor de sultan voordeelige handelscontracten wilde sluiten.

De consul van Amerika ging hierop onmiddellijk in, gaf een concept-handelstractaat mede — zaken zijn zaken — en beloofde aan den Amerikaanschen admiraal te zullen schrijven, die zich te dien tijde met eenige oorlogsschepen te Honkong bevond. De Italiaansche consul was voorzichtiger; hij gaf zijn sympathie voor den sultan te kennen en verklaarde zich bereid het verzoek aan zijne regeering over te brengen, indien de sultan schriftelijke voorstellen toezond. De

inlichtingen, die de Nederlandsche regeering later van hare diplomatie ontving, kwamen met genoemde feiten vrij wel overeen (de questie van het handelstractaat bleef onopgehelderd).

Onze Consul-Generaal READ, te Singapore, kreeg reeds in September 1872 de mededeeling, dat een Atjehsche gezant onderhandelingen had aangeknoopt met den Amerikaanschen consul-generaal, Majoor STUDER. De heer READ vond daarin echter geene aanleiding om een en ander aan den G.-G. te rapporteeren, doch ging zelfs voor handelszaken naar Siam. Den 13^{en} Februari 1873 kwam hij van Bangkok te Singapore terug en kreeg toen van zijn Maleischen spion MOHAMAD ARIFIN een sterk gekleurd verhaal over de trouweloosheid der Atjehsche gezanten. Dit deed hem 15 Februari het bekende telegram aan den G.-G. van N.-I. zenden: »Intrigues van veel belang ontdekt der Atjesche envoyés met den Amerikaanschen en Italiaanschen consul, waardoor onmiddellijk handelen misschien noodzakelijk wordt; bijzonderheden per eerste boot«. Als aanvulling daarop zond hij den volgende dag nog een telegram: »De envoyés hebben zich bij den Amerikaanschen en Italiaanschen consul vervoegd, hadden een algemeenen brief van den sultan, en roepen hulp in tegen de gehate Nederlanders. Amerikaansche consul beloofde onmiddellijk aan Admiraal JENKINS in China te zullen schrijven en stelde een tractaat op van 12 artikelen, hetwelk door den sultan moet geteekend worden en daarna hierheen teruggezonden. Italiaansche consul wacht een speciaal brief van den sultan, doch Kapitein RACCHIA, de diplomatieke agent van Italië in Indië en thans hier, wacht op 2 oorlogsschepen en *zou spoedig naar Atjeh kunnen gaan*. De Amerikanen zouden waarschijnlijk in 2 maanden gereed zijn daarheen te gaan. Aan deze informatiën kan geloof gehecht worden«.

Deze telegrammen gaven den G.-G. LOUDON aanleiding om het volgende aan den Minister van Koloniën te telegrafeeren:

»Consul-generaal Singapore bericht verraad van Atjeh. Gezantschap heeft aldaar hulp van consuls Amerika en Italië tegen ons gevraagd. Beiden hebben zich met de zaak bemoeid. Wil trachten tegenbevel van Gouvernementen voor onthouding te provoceeren. Consul Amerika stelt Atjeh tractaat voor en schrijft aan admiraal in China. RACCHIA wacht twee schepen en *trekt dan naar Atjeh*«.

Ziehier dus het diplomatieke voorspel der 1ste Atjeh-expeditie, die zoo ongelukkig afliep, eensdeels wegens gebrekkige leiding, anderdeels wegens overhaaste, onvoldoende voorbereiding.

Welk oordeel mag nu geveld worden over het optreden van den Consul-Generaal READ? Dat hij, in September 1872 kennis krijgende van de onderhandelingen tusschen den Atjehschen gezant en den Amerikaanschen consul, daarvan niet onmiddellijk het groote gewicht inzag, ja, dat dit zelfs zoo weinig indruk op hem maakte, dat hij voor geruimen tijd zijn post verliet, moet uit een diplomatiek oogpunt ten zeerste betreurd worden. Hij had toch moeten overwegen,

dat hieruit ernstige conflicten met Amerika konden voortvloeien. Na zijn terugkomst uit Siam kreeg hij opnieuw dergelijke mededeelingen en nu zag hij eindelijk te recht het gevaarlijke daarvan in, misschien iets te somber, waar hij in elk naburig vreemd oorlogsschip eene bedreiging van Atjeh zag. Ook stelde hij zich in verbinding met het Engelsche bestuur te Singapore naar aanleiding der vreemde inmenging, daar hij wel kon vermoeden, dat Engeland zoo iets niet gauw zou dulden.

Nu bleek later wel, dat de Amerikaansche consul op eigen gezag had gehandeld, en het Amerikaansche gouvernement désavoueerde hem dan ook, toen onze gezant te Washington over zijn optreden eene klacht had ingediend, maar het is zeer de vraag, of zulks ook gebeurd zou zijn, indien Majoor STUDER het Indische gouvernement was vóór geweest en de Amerikaansche schepen reeds een gedeelte van Atjeh bezet hadden. De gevolgen van een gewapend conflict met Amerika zouden voor ons niet te overzien zijn geweest: de toestand der vloot in Indië was allertreurigst, zooals de G.-G. 22 Februari 1873 aan den Minister van Koloniën telegrafeerde, terwijl het leger een groot in-compleet aan Europeanen had.

Wij moeten daarom ten volle instemmen met het oordeel van den toenmaligen Minister van Koloniën:

»READ is een bekwaam, ernstig en zeer nuttig man, want gedurende de 7 maanden heeft hij — hoe hij het gedaan heeft, weet ik niet — ons steeds op de hoogte gehouden van hetgeen er in de Atjehsche club te Singapore gebeurde«.

Bij de geheime beraadslaging over de Atjehkwestie in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (April 1874) gaf een der leden eene beschouwing over het optreden van den consul-generaal waaruit blijkt, dat bedoelde afgevaardigde al zeer weinig gevoelde voor het beleid van READ, m.i. echter een zeer onverdiend, afbrekend oordeel. Hij sprak o.a. als volgt:

»Wat in Singapore gebeurd is, komt mij voor niet serieus te zijn geweest, in dien vollen zin des woords, die alleen eene oorlogsverklaring kan wettigen. Er is daar, ik zal niet zeggen, eene farce gespeeld, maar toch een drama. Er is loos alarm geslagen. Er is eene intrigue op touw gezet, die, kon ze uit de stukken worden overgenomen, den inhoud voor eenen boeienden roman zou leveren. De personen, die er in optreden, zijn werkelijk interessante karakters. Stroom en vuur worden saamgebracht, de vlam slaat uit en ons land is er de dupe van. Hoofdpersoon daarbij is de Majoor STUDER, die door den gezant van zijn eigen kabinet te 's-Gravenhage »a fool« wordt genoemd. De tweede in rang is onze Consul-Generaal READ, die min of meer aan monomanie lijdt. TONGKOE MOHAMAD ARIFIN heeft tusschen deze twee als souffleur gefungeerd en de heer LOUDON is de dupe geworden of liever, heeft in de waardigheid, die hij bekleedt, onze natie dupe der historie gemaakt. Kleur ik te sterk?

»Dat READ meer of min monomaan is, blijkt, dunkt mij, uit de stukken onweerlegbaar. Hij lijdt onder de idée fixe, dat oorlogsschepen,

die de straat van Malakka doorkomen, het op Atjeh hebben gemunt. Eerst zijn het de Amerikaansche schepen, die uit Hongkong zullen komen, dan twee Fransche, die naar Atjeh op weg zijn om goudmijnen te exploiteeren, dan is het weer het Duitsche oorlogsschip »die Nymfhe«, dan zijn het of Italiaansche of Turksche. Maar welk schip ook, met een kanon aan boord, om of bij Singapore komt, dit weet hij zeker, is gezonden om ons de pas in Atjeh af te snijden«.

Eene dergelijke critiek aan het adres van den Heer READ was in hooge mate eene miskenning van diens groote verdiensten. De Heer READ was een Engelschman en geen diplomatieke vertegenwoordiger; wij moeten daarom zijne activiteit dubbel op prijs stellen.

Ook onze diplomatieke dienst in Europa heeft in deze aangelegenheid blijken gegeven van voortvarendheid en beslist optreden. De Italiaansche Minister van Buitenlandsche Zaken VISCONTI VENOSTA had nog kort geleden op onze verzoeken tegen de vestiging eener strafkolonie op Borneo o. a. geantwoord met de vraag: »welk recht hebt gij daar, waar gij geene souvereiniteit bezit«. Toen onze gezant te Rome klachten bij hem indiende over de houding van den Italiaanschen consul en om ingrijpen verzocht, gaf hij te kennen, dat hij niet van plan was bevelen tot onthouding te zenden naar Singapore, maar eerst inlichtingen wenschte in te winnen. Onze gezant slaagde er evenwel later toch in hem van gedachten te doen veranderen. Uit de daarna ontvangen inlichtingen bleek nog, dat de diplomatieke agent RACCHIA met de Atjehzaak niets te doen had willen hebben.

Ook de heer FISH, Amerikaansch secretary of state, wilde in den aanvang niet tusschenbeide komen, daar het volgens hem den Amerikaanschen consul vrij stond schepen daarheen te dirigeeren, waar hij meende, dat Amerikaansche burgers of hunne belangen bescherming konden vereischen. Hij beloofde dan ook slechts om per telegraaf aan den consul nadere inlichtingen te zullen vragen. Eerst eenigen tijd daarna bleek hij genegen om telegrafisch onthouding bij zijn consul te provoceeren. Niettegenstaande de zeer laakbare rol, door den Majoor STUDER in onze Atjehkwestie gespeeld en niettegenstaande de Amerikaansche gezant in den Haag hem bij de gekken indeelde, bleef die consul toch in zijne waardigheid gehandhaafd.

Ook met Turkije moesten diplomatieke onderhandelingen worden gevoerd. De sultan van Atjeh had een gezant, ABDOEL RAHMAN, naar Constantinopel gezonden, om den beheerscher der geloovigen het protectoraat over Atjeh aan te bieden.

De Porte schijnt daar wel ooren naar gehad te hebben, ook al in verband met het Pan-islamitische drijven eener sterke partij in Turkije (de Khalif opperste chef van alle Muzelmannen).

Het vereischte heel wat diplomatiek beleid om Turkije buiten de deur te houden, zijne inmenging zou ons ongetwijfeld in Indië buitengemeen geschaad hebben.

Het bovenstaande doet ons zien, dat de diplomatieke en consulaire dienst in de moeilijke dagen van 1873 op waardige en besliste wijze de belangen van het vaderland heeft behartigd. Vooral het voortvarende optreden van den toenmaligen Minister van Buitenlandsche Zaken GERICKE VAN HERWIJNEN heeft er veel toe bijgedragen, dat wij er zonder kleerscheuren zijn afgekomen. En dit moet te meer op prijs gesteld worden, waar die Minister wist, in welken treurigen toestand onze weermacht in Indië verkeerde. Hij speelde ongetwijfeld hoog spel: één verkeerde zet, en de verloren partij zou ons duur te staan zijn gekomen.

Het is voor een diplomaat, die weet, dat aan zijne eischen kracht kan worden bijgezet door eene sterke vloot en (of) dito leger (de bekende gepantserde vuist) niet zoo moeilijk om dringende vertoogen tot eenen vreemden Staat te richten. Daar echter ons land zich in het Europeesche concert met een bescheiden instrumentje moet tevreden stellen — de dagen, dat wij de eerste viool konden spelen, zijn helaas, voor altijd voorbij — zal het voor onze diplomaten steeds moeilijk zijn, om bij onderlinge wrijving op krachtige wijze voor 's lands belangen op te komen. Toch blijft zulks onafwijsbare plicht; 1873 toonde het succes ervan aan.

Wie met een lauw optreden begint, die wordt des te eerder de onderdanige dienaar van den overmachtigen tegenstander.

Eensdeels zal ons optreden verband moeten houden met de politieke constellatie — den een uitspelen tegen den ander — anderdeels met den toestand van onze weermacht in Indië. De consuls en diplomaten mogen dus daaromtrent niet in onwetendheid verkeerden, terwijl in groote trekken de wijze van verdediging van N.-Indië aan hen niet onbekend mag zijn. De opleiding onzer consulaire en diplomatieke ambtenaren moet dus zeer zeker met dezen eisch rekening houden.

Hadden wij hierboven gelegenheid om aan te toonen, dat wij met trots op onzen diplomatieken dienst mogen terugzien, toen in 1873 zoo van alle kanten gevaar dreigde, in latere jaren waren de prestaties niet altijd even schitterend.

Zoo b.v. in het jaar 1900, toen tijdens den Boxer-opstand in China verschillende Europeesche contingenten onder de opperste leiding van Graaf VON WALDERSEE tegen de Boxers optraden.

België gaf ons een beschamend voorbeeld: de troepen stonden in Antwerpen reeds klaar, toen de groote mogendheden op grond van België's neutraliteit dit land van de operatiën buiten sloten. Wij lagen betrekkelijk het dichtst bij het gebied van den opstand. Het had dus voor de hand gelegen, dat onze gezant te Peking onmiddellijk om eenige bataljons uit Indië getelegrafeerd had. Een paar bataljons Europeanen en Amboineezen zouden daar in China zeer zeker geen kwaad figuur gemaakt hebben onder al die vreemde troepenafdeelingen.

Op het appèl der koloniale mogendheden te Peking hebben wij helaas, door afwezigheid geschitterd. Het Indische leger had een klein

beetje reclame zoo goed kunnen gebruiken. Een ander voorbeeld is van meer recenten datum, al houdt het dan ook meer verband met onze West-Indische koloniën. Een ieder herinnert zich, hoe wij door de openhartigheid van onzen consul-generaal in Venezuela met dit Rijk in ernstige verwickeling kwamen.

Volgens MULTATULI is het diplomatisch axioma »que la parole est donnée à l'homme pour déguiser sa pensée« niet van Aziatischen oorsprong (van Hollandschen blijkbaar ook niet) en bestaat de ware diplomatie in oprechtheid. In Venezuela zijn wij daarmede echter niet ver gekomen. Het besliste optreden der Regeering heeft ons voor veel onheil behoed, hetgeen de lichtzijde is van de bedoelde openhartigheid.

Hebben wij in bovenstaande regelen aangetoond, welk innig verband er bestaat tusschen de verdediging van onze koloniën en den diplomatieken dienst, wij zullen er nu op wijzen, hoe de diplomatie ook gebruikt kan worden, om te ageeren tegen verkeerde denkbeelden omtrent onze koloniën en ons koloniaal beleid. Den invloed van geringschattende oordeelvellingen kan men neutraliseeren door hiertegen ernstig protest aan te teekenen, hetzij in dagbladen, hetzij in tijdschriften.

Een zeer treffend voorbeeld staat mij toevallig juist ten dienste. Volgens de Ostasiatische Lloyd heeft de liberale afgevaardigde van den Japanschen Rijksdag TAKEHOSJI, oud-hoofdredacteur eener courant, op eene reis ook Indië bezocht.

In het weekblad »Oost en West« van 9 Dec. j.l. staat te lezen, dat TAKEHOSJI in eene reeks artikelen heeft betoogd, dat Japan zijne uitbreidingsstaatkunde op het vaste land moest laten varen en den blik wenden naar den Indischen archipel. Verder slaat deze journalist door op eene wijze, die ons geen hoog begrip doet krijgen van den Japanschen Rijksdag noch van Japansche hoofdredacteurs. Dit neemt echter niet weg, dat zijne beschouwingen zeer de aandacht trokken en vermoedelijk niet geringen invloed gehad hebben op de meening der groote menigte, al gaf een officieus Japansch dagblad ook eene scherpe critiek daarover. Dit wees er o. a. op, dat uitbreiding in die richting Japan onmiddellijk in strijd zou brengen met de Vereenigde Staten, Engeland, Frankrijk en Nederland.

Voor een gezant of consul ligt hier dus een uitgebreid terrein van werk- en waakzaamheid.

De stemming in de buitenlandsche pers, met betrekking tot onze koloniën, dient toch door die ambtenaren ook ter kennis van het Indische gouvernement gebracht te worden, terwijl van die pers gebruik kan worden gemaakt om juistere denkbeelden te publicceeren over onze koloniën en ons koloniaal bestuur. Hieruit blijkt tevens, dat kennis der taal van het land, waar de diplomatieke of consulaire ambtenaar geaccrediteerd is, van het grootste belang moet worden geacht.

Wanneer ooit een conflict aanstaande is, dan zal de eventuele tegenstander niet nalaten onzen Archipel met geheime agenten te overstroomen: »coming events cast their shadows before«.

De consuls in de verschillende havenplaatsen kunnen dergelijke personen tijdig bij de Indische regeering signaleeren en ook over de beweging van vreemde oorlogsschepen in tijden van spanning inlichtingen verschaffen. In 1873 kreeg de G.-G. LOUDON van particuliere zijde mededeeling, dat de Amerikaansche oorlogsschepen Hongkong verlaten hadden.

Er moet dus rechtstreeksch contact bestaan tusschen onze diplomaten (consuls) en het Indische gouvernement. Zou het geen aanbeveling verdienen een ambtenaar of officier bij de algemeene secretarie aan het hoofd eener afdeling voor diplomatieke zaken te plaatsen, welke ambtenaar dan de centrale leiding op zich zou kunnen nemen?

Er is nog een ander gebied, waarop onze consulaire ambtenaren met succes werkzaam kunnen zijn in het belang onzer defensie. Daar Indië n.l. voor zijn hoofdvoedsel, rijst, van het buitenland afhankelijk is, springt onmiddellijk het groote nut in het oog van personen, die de Indische Intendance op de hoogte houden van de rijstvoorraden, in de vreemde havens aanwezig. Zoodra nu een conflict aanstaande is, zouden de consuls machtiging moeten krijgen om dergelijke voorraden voor de Indische Regeering op te koopen en naar Indië te verschepen.

Ik meen, dat Duitschland er ook dergelijke agenten op na houdt in Rotterdam, Amsterdam, enz.

Worden de diplomatieke betrekkingen verbroken, dus van de consuls de exequatur ingetrokken, dan ligt het voor de hand, om het grootste deel dier ambtenaren uit 's vijands land naar Indië te dirigeren.

Daar kunnen zij nog groote diensten bewijzen door hunne kennis van de landstaal, van zeden en gewoonten van den vijand, door hunne bekendheid met hooge aanvoerders van land- of zeemacht, enz.

Enkele ambtenaren zouden in naburige, neutrale havens kunnen blijven, om gegevens te verzamelen gedurende den oorlog.

Wanneer wij dus nu nog eens in het kort nagaan, wat de consuls moeten weten, om aan de verdediging van N.-I. te kunnen medewerken, dan komen we tot het volgende:

1. Kennis van Oost-Aziatische talen.
2. Bekendheid met de weermacht van N.-I.
3. Inzicht in de wijze van verdediging van N.-I.
4. Kennis van oorlogspolitiek.

Het examen voor aspirant-vice-consul (consulair reglement van 4 Aug. 1906) omvat o. a. kennis der moderne talen, terwijl Maleisch, Spaansch of Russisch tot aanbeveling strekt. Onder deze laatste zou men dus ook Chineesch en Japansch moeten opnemen. Volgens art. 6 van het C. R. worden de aspirant-vice-consuls na hun examen te werk gesteld bij het Departement van Buitenlandsche Zaken, bij een

gezantschap, consulaat, enz. Wanneer men alle aspirant-vice-consuls eerst in den Haag plaatst, zou men dien tijd kunnen benutten, om door eenige leeraren aan de Hoogere Krijgsschool voor hen een cursus te laten houden in bovengenoemde vakken (2, 3 en 4), welke dan b. v. 3 of 6 maanden zou kunnen duren.

Op deze wijze schijnt mij de oplossing zeer eenvoudig.

Verder zou het aanbeveling verdienen om te bepalen, dat degenen, die blijken geven de landstaal van den geaccrediteerden Staat machtig te zijn (Fransch, Duitsch en Engelsch uitgezonderd), eene toelage krijgen boven hun tractement. Dan zal men betere waarborgen hebben dan nu, dat de consuls volkomen op de hoogte zijn van de taal van het land, waarin zij moeten werken.

Wil men van onze consulaire ambtenaren volle toewijding verwachten, voor zoover hunne werkzaamheid valt op militair terrein, dan zal elk loffelijk streven in deze richting met alle beschikbare middelen aangemoedigd dienen te worden, hetzij door bevordering bij keuze, hetzij door buitengewone belooningen. Geringe activiteit op dit gebied toch onttrekt zich meestal aan eene afdoende contrôle, of men ontdekt het, wanneer het te laat is. Groote vaderlandsliefde moet hier eigenlijk de drijfveer wezen, om in het belang onzer defensie met vrucht werkzaam te zijn; daarom mogen op gewichtige plaatsen geene buitenlanders als consul fungeeren. De consul-generaal, die in 1873 te Singapore onze belangen behartigde, was een Engelschman, maar hij bewees ons onschatbare diensten. Wat zou er echter gebeurd zijn, indien wij met Engeland in conflict waren gekomen? Een waarschuwend voorbeeld om zulke gewichtige posten nimmer aan vreemdelingen op te dragen.

Uit de bijlage van het weekblad »Handelsberichten« van 23 December 1909, N°. 145, blijkt, dat wij in de navolgende plaatsen, die uit een defensie-oogpunt van belang zijn, *Nederlandsche* consuls hebben in de niet-onderstreepte plaatsen, beroepsconsuls in de wèl-onderstreepte:

1. Azië:
 - a. Amerikaansche bezittingen: Manilla.
 - b. Britsche koloniën: Bombay, *Calcutta*, Rangoon, *Penang*, *Singapore* en *Honkong*.
 - c. China: Hankow, *Shanghai* en *Tientsin*.
 - d. Fransche koloniën: Saigon.
 - e. Japan: *Kobe*.
 - f. Siam: *Bangkok*.
2. Australië: *Melbourne*.

Naar aanleiding van deze opgave komen wij tot de volgende opmerkingen:

1°. In Manilla, Bombay, Rangoon en Saigon, zouden met het oog op de verdediging van N.-I. beroepsconsuls zeer gewenscht zijn.

2°. In Japan zouden consuls te Nagasaki en Yokohoma gewichtige diensten kunnen bewijzen.

3°. Australië, van zoo groot belang uit een verplegingsoogpunt, zou b.v. nog in aanmerking kunnen komen voor eenen beroepsconsul te Sydney.

Er staan mij geene gegevens ten dienste om te kunnen nagaan, of onze handelsbelangen hier parallel gaan met de militaire. Men zal echter in de toekomst ook de laatste moeten overwegen bij de keuze van standplaatsen voor beroepsconsuls.

Er liggen in het Oosten voor ons nog steeds voetangels en klemmen. De met Europeanen gelijk gestelde Japanners kunnen het ons in Indië even lastig maken, als zij dat Amerika gedaan hebben. Er zal dan heel wat diplomatiek beleid noodig wezen, om ons zonder gepantserde vuist uit die moeilijkheid te redden.

China is een Staat in opkomst. Zoodra dit Rijk zich zijne kracht bewust is, zal het onmiddellijk voor zijne onderdanen in Indië gelijkstelling met Europeanen eischen. Wijs staatsmansbeleid schrijft m. i. eene tijdige tegemoetkoming aan billijke grieven voor, wil men er niet later toe gedwongen worden met »bonne mine à mauvais jeu«. Pas heeft men in de couranten kunnen lezen, hoe 2 Japanners in het Buitenzorgsche door domme Inlanders zijn doodgeknuppeld. Dergelijke voorvallen kunnen niet genoeg betreurd worden, daar ze eene gereede aanleiding zijn voor vreemde mogendheden om zich met onze zaken te bemoeien.

Wordt onze antiluviaansche politie op Java niet spoedig op een meer moderne leest geschoeid, dan zullen ook in de toekomst dergelijke onaangenaamheden niet buitengesloten zijn.

Een uitstekend middel, om ons bestaan in Oost-Azië nu en dan eens te demonstreeren, ligt in het vlagvertoon onzer Marine. Gelukkig wordt hieraan tegenwoordig nogal wat gedaan; moge zulks ook in de toekomst volgens een vast programma bestendig blijven.

Op voorbeeld van Engeland heeft men ook in Nederland een raad van defensie ingesteld, waardoor aan het bezwaar, dat wij geen algemeen departement van landsverdediging bezitten, eenigszins wordt te gemoet gekomen. Men schijnt echter bij de instelling van dien raad aan de koloniën niet gedacht te hebben.

In dat lichaam toch hebben geene koloniale specialiteiten zitting, evenmin vertegenwoordigers der diplomatie, dus men heeft zich blijkbaar die defensie niet verder gedacht dan de grenzen van het Rijk in Europa. Juist de instelling van zulk een raad zou eene uitnemende gelegenheid geweest zijn om de verdediging van Nederland en zijne koloniën — in grootte trekken natuurlijk — in ééne hand te brengen. De raad zou dan onderafdeelingen kunnen hebben in Oost- en West-Indië, om gezamenlijk te arbeiden aan de verdediging des Rijks, dat gelukkig nog grooter is dan de 600 G.M². in Europa.

Het is natuurlijk mogelijk, dat Nederland bij een Europeeschen oorlog ook in het gedrang komt.

De kans schijnt mij echter grooter, dat wij door onze koloniën — juist, omdat het zulke waardevolle bezittingen zijn — in botsing

zullen komen met vreemde mogendheden. Daarom is het moeilijk te begrijpen, waarom aan onzen raad van defensie zulk een beperkte werkkring werd toegedacht. Diplomatie, marine en leger vormen samen de weermacht van een Staat: onderlinge samenwerking kan slechts leiden tot de grootst mogelijke krachtsontwikkeling.

Het geval is denkbaar, dat of Nederland of Nederl.-Indië alleen in een conflict wordt betrokken, en er dient dus te voren uitgemaakt te zijn, of en hoe onderlinge steun mogelijk is. De toenemende capaciteit van den Trans-Siberischen spoorweg, zal in de toekomst wellicht ook benut kunnen worden, om N.-I. met het moederland in verbinding te doen blijven, als deze over zee reeds verbroken is.

Wanneer eenmaal alle maatregelen genomen zullen zijn, om het verband tusschen onzen diplomatieken (consulair) dienst en de defensie van N.-I. op hechte grondslagen te vestigen, dan kunnen wij de toekomst ietwat blijmoediger te gemoet zien. Het zal Nederland ongetwijfeld niet aan mannen ontbreken, die in moeilijke tijden pal zullen staan voor de belangen van het vaderland. Moge dan de herinnering aan de waardige wijze, waarop deze in 1873 werden behartigd, eene aansporing en een streven zijn, om het kleine land op grootsche wijze te vertegenwoordigen. Van hetgeen de diplomatieke dienst in het belang van ons land verricht, dringt meestal weinig naar buiten door. Dit opstel had mede ten doel meerdere waardeering te wekken, voor de vertegenwoordigers van ons souverain volksbestaan. In dagen van spanning zullen een GERICKE VAN HERWIJNEN, een READ nog wel eens met eere herdacht worden; ook in vreedstijd is zulks echter op zijn plaats.

In Mei is het juist een jaar geleden, dat de heer READ te Londen overleed. Het Nederlandsche volk zal zijn naam in dankbare herinnering houden. Hoewel geene diplomatieke functie bekleedend, had hij toch maatregelen genomen om van geheime onderhandelingen tegen ons gezag op de hoogte te komen: hij deed dus meer dan zijn plicht. Dat zulks in de toekomst plicht zij, niet alleen van onze diplomatieke vertegenwoordigers, maar ook van onze beroepsconsuls.

J. C. A. BANNINK.

1ste Luitenant der Infanterie O.-I. L.

's-Gravenhage, 1910.

Een en ander over de verpleging van het Russische leger in 1904—1905.

I.

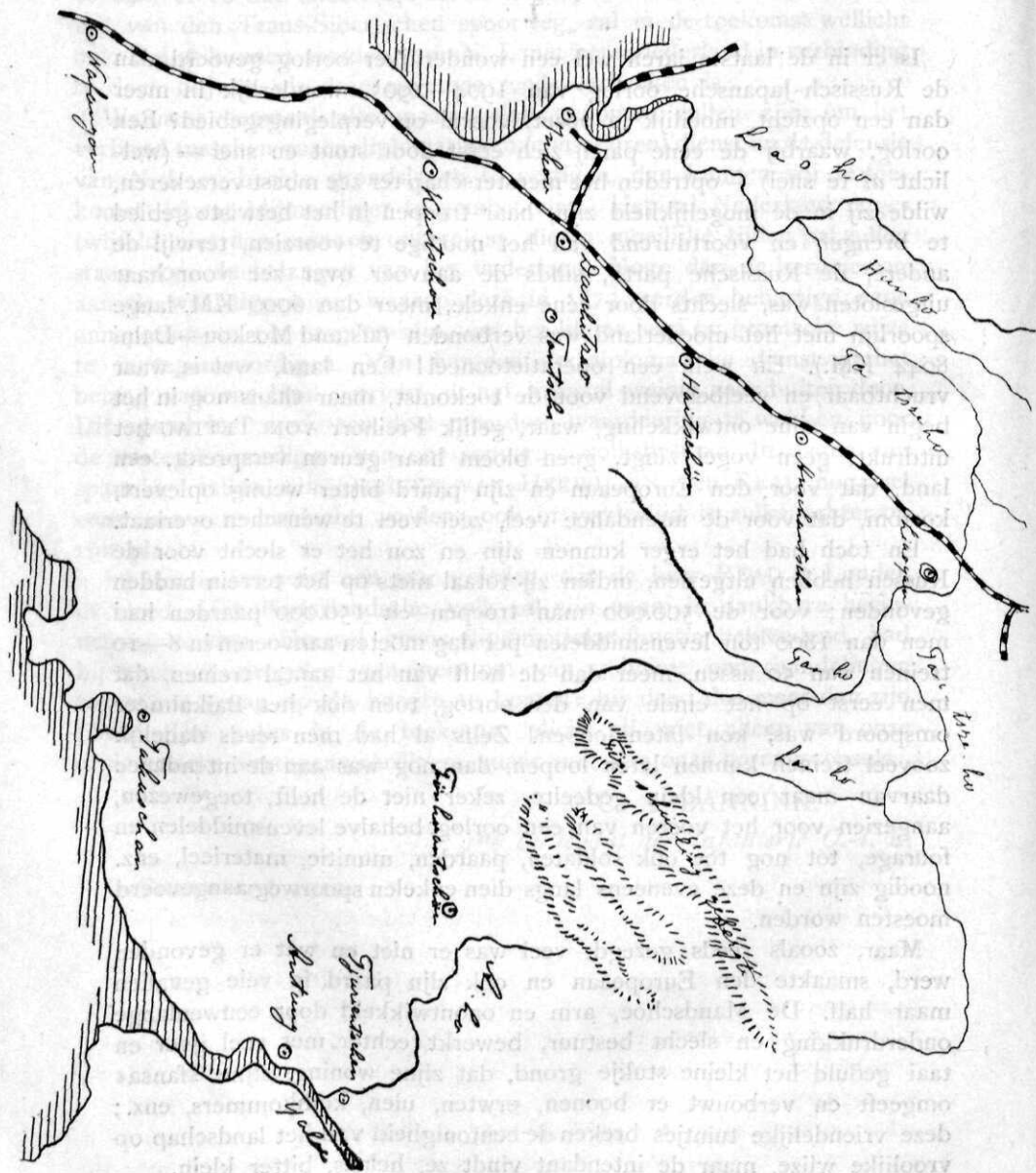
Is er in de laatste jaren wel een wonderlijker oorlog gevoerd, dan de Russisch-Japansche oorlog van 1904—1905, wonderlijk in meer dan een opzicht, moeilijk in opzet, vooral op verplegingsgebied? Een oorlog, waarbij de eene partij zich eerst door stout en snel — (wellicht *al* te snel) — optreden het meesterschap ter zee moest verzekeren, wilde zij in de mogelijkheid zijn, haar troepen in het betwiste gebied te brengen en voortdurend van het noodige te voorzien, terwijl de andere, de Russische partij, sinds de aanvoer over zee voor haar uitgesloten was, slechts door ééne enkele, meer dan 6000 KM. lange spoorlijn met het moederland was verbonden (afstand Moskou—Dalni 8644 KM.). En welk een operatietooneel! Een land, wel is waar vruchtbaar en veelbelovend voor de toekomst, maar thans nog in het begin van zijne ontwikkeling, waar, gelijk Freiherr VON TETTAU het uitdrukt, geen vogel zingt, geen bloem haar geuren verspreidt, een land, dat voor den Europeaan en zijn paard bitter weinig oplevert, kortom, dat voor de intendance veel, zeer veel te wenschen overlaat.

En toch had het erger kunnen zijn en zou het er slecht voor de Russen hebben uitgezien, indien zij totaal niets op het terrein hadden gevonden; voor de 500.000 man troepen en 150.000 paarden had men dan 1800 ton levensmiddelen per dag moeten aanvoeren in 8—10 treinen van 50 assen, meer dan de helft van het aantal treinen, dat men eerst op het einde van den oorlog, toen ook het Baikalmeeer omspoord was, kon laten loopen. Zelfs al had men reeds dadelijk zooveel treinen kunnen laten loopen, dan nog was aan de intendance daarvan maar een klein gedeelte, zeker niet de helft, toegewezen, aangezien voor het voeren van een oorlog, behalve levensmiddelen en fourage, tot nog toe ook soldaten, paarden, munitie, materieel, enz. noodig zijn en deze eveneens langs dien enkelen spoorweg aangevoerd moesten worden.

Maar, zooals reeds gezegd, veel was er niet en wat er gevonden werd, smaakte den Europeaan en ook zijn paard in vele gevallen maar half. De Mandschoe, arm en onontwikkeld door eeuwenlange onderdrukking en slecht bestuur, bewerkt echter met veel ijver en taai geduld het kleine stukje grond, dat zijne woning, zijne »fansa« omgeeft en verbouwt er boonen, erwten, uien, komkommers, enz.; deze vriendelijke tuintjes breken de eentonigheid van het landschap op vroolijke wijze, maar de intendant vindt ze, helaas, bitter klein.

Aardappelen en groenten zijn zoo goed als niet te verkrijgen, ook vruchten zijn zeer schaars, daar de winters te streng zijn en te lang duren; alleen ziet men ten zuiden van Liaoyan veel abrikozen. Kon men maar hoofdzakelijk van boonen leven, zooals de Japanners van rijst, dan was men gered, want boonen zijn overal in voldoende hoeveelheid te krijgen.

Maar helaas, de Russische soldaat verlangt brood en wij hebben

geen tarwe of rogge, hij verlangt gort, en wij hebben geen gerst, ten minste niet noemenswaard, alleen hier en daar voor de brandewijnstokerijen. Wel is daar nog de goaljan, het voornaamste veldgewas van deze streken, eene soort maïs, welke halmen tot 3 M. hoog kunnen worden. De gemalen graankorrels maken de hoofdspijs der inwoners uit, doch de Rus, die zich niet in het bezit van een Chineezenmaag verheugen mag, proeft het en vindt het oneetbaar. Zou men echter niet de korrels kunnen pellen en als gort gebruiken? Werkelijk blijkt, dat men dan na zeer langdurig koken (wat een geluk, dat de keukenwagens toestaan gedurende den geheelen marsch te koken!) een vrij smakelijk maal verkrijgt, in elk geval beter, dan tschoemise gort. De versche halmen geeft de Chinees aan zijn vee, of juistert aan zijn eenig rund, indien hij rijk genoeg is, zulk een trekdiert te bezitten, de gedroogde worden tot matten en gordijnen gevlochten, of wel men dekt er de hutten mede af, en zelfs de wortels worden niet weggeworpen, maar als brandstof benut. Ook van tschoemise, eene soort gierst, die veel verbouwd wordt, kunnen wij gort bereiden, ofschoon deze zelfs na toevoeging van veel suiker tamelijk smakeloos, voor sommigen onsmakelijk blijft, en lang niet zoo voedzaam is als goaljan-gort.

Gelukkig is de Russische soldaat spoedig tevreden, al wordt hij in soberheid verre door zijn kleinen tegenstander overtroffen; alleen zijn thee kan hij noode missen, maar daarvoor zorgen de achtergeblevenen in het vaderland, die groote massa's thee, suiker en tabak verzenden.

Boonen zijn aanwezig tot eind Mei 1905, goaljan en tschoemise in het gebied tusschen de parallel over Sinpingai en de Dalio-ho voor meer dan 2 maanden, tusschen Moekden en Tjelin voor ruim 4 maanden, ja, bij een oordeelkundig gebruik dier voorraden kan men er zelfs langer mede toe, maar, de Russische intendant zal in het algemeen die voorraden *niet* oordeelkundig verbruiken. In plaats van het land regelmatig in requisitie-zônes te verdeelen, deze voor den troep en die voor de intendance, liet men naar willekeur wegnemen, wat er te vinden was, zoodat men hier en daar in overvloed leefde, zooals in September tusschen de Hunho en de Schaho, terwijl later volgende troepen dikwijls niets meer vonden of het eigen leger, terugtrekkende, gebrek leed op de plaatsen, waar eertijds de voorraden in overdaad verkwist waren.

Hoe is het nu echter met ons brood gesteld? Op graanvoorraden hebben wij in Mandschoerije blijkbaar niet te rekenen; gebak, in welken vorm ook, is daar, uitgezonderd in de steden en enkele groote dorpen, eene onbekende zaak. Wel kunnen wij een weinig gerst en goaljan opleggen in de magazijnen, voor zooverre wij die niet als gort verstrekken, en zelfs kunnen wij het brood vermengen met 15—20% boonenmeel, zonder het al te onsmakelijk te maken, en tegen het eind van den oorlog zullen wij dat ook zeker doen; maar de hoofdingrediënten tarwe en rogge moeten uit Rusland zelf komen, daar helpt niets aan.

Over vleesch zullen wij niet te klagen hebben, wanneer wij ons althans niet te veel storen aan het feit, dat het zoo nabij liggende Mongolië neutraal gebied is en de mandarijnen daar alle uitvoer van vee streng verboden hebben; het zou toch jammer zijn, wanneer wij alleen om die redenen van den rijken veestapel, dien wij hier vinden, zouden moeten afzien. Op Mandschoerije behoeven wij in dezen niet te rekenen, daar het rund hier slechts door enkele, meer welvarende landbouwers als trekdier wordt gebruikt; vandaar ook, dat er geen melk en boter te verkrijgen is. Wel kunnen kleine patrouilles enkele kippen bemachtigen en zien wij af en toe half wilde, zwarte varkens, maar wat beteekent dat, in vergelijking met de overgrootte behoefte? De waterstroomen zijn over het algemeen rijk aan visch, zoodat, tegen het eind van den oorlog, de Russische soldaat op zalm kan getraceerd worden.

De grootste moeilijkheid heeft men echter met de fourage, die nagenoeg geheel ontbreekt. Haver verbouwt men slechts in de omstreken van Zizikar en wij hebben reeds gezien, dat gerst alleen voor enkele brandewijnstokerijen, dus ook sporadisch, voorkomt. Mandschoerije bezit noch natuurlijke, noch z.g. kunstweiden, dus ook naar hooi behoeft men niet te vragen. Voor de Japanners is deze moeilijkheid zoo groot niet. Het Japansche paard schijnt al even sober te zijn als zijn meester, ten minste wij lezen, dat het eenvoudig met wat rijst gevoederd wordt of kan worden, die ook wel van elders moet komen, maar veel gemakkelijker te vervoeren is, minder plaats inneemt en langen tijd goed blijft. Intusschen, dat kan onze Europeesche paarden niet helpen, zij zijn nu eenmaal veeleischend en wanneer wij goede diensten van hen willen vergen, dan moeten wij ze goed voederen, dus... de fourage moet uit Europa aangevoerd worden. In tijden van nood kunnen wij de dieren wel goaljan, tschoemise en boonenkoeken, ja, zelfs verdord loof van enkele boomen geven, maar het zal ondoenlijk blijken de dieren er aan te gewennen en vele ziekten zullen er het gevolg van zijn. Tschoemise is nog het beste, terwijl de goaljankorrels beter zijn, dan het slecht te verteeren goaljanstroo; de boonenkoeken, vooral in het Zuiden gevoederd, veroorzaken koliek en groote sterfte; ook beweert men, dat de paarden er blind van worden.

Zoo is dus de toestand van het land in het algemeen, maar gelukkig treffen wij ook wel uitzonderingen aan, b.v. het lage, vlakke gedeelte tusschen Moekden en Inkou, ten westen van de spoorbaan, welk terrein voor ons wellicht van veel nut had kunnen worden, maar helaas! miskend of niet gekend is, zooals blijken zal. Hier bestaat een vrij goede akkerbouw, de landstreek is de beste en rijkste van heel Mandschoerije met uitstekende wegen en groote landerijen, terwijl fourage — zij het dan ook slechts in den vorm van goaljan en tschoemise — in ruime hoeveelheid aanwezig is. In dit terrein zien wij — na den val van Port Arthur op 2 Januari 1905 — Generaal MISCHTCHENKO

met 69 eskadrons, 4 jachtcommando's en 22 stukken op weg naar Inkou en Kaitschou met opdracht: 1°. de voorraden te Inkou te vernietigen en 2°. de spoorbrug bij Kaitschou onbruikbaar te maken, ten einde het oprukken van het IIIe Japansche leger onder NOGI, welk leger nu voor den veldoorlog is vrij gekomen, zooveel mogelijk te belemmeren. Wij gevoelen, dat, wilde men eenige kans op succes hebben, snelheid een eerste vereischte was. En in gedachten zien wij dus dit detachement, bevrijd van alle knellende banden, als een werfelwind door de zoo gunstige landstreek snellen, om den Japanners geen gelegenheid te geven vóór den tijd de genoemde brug te passeeren. Al komen wij er maar met enkele eskadrons, mits wij slechts de eersten zijn! Doch hoezeer verschilt de werkelijkheid van dit droombeeld! Is die lange ruitercolonne, die bijna voortdurend stapt en op den heenweg 3 à 3,5 KM. per uur af legt, het detachement, dat wij ons dachten? Het lijkt haast ongelooflijk en toch is het zoo, want... achteraan komt eene proviandcolonne van 1500 lastdieren, die slechts in stap vooruit kunnen. Terugzenden durft men ze niet, hoewel reeds dadelijk $\frac{5}{8}$ van den voorraad, volgens Kolonel SWJESCHNIKOW, als volkomen nutteloos wordt weggeworpen en de overige $\frac{3}{8}$ zeer goed door den man zelf kan gedragen worden; vooruitrijden en de proviandcolonne achterna laten sukkelen, durft men evenmin, want overal in den omtrek trachten stroopende Chunguzen hun slag te slaan en dus blijft er niets anders over, dan dat ons heldhaftig detachement, in plaats van bruggen te vernielen, als dekking dienst doet bij een troepje rondwandelande muilezels en, zonder eenig voordeel behaald te hebben, in stap weer terugkeert. Zonder eenig voordeel behaald te hebben, immers de voorraden te Inkou zijn wel is waar vernield, al zegt de faam, dat de Japanners de magazijnen zelf in brand staken, om het voorterrein te verlichten, maar voor de uitvoering van het voornaamste deel der opdracht is het inmiddels te laat geworden. Infanterie had het zoo waar vlugger kunnen doen. Wij staan hier voor een raadsel; de intendance kon en moest toch weten, hoe het terrein was, waardoor de tocht zou plaats hebben, welke hulpbronnen daar aanwezig waren, enz. en zoo niet, dan wist toch zeker de Generale Staf het, en deze had er met klem op moeten wijzen, dat de geheele raid van den beginne af aan reeds ten doode gedoemd was door het medesleepen van zulk een traagbeweeglijken, onnoodigen last; en overbodig was deze, anders had men niet het grootste deel weggeworpen en van de rest nog een gedeelte weder mede thuis gebracht. Zelfs, al was die maatregel niet geheel nutteloos geweest, dan nog had men nooit de snelheid, dat eerste vereischte van dezen tocht, ondergeschikt mogen maken aan de verpleging. Men moet de soldaten zoo goed mogelijk voeden, zeker, maar niet ten koste van het tactisch doel. Doet men dat wel, dan is het beter dergelijke bewegingen, die toch op niets moeten uitloopen, na te laten of wel, men voere in het geheel geen oorlog, dan is de voeding het best verzekerd.

De wegen in dit land zijn — wederom met uitzondering van bovengenoemde streek — in een allerellendigsten toestand; vol diepe gaten en karsporen, bezaaid met groote stenen en in den regentijd onbegaanbaar.

Zoo zien wij op den avond van den 28sten Juni eene brigade te Tantschi aankomen (het is de 2° brigade van de 35ste divisie, die van Kuluzij komt,) in zulk een ontredderden, gedemoraliseerden staat, alsof zij na een heftig gevecht in wilde wanorde is teruggeslagen en toch zijn de Japanners nog verre. Maar een andere vijand heeft haar in het gebergte overvallen; een zoo zwaar onweder, dat wij er ons geen denkbeeld van kunnen maken, vergezeld van een hevigen slagregen, heeft de troepen in weinige minuten doornat gemaakt en den weg herschapen in een modderpoel, die weldra, door het van de bergen stroomende water, eene beek zal zijn geworden. Geschut en voertuigen zitten in den modder vast en de soldaten kunnen, tot het middel in het water staande, slechts enkele voertuigen redden, waartoe niet minder dan 2 bataljons per regiment werkzaam zijn. De geheele bagagetrein is uit elkander geslagen. Den volgenden dag zal men nog, zoo men wil, tot ruim 15 KM. achterwaarts de door den stroom medegevoerde brokstukken kunnen terugvinden. Paarden, ezels en vee verdrinken op de plaats, waar zij even te voren nog op een drogen weg liepen; het weinige, dat men nog met veel moeite redden kan, blijkt geheel bedorven te zijn; beschuit, thee, suiker, enz., alles is tot eene vormlooze massa geworden. Tot overmaat van ramp is in Tantschi niets te krijgen, en weet de troep, dat het naaste magazijn ruim 25 KM. verwijderd ligt, terwijl alle bruggen vermoedelijk zijn weggeslagen door den hevigen bergstroom. Werkelijk, geen gemakkelijke taak, om deze brigade van het noodige te voorzien, maar gelukkig spant de intendance haar krachten in, om den troep toch te bereiken en alle hinderpalen te overwinnen; in allerijl wordt eene muilnier-colonne geformeerd en langs moeilijke binnenpaden naar de brigade toegezonden, zoodat deze ten minste den volgenden dag, zij het ook eerst tegen den middag, brood kan ontvangen. De intendance kan hier dan ook trotsch zijn op haar succes, dat zij, zonder te wanhopen en door met alle energie op te treden, reeds na 2 dagen de voorraden aangevuld heeft en de brigade weer slagvaardig is. In en om Liaoyan — waar in dezen tijd het hoofdkwartier gevestigd is — is het al niet veel beter. De omgeving doet zich in de regendagen voor als één groot moeras, waarin ieder, die den moeilijk te onderscheiden weg verlaat, onherroepelijk verloren is, zoodat men voorzichtig moet peilen, waar men loopt. De oorlogscorrespondent, O. SCHWARZ, legt, vermeldt hij, 10 minuten gaans af in vijf kwartier en ziet lange munitie- en helaas ook verplegingstreinen in den modder steken, de paarden en muilnieren tot den buik daarin verzonken. Geen wonder, dat de verpleging hieronder lijden moet, en de groote vochtigheid, gepaard aan slechte voeding, de hospitalen vult. Zelfs de groote, ongeveer 60 M. breede mandarijnenweg van Jentai naar Moekden, bij

droog weer een harde, vaste, maar zeer ongelijke leemweg, moet na enkele dagen regen niet meer begaanbaar zijn; bermsloten kent men niet, dus blijft al het water op den weg in talloze kuilen staan. Deze weg is — zonderlinge toestand — reeds maanden geleden bestemd voor terugtochtsweg, alle colonnewegen loopen hier samen, zoodat 5 Sept., als de groote terugtocht op Moekden plaats grijpt, de troepen van verschillende kanten opkomende, zich verdringen bij dit smalle defilé en aldus in de grootste verwarring geraken. Hiertoe draagt niet weinig bij het gedeelte van den trein, dat zich achter iederen troep bevindt, dus aan 's vijands zijde, geachte lezer! Van 15—21 Augustus heeft het bijna zonder ophouden geregend en als wij ons in het gedrang mengen, voelen wij bij iederen stap den slappen ondergrond, waarop de gedroogde oppervlakte, als het ware drijft en heen en weer schuift. Er is maar weinig toe noodig om dezen weg weer tot een modderbad te maken! Welnu, dat weinige zal geschieden, want terwijl soldaten, paarden, kanonnen, Chineezen, vrouwen en marketenders in bonte mengelmoes voorttrekken, begint het fijn te regenen en nu is ook deze, onze eenige weg onbegaanbaar. Eéne Japansche batterij, op de hoogten ter zijde van den weg opgesteld, zou voldoende zijn, om eene paniek onder deze plassende en wadende horde te weeg te brengen en het geheele Russische leger op te lossen. »Deden ze het maar!« roept een misnoedig Kozakken-officier wanhopig, »dan was alles in eens gedaan!« Hij vergeet echter (wat men bij tegenspoed zoo dikwijls vergeet), dat de Japanners met de zelfde moeilijkheden te worstelen hebben en evenmin als de Russen snel vooruit kunnen. Ja, in het algemeen moet de groote langzaamheid der Japansche bewegingen hoofdzakelijk geweten worden — de Chef van den Japanschen Generalen Staf KAMIMURA erkent het zelf — aan de ontzettende moeilijkheden, waaronder de transporten moesten plaats hebben, en aan de bijna onbegaanbare wegen, die het leger met zijn etappen moest verbinden. Ook zij zitten in modder en regen vast. Dat is een troost voor de Russen, zij het ook een schrale!

(Wordt vervolgd.)

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Officiëren als bestuurders van vliegmaschinen, *Streffleur.*, N°. 3. De ontwikkeling van zeestrijdkrachten, *Int. Rev.*, April.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): Bommen werpen uit luchtschepen, *Streffleur.*, N°. 3. Rookzwak kruit Du Pont C, *Jahrb. A. u. M.*, April. Schieten der kustartillerie. Examen voor Tweede-Luitenant. Veldkeukens, *M. Woch.*, N°. 46.

Bolivia: Inrichting van het leger, *M. Woch.*, N°. 37.

Bulgarije: Officiërs- en onderofficiërs-hulpfonds, *Streffleur.*, N°. 3. Reservefonds v. h. ministerie van oorlog, *M. Woch.*, N°. 40. Oprichting van schietverenigingen. Betaling van militaire geschriften, *M. Woch.*, N°. 42.

Chili: Uniformverandering, *M. Woch.*, 45.

Duitschland: Bezoldigingswet van het jaar 1909. Vrijwillig motorwielrijderkorps. Parseval-passagiersvaart. Luchtschippersschool, *Streffleur.*, N°. 3. Vliegweek, *M. Woch.*, N°. 41. Oprichting van het vrijwillig motorwielrijderkorps. Woonplaats der marinerecruten. De lichamelijke geschiktheid der eenjarig-vrijwilligers, *Int. Rev.*, April. Overzicht over de recruteering 1908, *Jahrb. A. u. M.*, April.

Engeland: De recruteering in het Engelsche leger. De gezamenlijke tonneninhoud der in 1909 op Engelsche werven gebouwde oorlogsschepen. Het verslag van den geneeskundigen dienst over het leger in 1908, *Int. Rev.*, April. Vereeniging van het Noord- en het West-commando. Martin Hale vlammendoover. Aanstelling van officieren bij de »Royal Horse Artillery«, *M. Woch.*, N°. 37. Verslag van de Engelsche manoeuvre-commissie, *M. Woch.*, N°. 41.

Frankrijk: Bevorderingstoestanden en leeftijden in het Fransche officierskorps. Verlichting der gedragen velduitrusting. Passagiersverkeer met luchtschepen, *Streffleur.*, N°. 3. Hervatte strijd der Franschen in West-Marokko. Ontmanteling van Rijssel. Opleiding van onderofficiëren tot motorbedieners van bestuurbare luchtschepen. Hoogere krijgsschool, *M. Woch.*, N°. 40. Vermeerdering der luchtschippers-troepen. De Fransche artillerie op 1 April 1910. De ouderdom der voor bevordering in aanmerking komende officieren. Het nieuwe relement voor de verpleging der troepen. Statistiek der deserteurs. Zwarte troepen in Frankrijk, *Int. Rev.*, April. Afschaffing van de kepi. Proeven met vliegers. Opvouwbare boot. Dienstverplichtingen der gepensioneerde officieren. Reizen tegen verminderd tarief, *M. Woch.*, N°. 38. Schietwedstrijd. Polytechnische school. Reëngagement van reserve-onderofficiëren, *M. Woch.*, N°. 39. Fransche troepen in

Marokko, M. Woch., N°. 42. Beraadslagingen en besluiten van den oppersten marineraad. De oorlogsbegroting in de Kamer. Oorlogstransporten. Telegraaf- en telefoondienst. Vlootbouwplan, Jahrb. A. u. M., April. Opleiding van generale-stafofficieren voor de waarneming uit ballons. Overgang van infanterie-officieren naar de artillerie. Vervroegd ontslag. Nieuw geweer, M. Woch., N°. 46. Groote manoeuvres 1910. »Sapeurs-pompier». Telefoon. Bevorderingen bij de infanterie in 1909, M. Woch., N°. 47.

Griekenland: Wet betreffende den generale-stafdienst in het leger. Wet op de hulpverlening van burgerpersonen voor militaire doeleinden, Streffleur., N°. 3.

Japan: Het Japansche inf.-exercitie-regl^t. van 8 Nov. 1909. De intendance in het Japansche leger, Int. Rev., April.

Nederland: Huwelijk van verlofsofficieren. Vermelding der verlofsofficieren in het officiersboekje met of zonder academischen titel, M. Woch., N°. 37. Militair voorbereidend onderricht. Woningverandering van reservepersoneel, M. Woch., N°. 38. Pensioenen voor reservepersoneel, M. Woch., N°. 47.

Oostenrijk-Hongarije: Prijsrijden. Nieuw schietvoorschrift voor de artillerie, M. Woch., N°. 37. Berg-rijpaarden. Eerbewijzingen aan ministers, M. Woch., N°. 38. Proeven met eenheidsprojectielen. Telefoondienst bij de infanterie, Jahrb. A. u. M., April.

Peru: Inrichting van het leger, M. Woch., N°. 39.

Portugal: Nieuwe minister van oorlog, M. Woch., N°. 47.

Italië: Oprichting van twee cavalerie-divisie-commando's. Dekking van het gebrek aan kader (korporaals) bij de troepen. Verhooging van de administratiegelden bij de troepenafdeelingen. Actief maken van reserve-officieren van gezondheid. Het afstaan van draagdieren aan particulieren. Ingenieurs voor de artillerie. Oproeping voor oefeningen. Verwisseling van de hoogste functionarissen in de kolonie Benadier. Vorming van een vrijwillig studentenbataljon in Savona. Reorganisatie der krijgsschool. Dienstdraagdieren voor Alpini-officieren. Invoering van politiehonden voor de douanen. Machinegeweren op rijwielen. Nieuwe richtmiddelen voor geweren. Proeven met handgranaten, Streffleur., N°. 3. Commissie voor het onderofficiersvraagstuk. Bevorderingstoestanden, M. Woch., N°. 40. De nieuwe militaire ontwerpen in Italië. Moeilijkheden van den tweejarigen diensttijd, Int. Rev., April. Het veldgeschutvraagstuk. Machinegeweerafdeelingen. SONNINO's program en de nieuwe legerwetten. Geschiedenis van een patent voor een automatisch geweer. Aanbouw van schepen, Jahrb. A. u. M., April. Schietoefeningen van schietverenigingen met het geweer M. 91, M. Woch., N°. 44.

Rusland: Hervormingen in het ministerie van oorlog. Inspecteur van het schietwezen bij de troepen. Russische generaals in den Russisch-Japanschen oorlog. Opname van verlofsofficieren in den intendantdienst. Aanstelling van reservisten bij de spoorwegen, Streffleur., N°. 3. Invoering van eene wet op het in gebruik nemen van schepen in oorlogstijd. Bericht van den rijkscontroleur aan de Doema omtrent

de kosten van den oorlog met Japan. Pogingen tot bevordering der militaire luchtscheepvaart, Int. Rev., April. Versterking der luchtvloot. Intendance-revisie. De verheffing van het officierskorps. Hervorming der gymnastische opleiding. Uniform der officieren. Aanstelling van gepensioneerde en reserve-officieren in het actieve leger. Aanleg van strategische wegen in het Westgebied. Ongeregelde heden in de oorlogshaven van Wladiwostok. Handgranaten. Slooping van de vesting Libau. Instructie over de verhouding van bevelvoerders der vloot tot de hoofden van de havens. Vrijwillige vloot, Jahrb. A. u. M., April.

Servië: Oprichting van eene artillerie-schiet school, M. Woch., N°. 42. Buitengewoon credit, M. Woch., N°. 44.

Spanje: De Spaansche stellingen in Marokko, M. Woch., N°. 41. Artilleriematerieel, Jahrb. A. u. M., April.

Zweden: Schietverenigingen, M. Woch., N°. 43.

Zwitserland: Programma der groote herfstoefeningen, Int. Rev., April.

Boekaankondiging.

Eene nieuwe schietopleidingsmethode voor de Nederlandsche infanterie (Beoordeeling der methode-FABIUS), door J. M. SLUIJS, Eerste-Luitenant der infanterie. 's-Gravenhage, 1910. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

De Schrijver stelt in dit werkje de vraag, of het beginsel van den juist-snellens-aanslag, het leven aanbrenghend principe der nieuwe schietmethode, tot uitdrukking behoort te komen in een Nederlandsch schietvoorschrift, o. m. rekening houdende met ons nationaal karakter.

Naar aanleiding van de bewering, dat het vermogen tot evenwichtscoördinatie vermindert, naarmate de zenuwoverprikkeling toeneemt, terwijl daarentegen het snel-coördinatievermogen, het hoogere reflexvermogen, binnen zekere grenzen niet door eene moreele depressie verminderd wordt, ja, verhoogde prikkeling der zenuwen zelfs het snel-coördinatievermogen *kan* vergrooten, wordt door S. gevraagd, *wanneer* houdt die vergroting op en *wanneer* begint zich de neerdrukende invloed der psycho-physiologische storingen op dat vermogen te doen gelden? Het blijft eene open vraag, of de j. s. a., zelfs in zijn volmaaktsten vorm aangeleerd, wel uitgevoerd *zal* worden, en het is te verwachten, dat eerder de toevlucht zal genomen worden tot eene minder gecompliceerde verrichting, dan de j. s. a. is. Ook de physiologische invloeden zullen aan de vereischte zuiverheid veel afbreuk doen en het eene verkeerde gedragslijn doen blijken, om aan de opleiding tot den j. s. a. zooveel tijd te besteden.

Het beroep van den Kapitein FABIUS op de buitenlandsche literatuur en op vreemde schietvoorschriften wordt teruggewezen, daar door hem het beginsel van automatisme in den aanslag geïdentificeerd wordt met snelheid. S. vond dan ook in geen der buitenlandsche schietvoorschriften het beginsel van automatisme neergelegd.

De S. ontraadt beslist de invoering van het principe van den j. s. a., zoolang niet de practijk of de wetenschap de juistheid ervan onomstootelijk heeft aangetoond; te meer, omdat, al mocht van die invoering vergrooting der uitkomsten van het oorlogsvuur verwacht worden, tal van factoren er op wijzen, dat die vergrooting toch zou blijken van slechts geringe beteekenis te zijn.

Uit een ethisch oogpunt zouden, volgens S., geen bezwaren tegen de nieuwe schietmethode behoeven te bestaan, daar, zelfs aannemende, dat zij de toegebrachte verliezen in den zelfden tijd zou doen toenemen, door de daardoor veroorzaakte grootere moreele werking, de weerstand des te eerder gebroken zou zijn, hetgeen weder eene daling der absolute verliescijfers zou ten gevolge hebben en den oorlog dus minder bloedig zou maken. Bovendien is het aantal door ziekten en

ontberingen geleden verliezen zóó overwegend, dat de bloedige verliezen daardoor hunne ernstige beteekenis verliezen.

Uit een oogpunt van landsverdediging bestaan bij S. evenmin overwegende bezwaren tegen den j. s. a., daar opvoering van de infanterievuuruitwerking voordeelig zal zijn bij het tegengaan van de schending onzer neutraliteit, omdat voortvarende operatiën daardoor mogelijk zullen worden, terwijl bij een oorlog met een onzer machtige naburen tijdwinst daarvan het gevolg zal zijn, al zal het eindresultaat daardoor ook niet gewijzigd worden, en daardoor het gevaar ontstaan, dat de oorlog langer duurt.

De afwijkingen van zoo talrijke schoten vinden haar oorzaak in de geweren, de munitie, de vuurleiders en de schutters.

Voor deze beide laatsten is o. m. de groote moeilijkheid gelegen in het onderkennen en het behouden van het doeltreffend vizier. Tal van middelen worden hiertoe genoemd, van het gebruik van meetinstrumenten tot het waarnemen der aanslagen bij het z.g. inschieten.

In verband met het eerste middel wordt de aandacht gevestigd op een instrument, uitgevonden door den Tweede-Luitenant C. GORDIJN, dat uitmunt door eenvoud van constructie en geringen prijs.

Is intusschen hierdoor en met inachtnaam van de atmosferische invloeden het juiste vizier vastgesteld, dan heeft het kenbaar maken daarvan aan de schutters nog zeer groote bezwaren, evenals het vaststellen en mededeelen van het juiste mijkpunt.

De inferieure hoedanigheid van het individueele schot te velde, moet voor een deel geweten worden aan vermoeidheid, reeds voor het gevecht ontstaan, en voorts aan verschillende zenuwstorende invloeden. Tegen het spoedig intreden van vermoeidheid kan de beoefening der gymnastiek baat geven, waarom deze dan ook in geen enkel opleidingsstelsel ontbreken mag. Tegen de laatstgenoemde invloeden moet dan echter de strijd nog aangeboden worden.

Met de zucht tot zelfbehoud, en als gevolg daarvan het wegkruipen achter dekkingen, houdt de n. s. m. echter geen rekening, doch zal de juist-snelle-aanslag onder die omstandigheden, *gesteld al, dat hij opgelegd toe te passen ware*, ten doode zijn opgeschreven, evenzeer als na het intreden van groote vermoeidheid, omdat de schutter zijn schoten dan zal afgeven op eene wijze, die van zijne fysieke krachten het minst vordert.

Waar S. de meening is toegedaan, dat het tactisch-defensief de voor ons alleen zaligmakende wijze van oorlogvoering zal zijn ¹⁾, en z. i. dus het vuren achter dekkingen regel zal wezen, moet de methode hiermede rekening houden. De j. s. a. nu, is hiertoe ten eenen male ongeschikt en, zelfs als hij uitgevoerd kon worden, zou het nog niet practisch zijn hem te aanvaarden, daar met eene veel minder inspannende beweging kan volstaan worden, door het geweer eenvoudig op de borstswering te laten rusten.

¹⁾ Het is hier de plaats niet, om met S. over *deze* meening in debat te treden. „Tous les goûts sont dans la nature”, dus ook deze. Waar wij slechts met een enkel woord van ons niet-instemmen in dit opzicht met S. willen blijk geven, onthouden wij ons van commentaar ten opzichte van de wijze, waarop hij zijn meening hieromtrent inkleedt.

Waar dus de j. s. a. beperkt zal blijven tot de vrije-hand-schutters, dienen wij na te gaan, in hoeverre hij hier tot zijn recht komt.

De voorstanders beweren, dat de schietbekwaamheid moet berusten op de theorie der snel-coördinatie. Hoewel uit aangehaalde fragmenten blijkt, dat gericht vuur op het gevechtveld afgegeven wordt, boet het toch aan zuiverheid veel in, en naarmate de invloed van de vrees grooter wordt, dus bij het kleiner worden der afstanden, zal het goed richten minder worden en ten slotte vrijwel achterwege blijven. De waarde van den j. s. a. zal dus op die kleine afstanden tot uitdrukking moeten komen, zooals ook de Kapitein FABIUS wil, blijkens een door S. aangehaald Gidsartikel.

De vraag rijst nu, of men goed doet, met eene schietmethode voor ons land te aanvaarden, die er in hoofdzaak op gericht is, resultaten op de kleine afstanden te bereiken, waarbij men dan wegens tijdgebrek noodgedwongen het juiste schot zal moeten verwaarloozen. Bovendien meent S. te kunnen aantoonen, dat het aan rechtmatigen twijfel onderhevig is, of de ontwerpers der nieuwe methode omtrent de juiste beteekenis en waarde van het richten zelf wel klare en scherp omlinjende denkbeelden koesteren.

Hoe het zij, met het oog op het voorgestane tactisch defensief beantwoordt S. bovengestelde vraag ontkennend, daarbij bovendien verwijzende naar punt 356 van ons R. I. II.

Op de groote afstanden zou het nog mogelijk kunnen blijken, den j. s. a. toe te passen, doch op de kleine afstanden is dit volgens S. onmogelijk. Maar ook op die groote afstanden moet men zich van de uitwerking ervan niet te veel voorstellen, omdat tal van factoren het onmogelijk maken, het beginsel in merg en been van den schutter te doen doordringen. Onze diensttijd is niet alleen te kort, om de hersenwerking uit de schiethandeling te doen verdwijnen, maar tevens om de schietreflexen de overhand te doen behouden over de ontroeringsreflexen, die door den juist snellen aanslag moeten worden uitgeschakeld. Het streven naar snel-coördinatie acht S. niet eens zoover te verwezenlijken, dat men een ongeveer horizontaal aftrekken verkrijgt. Ook intensieve oefening kan niet baten, daar de begrensde fysieke capaciteit van den leerling en gespannen aandacht van den onderwijzer al spoedig remmend zullen werken. Een practisch bezwaar tegen de methode is bovendien, dat men daarbij zoo licht den schijn voor het wezen zal houden, en zich daarmede tevreden zal stellen.

Onder het goede, dat de methode ons gebracht heeft, noemt S. eene zoo ver mogelijk doorgevoerde ineenvloeiing van aanslag en richting, waardoor de schiethandeling minder ingewikkeld en langdurig wordt. Men beschouwe de samenvloeiing echter niet, zooals de n. s. m. wil, als een middel om te geraken tot een mechanischen aanslag, maar bevordere haar uitsluitend om der snelheid wille.

Vervolgens wordt dankbaar erkend de nadruk, die de n. s. m. legt op de gymnastiek als wegbereidster en begeleidster van het schieten.

Ook de veelvuldige beoefening van den aanslag vindt waardeering, daar deze als training in staat is het spierverhardingsvermogen eenigszins te vergrooten en de juistheid van het vuur daardoor gedurende enkele oogenblikken op te voeren.

Ten slotte verdient de nieuwe methode geprezen, waar zij meer recht doet wedervaren aan de overige onderdeelen der schiethandeling dan vroeger.

Zoover gekomen, gaat S. over tot het aangeven der richting, die naar zijne meening aan het schietonderricht moet worden gegeven. Lijnrecht staat hij hierbij tegenover den Kapitein FABIUS, waar deze het voortijdig aftrekken als overmacht aanvaardt, en hij tegen dit euvel wil reageeren. Met tal van schrijvers meent ook S., dat de wil om te treffen de verlangde juistheid waarborgt en dat, door in vredes-tijd de wilskracht van het individu te sterken, op het verrichten en de zuiverheid der handeling kan worden ingewerkt. Behalve echter het stelselmatig ontwikkelen van deze eigenschap, *moet* als leervak worden opgenomen: de afstandsbenadering, wat niets te kort doet aan de noodzakelijkheid der aanschaffing van de beste afstandmeters. Hij wenscht verder de opleiding zoodanig, dat den schutter geleerd wordt op de grootere afstanden het geweer zuiver gericht op het mikpunt te brengen en daarop enkele seconden te houden. Is den man dit op de grootere afstanden geleerd, dan kan hij het uit den aard der zaak ook op de kleinere.

De aanslag, als zoodanig, moet vervallen, doch uit de houding van »vaardig« moet op de wijze, die het meest overeenkomt met die, waarop onder het vijandelijk vuur zal worden gehandeld, de vizierlijn op het doel gebracht worden. Het streven moet hierbij zijn, reeds in gedekten toestand het geweer vast tegen den schouder te plaatsen, alsmede het geopend oog te brengen in de vizierlijn en het daarin te houden tijdens het oprichten van het lichaam, daarbij deze lijn zoo snel mogelijk te doen overgaan in richtlijn.

Het schieten uit de vrije hand worde slechts weinig beoefend. Zijn de omstandigheden in het gevecht zoodanig, dat het richten wordt nagelaten, dan kent S. nog slechts een middel: het massavuur, dat dus op de kleinere afstanden moet worden beoefend.

Taktische beschouwingen over het gevecht der verbonden Wapens door K. W. BOUWENSCH, Kapitein bij het 5^e Regiment Infanterie. 's-Gravenhage, 1910.
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

In bovenvermelde studie, geeft de Schrijver zijn denkbeelden weder over de samenwerking der verbonden Wapens vóór, gedurende en na het gevecht. In de inleiding merkt hij op, dat ook nog na den Japansch-Russischen oorlog zoodanige verbeteringen aan de vuurwapenen zijn aangebracht (invoering van schilden bij de V. A., invoering van lichte veldhouwitsers, wijziging van den vorm van het projectiel der handvuurwapenen in sommige landen), dat de aanvalsvormen, door de Japanners in den oorlog toegepast, in de toekomst niet meer ongewijzigd zullen kunnen worden nagevolgd en verandering behoeven. Naar de Schrijver mededeelt, zijn bijna alle groote oorlogen van den lateren tijd begonnen met eene vechtwijze, die niet in overeenstemming was met het vermogen der vuurwapenen; en hij maakt daaruit de

gevolgtrekking, dat er steeds onvoldoende rekening gehouden is met de uitwerking van het vuur; ook ons tegenwoordig I. R. acht de Kapitein B. in verband met een en ander, niet op de hoogte van den tijd.

Het werkje is verdeeld in 3 hoofdstukken, waarin achtereenvolgens behandeld worden:

- I. de beslissende aanval over open terrein;
- II. het aanvallend gevecht in afwisselend open en bedekt terrein;
- III. de vooraf beraamde verdediging.

Verreweg het grootste deel van de studie is gewijd aan de bespreking van I. Uitvoerig behandelt S. daarin eerst de leiding en het houden van verband, daarna de gevechtsbeveiliging en de maatregelen om de keuze van het aanvalspunt zoo lang mogelijk voor den vijand geheim te houden, en eindelijk de achtereenvolgende handelingen van de infanterie van af het oogenblik, waarop de gevechtsformatie wordt aangenomen, tot en met de vervolging. Aan het slot van dit hoofdstuk deelt S. mede, op welke wijze hij zich voorstelt, dat de andere Wapens gedurende het gevecht de infanterie kunnen en moeten steunen. S. bespreekt hierbij min of meer uitvoerig de medewerking van: *a.* de veldartillerie, *b.* de lichte en zware veldhouwitsers, *c.* de mitrailleurs, *d.* de lichte veldmortieren en het machinegeschut en *e.* de veldpioniers; van den steun, die het ruiterwapen zou kunnen verleen, wordt echter met geen enkel woord gewag gemaakt.

In II komt S., na eenige beschouwingen gegeven te hebben over den aanval in afwisselend open en bedekt terrein, tot de gevolgtrekking, dat het streven, om zooveel mogelijk het open terrein te vermijden — dat echter niet geheel losgelaten mag worden —, er toe zal leiden, dat de aanvaller in meer of minder sterke gevechtsgroepen zal optreden, die nochtans zullen moeten zorgen, elkander te kunnen steunen; aan het initiatief van de commandanten dezer gevechtsgroepen zullen dus hooge eischen gesteld worden.

III behandelt achtereenvolgens: *a.* de sterkte van de beslissende en van de vasthoudende groep en van de reserve bij de verdediging, *b.* de frontuitbreiding der stelling, *c.* de groepeerings der strijdkrachten van de vasthoudende groep, *d.* het in staat van verdediging brengen der stelling, *e.* het gebruik der verschillende Wapens in het gevecht, zoowel bij de vasthoudende groep als bij den tegenaanval.

Ongetwijfeld bevat het werkje veel goeds en kan de lezing daarvan wel worden aanbevolen. Jammer, dat het niet wat vlotter geschreven is, en dat S. niet meer naar beperking gestreefd heeft, door een groot aantal voorbeelden en aanhalingen, die slechts betrekkelijke waarde hebben, weg te laten; ook vervalt hij hier en daar in herhalingen. Soms is het verband niet heel duidelijk, waardoor het werkje niet overal even gemakkelijk is te lezen. Wij bepalen er ons toe te verwijzen naar blz. 23, 1ste alinea, blz. 26, 3° alinea, blz. 52, 1ste alinea.

Op meerdere punten hebben wij eene van S. afwijkende meening, zoo o. a. over de wijze van vuren bij de veldartillerie. Blijkbaar hecht de Kapitein B. niet heel veel waarde aan de uitwerking van het indirect gericht vuur (hier en daar onjuist indirect vuur genoemd)

op zich bewegende doelen. Herhaaldelijk toch, wijst hij er met nadruk op, dat op deze doelen, waaronder ook te verstaan lange colonnes, direct gericht vuur moet worden afgegeven. Dit nu, achten wij eene onjuiste opvatting. Naar onze meening staat de uitwerking van indirect gericht vuur op dergelijke doelen volstrekt niet achter bij het direct gerichte en is het voordeel, verbonden aan het geheel gedekt opstellen der vuurmonden, zoo groot, dat slechts bij uitzondering van direct gericht vuur gebruik zal worden gemaakt.

Wat S. mededeelt over het oefenen op teekens, lijkt ons niet in alle opzichten aanbevelenswaardig. Het komt ons voor, dat de schutter in de tirailleurlinie zijn volle aandacht moet gevestigd hebben op den vijand vóór hem, om van elke gunstige gelegenheid gebruik te kunnen maken, zijn schot af te geven. Hem te leeren, ook zonder hoorbaar teekenen, telkens naar den groeps- en den sectie-c^t om te zien, achten wij minder juist. Trouwens voorloopig begrijpen wij niet, hoe het practisch uitvoerbaar is om eene geheele groep of sectie te gelijk iets te laten uitvoeren, zonder dat de menschen vooraf gewaarschuwd worden.

Heeft de Kapitein B. bij zijne oefeningen met het stelsel teekens, dat hij aangeeft op de blzn. 57 en 58, goede resultaten gehad? Wij zouden vreezen, dat het veel te ingewikkeld is.

TH. V.

ALPH. BERGET. De weg door het luchtruim. Met toestemming van den Schrijver voor Nederland bewerkt, door W. H. COOL, 1^e Luitenant der Genie. Met tal van illustratiën in en buiten den tekst. Haarlem, 1910. H. D. TJEENK WILLINK & ZOON.

Met bijzonder veel genoegen namen wij kennis van dit wetenschappelijk en daarbij toch voor elk ontwikkeld lezer begrijpelijk geschreven werk, dat een helder inzicht geeft in het luchtvaart-vraagstuk in zijn geheelen omvang, en zoowel den Franschen Schrijver als den Nederlandschen bewerker alle eer aandoet. Na eene korte inleiding worden daarin behandeld: in het eerste deel de bestuurbare ballons, in het tweede deel de vliegmachines, met alles wat tot goed begrip van deze werktuigen noodig is. Een aanhangsel bevat nog eenige theoretische beschouwingen.

De S. is o. i. volkomen geslaagd in, hetgeen hij zich in het voorwoord voorstelde te geven, n.l. eene zoodanige verklaring der grondbeginselen, dat de lezers zelf in staat zullen zijn nieuwe proefnemingen te beoordeelen en daarvan de verdiensten en de zwakke zijden op te sporen.

Moge dit werk veel gelezen worden en het daardoor er toe bijdragen de zoo hoog noodige belangstelling in dit belangrijk vraagstuk algemeen op te wekken of te vergrooten.

Ter aankondiging ontvangen.

Ce que le peuple belge doit savoir, par RENÉ BREMER, Capitaine, adjoint d'état-major, 3e Régiment de ligne. *Bruxelles-Paris*, MISCH & THRON, H. RIVIÈRE.

Handboek voor het voeren der administratie bij compagnieën en detachementen, samengesteld door C. W. F. DOORMAN. *Utrecht*, 1910. A. W. BRUNA & ZOON.

Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsche leger hier te lande in 1905. Samengesteld op last van den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht.

Supplément à la statistique médicale de l'armée néerlandaise pendant l'année 1905 comme contribution à la statistique militaire internationale. *La Haye*, 1909. Imprimerie nationale.

Een weinig geslaagde verdediging van het KRUPP-monopolie, door ARTILLERIST. (Overgedrukt uit *De Avondpost* van 4—13 April 1910.)

Brieven over Marine-beheer. I. Het eskader in Oost-Indië, door W. J. COHEN STUART, Oud-Minister van Marine. *'s-Gravenhage*, 1910. W. P. VAN STOCKUM & ZOON.

Mededeeling der Redactie.

In den vervolge zullen weder, evenals vroeger gebruikelijk was, in »De Militaire Spectator« met afzonderlijke letter en pagineering worden opgenomen: belangrijke militaire wetsontwerpen, alsmede het VIII^{te} hoofdstuk der Staatsbegrooting met memorie van toelichting en de daarover met de Tweede Kamer der Staten-Generaal gewisselde stukken.